

60 ESZTENDŐ

A NYOMDÁSZSZERVEZET TÖRTÉNETÉBŐL

**A SZLOVENSZKÓI ÉS PODKARPATSKÁRUSZI GRAFIKAI MUNKÁSOK
EGYESÜLETÉNEK MEGBIZÁSÁBÓL SZERKESZTETTÉK:**

KOWARIK KÁROLY FÜLÖP
ÉS
OROVAN SÁNDOR

BRATISLAVA, 1928. ÉV

A Szlovenszkói és Podkarpatszkáruszi Grafikai Munkások Egyesületének kiadása
Nyomatott a „Typographia” könyvnyomdában
Bratislava, Duna-ucca 55

TARTALOM
JOBBÁGYSÁG ÉS REAKCIÓS KORSZAK 1840-1868
HARC ÉS ELŐTÖRÉS 1868-1873
A GAZDASÁGI HARC ÖSSZEOMLÁSA UTÁN. AZ EGYESÜLET KIÉPÍTÉSE 1874-1892
ÚJ ÁRAMLATOK 1892-1904
BEOLVADÁS A NAGY NYOMDÁSZCSALÁDBA A VILÁGHÁBORU 1905-1918
A SZERVEZET ÖSSZEOMLÁSA ÉS UJJÁÉPÍTÉSE 1919-1927
ÖSSZEFOGLALÓ KIMUTATÁS AZ EGYESÜLET GAZDASÁGI MŰKÖDÉSÉRŐL AZ 1919-1927 ÉVEKBEN

Ez a könyv a bratislavai helyicsoport áldozatkészségével, egy teljes esztendei önkéntes megadóztatásból kerül kiadásra és a bratislavai szaktársak emlékes ajándéka Szlovenszkó és Podkarpatszka Rusz nyomdai munkásságának.

Legyen ez a könyv hirdetője a dicsőséges Multnak, erősítője a harcos Mának és reménye a jobb Jövendőnek!

JOBBAÁGYÁSÁG ÉS REAKCIÓS KORSZAK

1840-1868

Ellenállhatatlan erővel támadt fel a szervezkedés iránti vágy az ugynevezett március előtti korszakban, vagyis az 1848-ban lezajlott forradalmi események előtt, az akkori könyvnyomdai munkásságban s így a bécsi nyomdászság már 1842-ben lerakta alapjait az „Alsóausztriai könyvnyomdász-és betüöntő egyesületnek”. Ebben az időben Európa népeit önkényuralom tartotta igában, amelynek tobzódása mindenkiben a haladás, szabadság és egyenlőség iránti törekvéseket ébresztette fel.

Csoda-e tehát, hogy Pozsonyban, amely akkoriban a magyar királyok koronázási városa és az országgyűlésnek székhelye volt, lassan érni kezdett a szakmában dolgozók összefogásának gondolata. A régi irattárakban nem találhatunk ugyan feljegyzéseket, amelyekből tiszta képet lehetne nyerni a pozsonyi nyomdászszervezet kicsirázásáról, de az egyesület 1870 február hó 14-én tartott közgyűlésének jegyzőkönyvében a következő mondatokat olvassuk:

„Több mint husz esztendő telt el azóta, hogy Pozsony nyomdászai a szabad gyülekezési jogot részben nem gyakorolhatták, részben nem akarták gyakorolni, egyszóval mióta egyesülettel bírtak, amely liberális módon számot vetett jótékonyági, illetve segélyezési törekvéseikkel...”

Sehol sem található fel olyan irat, amely felvilágosítással szolgálna a pozsonyi nyomdászok akkori életviszonyairól és így csak egy öreg szaktársnak bemonadásaira lehet támaszkodni, aki maga is átélte ezt a korszakot. Ez a szaktárs az ősz Farkas József gépmester volt, aki 1888-ban ünnepelte nyomdászága 50 éves jubileumát. Farkas József szaktárs szerény és egyszerű szavakban vázolja az egykori pozsonyi viszonyokat, egészen az 1848-as magyar szabadságharcig, amikor is kényszerítették, hogy a harcban résztvegyen.

Az itt említett egyesület – nem szabad azt hinnünk, hogy ez a mai szakszervezetünkkel volt összehasonlítható – nemzeti alapon volt felépítve, aminthogy akkoriban minden más is nemzeti vizeken evezett, és az 1848-as magyarországi forradalomig működött. Az egyesület tagjai részben a szabadságharc zászlaja alá álltak, részben, külföldiek lévén, Pozsonyt el kellett hagyniuk és így történt, hogy a fenti bemonadásokon kívül, nem maradt fenn írott dokumentum, amely tanúságot tehetne az akkori nyomdászegyesület viszonyairól.

Pozsony mint határváros több ízben került hol magyar, hol osztrák uralom alá. A cenzurát szigorúan és a legmesszebbmenően kezelték s ezáltal a nyomdaipar sokat szenvedett. Wigand Frigyes Károly nyomdatulajdonos, a Pressburger Zeitung akkori tulajdonosa, sajtó útján elkövetett politikai vétség címén le is volt tartóztatva és a hatóságok hasonló erőszakosságai miatt minden szabad megnyilvánulás esztendőkre lehetetlenné lett téve. A szabadságharcnak Világosnál történt letörése, Magyarországot teljesen osztrák uralom alá juttatta. A reakció fénykorát élte. Jól szervezett kémhálózatot építettek ki és minden meggondolatlan szót, még ha tréfából hangzott is el, halállal büntettek.

1849-től az Ausztriával kötött kiegyezés napjáig Pozsonyban nagyban virágzott a besúgás, úgy hogy minden szabadságra törekvő megmozdulás már csirájában lett elfojtva. A kiegyezés és I. Ferencz József pesti megkoronázása után végre szabadabb légkör támadt és Magyarországon is bevezették a sajtószabadságot. Ennek következtében felvirult a nyomdaipar és a pozsonyi nyomdászság között is újból feltámadt az egyesülés és szervezkedés gondolata.

HARC ÉS ELŐTÖRÉS 1868-1873

Mig Ausztriában és más országrészek fővárosaiban már jóval azelőtt fejtettek ki áldásos tevékenységet a nyomdászegyesületek, Pozsonyban nem kerülhetett erre sor, mert a reakciós szellem, különösen a határvárosokban, minden szabadságtörekvést és megmozdulást elfojtott. Pozsony és Nyugatmagyarország nyomdászhívei szomorú napokat éltek át ekkor. Ha egy nyomdász megbetegedett, vagy útja városunkba vezette, gyűjtést kellett rendezni, hogy a legszegényebb támogatásban részesülhessen. Ezek a tarthatatlan viszonyok néhány bátor szaktársunkban megérlelték a gondolatot egy segélyezőegyesület alapítására.

1867-ben néhány szaktárs, élükön Faubel Henrik, Kaminsky János és Trilovský Józseffel, összeállt, hogy egyelőre egy beteg- és utassegélyező pénztárt létesítsenek. Az első erre irányuló taggyűlés 1867 júniusában folyt le, Effenberger János, Lőrincikapu 24. sz. (Scharitzerház) alatti vendéglőjében. Ezen a gyűlésen ideiglenes bizottságot választottak, melynek elnöke Faubel Henrik szaktárs lett. Ez megbízást kapott az előmunkálatok elvégzésére és alapszabálytervezet kidolgozására. Az előkészítő bizottság rövid időn belül eleget tett a feladatnak és egy későbbi gyűlés jóváhagyta a beterjesztett alapszabálytervezetet, egyúttal megválasztotta az egyesület választmányát, Eichleiter Ferdinánd szaktárral az élén. Az alapszabályokat „A pozsonyi betegsegélyező és utassegélypénztár alapszabályai” cím alatt terjesztették be hatósági jóváhagyásra, de csak 1869 január 13-án érkezett meg a jóváhagyás a következő szöveggel: „20.068. sz. Ezen alapszabályok a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. Minisztériumnak a törvény értelmében bemutatattak. Pesten, 1869. évi január 13-án. Gorove István s. k.”

Pénzkezelőnek a Sieber-nyomda bérlője, Mayer Ferencz, utassegély utalványozónak Angermayer Károly akkori faktor, későbbi nyomdatulajdonos, a főnöktestület mai elnökének atyja lett megválasztva. A három pozsonyi nyomdatulajdonos¹ alapítási hozzájárulás jegyzésére kértetett fel. Mind a három főnök egyenkint 25 forintot juttatott a betegsegélyező, 10 forintot pedig az utaspénztárnak, azonkívül kötelezték magukat járulék fizetésére is. A tagok 3 forint beiratási díjat és 15 krajcár hetiilletéket fizettek, ebből 12 krajcár a betegsegélyező, 3 krajcár pedig az utassegélyező pénztárnak jutott. Az alapítási jegyzőkönyv végén a következő aláírásokat találjuk: Eichleiter Ferdinánd elnök, Squarenina József pénztáros, Maudry I. jegyző, Popius M. A., Kulitzka A., Anderthalb I., Frankl E., Griesz I., Trilofszky István, Kondoszky János, Langenthal Ferenc, Benyács L., Promber C., Karl E. és Farkas József.

A betegpénztár egy év múlva kezdte meg működését s dacára annak, hogy csak kis tőke állott rendelkezésre, a betegsegély heti 3 forintról 4 forintra lett felemelve.

Az 1869 május hó 29-én tartott gyűlés egy házirendet fogadott el és megválasztotta a bécsi nyomdászkonferenciára a kiküldöttet, Squarenina József személyében. A 13 forint 40 krajcárt kitevő kiküldetési költségeket a tagok heti 10 krajcáros megadózásával teremtették elő. Eichleiter Ferdinánd elnök indítványára a tagok 5 krajcáros heti különilleték fizetését határozták el, az agitációs és adminisztrációs költségek fedezésére. Ez képezte a továbbképző osztály megalakításának alapját.

Ugyanezen év június 11-én megbeszélés tárgyát képezték a Mayer-nyomdában uralkodó viszonyok. Faubel szaktárs indítványára elhatározta a gyűlés, hogy az üzemben megszűnik a munka és a személyzet fel lett szólítva, hogy kondícióját mondja fel. Squarenina küldött beszámolt a bécsi második nyomdászkonferenciáról, amelyen elhatározták egy osztrák-

¹ Schreiber Alajos, Wigand Károly Frigyes és H. Sieber örökösei.

magyar nyomdászszövetség létesítését, amelynek megalakulása után az összes illetékek a központi főpénztárba volnának befizetendők.

Sauter szaktárs, az 1869 szeptember 4-én tartott gyűlésen indítványt terjesztett elő a vasárnapi munka beszüntetésére, amelyet behatóan indokolt meg.

Az 1870 január 7-én tartott havi gyűlésen, amelyen Eichleiter elnök betegsége miatt nem vehetett részt, a jegyző a következő indítványt terjesztette elő: „Wigand főnök úr és az egész ott dolgozó személyzet nevében indítványozom, hogy a Mayer úrnál letétbe helyezett pénz azonnal visszaveendő és egy nyilvános pénzügyintézetnél helyezendő el. Az elnöklő Squarenina állást foglalt ez ellen és annak a véleményének adott kifejezést, „hogy csak a közgyűlés mondhat ki ilyen határozatot, amely Mayer ellen bizalmatlanságot jelent: „Az egyesület a pénz nyilvános intézetben való elhelyezése által 28 forinttal károsodna. S melyik pénzügyintézet szavatol a pénz biztonságáért? Indítványozom, hogy a javaslatot terjesszék elő a közgyűlésen, ahol a szaktársak dönthetnek fölötte és a pénzt is Wigand úrnál helyezhetik el.”

Első rendkívüli közgyűlését az egyesület 1870 február 14-én tartotta, amelyen a vezetőség részletes jelentést hozott az egyesület működéséről. Ebből a következő adatokat idézzük: Az egyesület készpénzvagyona 486 forint 14 krajcár. Az ellenállási pénztár, amely fokozottabban lett igénybevéve, 10 forint hiányt mutat ki. Az utassegély² hat hétnél rövidebb utazásnál 60 krajcárról 80 krajcárra, 6 hétnél hosszabb utazás esetén 1 forintra lett felemelve. Szükség esetén 1 forint 50 krajcár lett folyósítva. A jelentés tudomásulvétele után elnök megköszönte a tagok bizalmát. Az új vezetőségbe megválasztottak: Eichleiter elnök, Squarenina pénztáros, Griess József jegyző, Popius és Zimmermann választmányi tagok. Pénztárkezelőnek ismételtén Mayer Ferenc nyomdatulajdonost választotta meg egyhangulag a közgyűlés.

Az 1870 december 3-án tartott taggyűlés határozatot hozott egy munkanélkülieket segélyező pénztár létesítésére, amely tulajdonképpen megrendszabályozási pénztárnak volt szánva. Ebbe a pénztárba a szaktársak, a taggyűlés határozata értelmében heti krajcáradót fizettek.

Ebben az esztendőben az egyesület szép fejlődésnek indult. A segélypénztárt csak kevesen vették igénybe, úgyhogy a készpénzállomány, szaktársaink nagy öröme, 500 forintra emelkedett. Ezt az örömet azonban hamarosan öröm váltotta fel, mert egy szép napon Mayer főnök úr, a pénztár kezelője eltűnt s vele együtt a pénz is. A tagok sorában nagy volt a felháborodás, mindenki a választmányt okolta, hogy a pénztárkezelő megválasztásánál nem járt el kellő elővigyázatossággal. A választmány azonban azzal háritotta el magáról a felelősséget, hogy Mayer urat a tagok összessége választotta meg, tehát a választmányt mulasztás nem terheli. Haladéktalanul megtették a szükséges lépéseket a pénz visszaszerzésére. A sikkasztót a szaklapok útján köröztették, de minden intézkedés hiábavalónak bizonyult. Mayer urat és a pénztárt a szaktársak soha többé viszont nem látták. Habár Mayer tartózkodási helyét biztosan tudták – Bécsben volt – hatósági feljelentéstől mégis elálltak Gottl, az akkori polgármester kérésére, kinek fia Mayer veje volt. Annál is inkább, mert Gottl megígérte, hogy az egyesületnek segédkezet nyújt a pénz visszaszerzésénél és befolyása által segélyekhez is juttatja. Tényleg kapott az egyesület a városi tanács befolyása által a Schreiber-féle alaptól 100 forintot. Az egyesület 1870 szeptember 3-án nagy kerti ünnepélyt rendezett a Pálffy-kertben, mely ünnepélyhez a város fuvarokat és több mást ingyen adott. Az ünnepély tekintélyes anyagi eredménnyel zárult, úgy hogy a kár részben megtérült.

Az 1871 január 23-án tartott közgyűlésen új választmány került az egyesület élére, amely a következő szaktársakból állott: Zech elnök, Frankl E. pénztáros, Hackenschmidt jegyző; pénztárkezelőnek Wigand C. F. nyomdatulajdonos lett megválasztva.

² Akkoriban csak helyi utassegély létezett.

Sajnos, az egyesület további sorsáról nincsenek feljegyzések, ami annak tulajdonítható, hogy szaktársaink egész tevékenységét akkoriban gazdasági helyzetük megjavítása kötötte le.

Az 1872. esztendő a pozsonyi nyomdászok harci éve volt, amelyben új árszabályt is kötöttek. Az alábbiakban kivonatosan ismertetjük a szaktársak által felállított követeléseket: Abc-számolás: garmond és borgisz 1000 betűnként 18 krajcár, kolonel, petit és cicero 19 kr., nonpareille és mitteltől felfelé 23 kr., perl 24 kr. Napilapoknál 2 krajcárral több. Ehhez járulnak még a különböző pótlékok és határozmányok. Rendszeres vásár- és ünnepnapra munka nincsen megengedve. Rendkívüli esetekben a szakszervezet választmánya dönt annak engedélyezése felett. Megengedett vásár- és ünnepnapra munkánál a 2 forintos kárpótláson kívül a szedés kétszeresen számítandó. Nyomók számára is számolási rendszer lett kidolgozva, ezt azonban terjedelménél fogva e helyen nem ismertetjük. Érdeklődők megtekinthetik az idevonatkozó érdekes feljegyzéseket az egyesület irattárában. Az általános határozmányok szerint a munkaidő – napilapok kivételével – napi 10 óra. A bizonyospénz minimuma 10 forint. Az addig fennállott 10-15 forint bizonyospénz 20 százalékkal emelendő. Az árszabály függelékét a tanoncszabályzat képezte, amely igen sok szempontból előnyösebb volt a mainál.

Az árszabálybizottság, amelynek élén a szakképző pénztár akkori elnöke, Prochászka János állott, májusban a három pozsonyi nyomda mindegyikének megküldte az árszabálytervezetet és felkérte a tulajdonosokat annak elfogadására.

Erre a munkaadók hamarosan értekezletet hívtak össze és ámbár csak hárman voltak, mégsem tudtak egymás között megegyezni, úgy hogy az árszabályt teljes egészében, minden változtatás nélkül elfogadta a Nirschy Ferenc vezetése alatt álló akkori társasnyomda.³

Ezt a nyomdát haladószelemű férfiak alapították és az üzem mindenben támogatta a munkásság törekvéseit. Ebben az időben alapították meg a nyomda tulajdonosai a „Westungarischer Grenzbote” című lapot is, amely Grenzbote címen a mai napig is fennáll. Az árszabály a társasnyomdában azonnal életbe is lépett.

Ezzel szemben a két másik pozsonyi nyomdatulajdonos elutasító álláspontot foglalt el, árulással vádolták meg Nirschy urat és csak nehezen fanyalodtak rá, hogy a munkássággal tárgyalásba bocsátkozzanak. A bécsi világkiállítást megelőző gazdasági fellendülés dacára, a nyomdaipari konjunktúra nem volt kedvező és így a megindult tárgyalások folyamán olyan árszabály született meg, amely nem állott összhangban a benyújtott tervezettel. Az új árszabály szerint, a bérminimum szabad megegyezés tárgyát képezte. A fennálló bizonyospénzek csak 10 százalékkal lettek felemelve és a napilapszedés csak 1 krajcárral lett magasabban számítva. A tanoncszabályzat teljesen töröltetett. Az új árszabály 1872 július 1-ével lépett életbe.

Szaktársainkra nagyon lesújtólag hatott a munkaadók eljárása, azonban a fennálló viszonyokra való tekintettel, ellenszenvvel bár, de mégis elfogadták az előterjesztéseket, abban a reményben, hogy alkalmas pillanatban sikerülni fog jobb árszabályt kiharcolni. A társasnyomdában az eredetileg elfogadott árszabály maradt érvényben, ez a tény azonban oly viszályhelyzetet teremtett, mely sokáig nem volt fenttartható.

A nyomdaipari konjunktúra 1872 végén annyira javult, hogy számolni lehetett egy gazdasági harc biztos sikerével. A bécsi világkiállítást 1873-ban nyitották meg s ez oly vad spekulációt szült, hogy a nyomdák nem győztek alapszabályokat, részvényeket és árjegyzékeket szállítani a gombamódra szaporodó új társaságoknak.

Ezt a kedvező alkalmat a nyomdai munkásság nem akarta kihasználatlanul hagyni és még egyszer sikra szállott követeléseikért. 1873 április végén erélyes hangú beadványt intézett a

³ A társasnyomda helyiségei a mai Palacky-tér 6-8. számú házban voltak.

munkaadókhoz, amelyben követelte a tavaly beterjesztett árszabály elfogadását. Ez alkalommal azonban a munkaadók egységesen léptek fel és visszautasították ezt a követelést, úgy hogy a szaktársak május 9-én sztrájkba léptek, abban a biztos reményben, hogy keresztülviszik akarataikat. Azonban nem választhattak volna szerencsétlenebb dátumot május 9-nél. Ezen a napon omlott ugyanis össze a börzspekulációk levegőbe emelt egész építménye. Százszámra mentek tönkre a tisztességes kereskedők, akik a csalóknak léprementek és csak két útjuk maradt: az öngyilkosság vagy a koldusbot. – Szaktársaink fel akarták venni a tárgyalásokat, azonban a munkaadók minden közeledést nyersen visszautasítottak.

Angermayer Károly⁴ nyomdatulajdonos átvette a városi munkákat és a „Preßburger Zeitung” napilapot s így a sztrájk miatt nagyon kellemetlen helyzetbe került. Arra törekedett tehát, hogy egyezséget teremtsen a sztrájkoló munkásság és a munkaadók között. Ez azonban nem járt sikerrel. A sztrájkolók Bécsből és Budapestről anyagi segítséget kaptak és nem voltak hajlandók kapitulálni. Angermayer úr becsületszavával fogadta meg a többi főnököknek, hogy nem fog tárgyalni a munkásokkal, azonban hosszabb ideig nem bírta ki a sztrájkot s így mégis megegyezett a sztrájkolókkal, amennyiben minden nála alkalmazott szakmunkásnak 20 forint hetibért ajánlott fel. A megegyezés mindaddig érvényben marad, amíg a sztrájk az összes nyomdáknak meg nem szűnik és új árszabályközösség nem létesül. A munkába lépett szaktársak kötelezték magukat, hogy a sztrájkolók segélyezésére heti 1 forintot fizetnek. A munkásság nem adta fel a reményt, hogy a többi munkaadókat is rábírra az árszabály elfogadására és így a sztrájk 1873 október végéig tartott. Ekkor azonban a szaktársak egy része beleunt a harcba és feltétel nélkül tért vissza a szedőszekrények és nyomógépek mellé. A sztrájk támogatására a bécsi szaktársak május 17-től október elejéig 2817 forint 81 krajcárt, a budapesti szaktársak 740 forintot küldtek. – Angermayer úr is szép lassan és taktikusan leépítette az általa felajánlott béreket s csak egyes nélkülözhetetlenek, akiket nem bocsáthatott el, tartották meg addigi bérüket. Szaktársaink hónapokig tartott harca a rossz gazdasági viszonyok és egyesek kishitűsége miatt elbukott és e vereséget sokáig nem bírták kiheverni.

Erről a két harccal teli esztendőről csak egy örömdetes eseményt lehet feljegyezni, a Typographenbund szaktársi dalegyesület megalakítását, amely 1872-ben kezdte meg működését.

1873 november 1-én és 2-án folyt le Bécsben a hatodik nyomdászkongresszus, amelyen a pozsonyi egyesületet Henkel Henrik szaktárs képviselte. A kongresszus napirendje, amelyet Jacobi W. akkori bécsi nyomdatulajdonos nyitott meg, Ausztria-Magyarország nyomdatulajdonosainak üdvözlését tolmácsolva, a következő volt: 1. Egységes alapszabálytervezet kidolgozása és a szaktársi egyesülések egységes országos egyesületekbe való tömörítése. 2. Egységes árszabály összeállítása. A tárgyalások folyamán sokszor heves vitákra került sor, sőt a második napon annyira fokozódtak az ellentétek, hogy a magyar szaktársak elhagyták az üléstermet, miután a szavazásnál az ő álláspontjuk nem ment keresztül. A magyar szaktársakat ezen a kongresszuson Klein Lajos és Bauer J. M. Budapestről, továbbá Leszka (Debrecen) és Patzauer (Szeged) képviselték. Kiindulva abból az elvből, hogy nagyobb keretű egység többet tud kivívni és a vívmányokat is jobban meg tudja tartani, az volt az álláspontjuk, hogy létesítsék egy egységes ausztria-magyarországi nyomdászszervezet, amely az egyes országrészek autonóm egyleteiből tevődne össze. Ezt az álláspontjukat a legmesszebbmenően megindokolták és védelmezték. Ennek a tervnek azonban számos ellenzője akadt, akik elsősorban is azzal érveltek, hogy Ausztriában és Magyarországon teljesen elüthető törvények vannak érvényben az egyesülési jog szempontjából is s az ellentétek aligha volnának áthidalhatók. Indítványozták azonban, hogy a monarchia összes egyesületei egységes alapszabályok szerint folytassák működésüket. A kongresszus végül ezt az álláspontot magáévá is tette s az egységes alapszabályok kidolgozására bizottságot küldött ki. A bizottság

⁴ Angermayer Károly vette át 1871-ben Schreiber Alajos nyomdáját.

csakhamar el is készült az alapszabálytervezettel, amely az összes egyesületeknek meg lett küldve, azzal a felszólítással, hogy ennek alapján módosítsák alapszabályaikat s azokat minél előbb léptessék életbe.

A GAZDASÁGI HARC ÖSSZEOMLÁSA UTÁN. AZ EGYESÜLET KIÉPÍTÉSE 1874-1892

November hónapban egy taggyűlés keretében hozta meg jelentését Henkel Henrik küldött a bécsi VI. nyomdászkonferenciáról és az egyesület az adott irányban folytatta tovább működését. A szaktársak hangulata az összeomlott mozgalom után nem volt nagyon bizakodó és a gazdasági helyzet sem volt kedvezőnek mondható. Így nem szabad csodálkozni, hogy a szaktársak csak nagyon nehezen határozták el magukat új cselekvésre. Egész tevékenységüket az egyesület kiépítése foglalta le.

Mindemellett azonban mégis hozzáláttak az egyesület alapszabályainak a hatodik nyomdászkonferencia határozatai szellemében való átdolgozásához és 1874-ben be is terjesztették a módosított alapszabályokat a magyar belügyminisztériumnak jóváhagyás céljából.

Az új alapszabályok szerint a létesítendő szakszervezet hivatalos címe volt: „Északnyugat-magyarországi Könyvnyomdászok, Betüöntők és Könyvnyomók Egylete.” Magába foglalta: Pozsony, Komárom, Nyitra, Trencsén, Turóc, Veszprém, Győr, Sopron, Moson és Vas megyéket. Az egyesület egy segélyezési és egy önképző osztályból állott.

A segélyező osztály a következő célokat tűzte ki: 1. Beteg segélyezése, valamint temetkezési segély nyújtása; 2. rokkantak segélyezése és az öreg tagok nyugdíjazása; 3. az elhalt tagok özvegyeinek és árváinak segélyezése; 4. átutazók utipénzzel való segélyezése.

Az önképző osztály feladata volt: 1. A tagok szellemi és technikai kiképzésének emelése; 2. a főnökök és segédek közt közös megegyezés folytán létrejött árszabály és munkaidő betartásának ellenőrzése, továbbá szükség esetén azoknak békés tárgyalások által való revíziója; 3. munkanélküli tagok segélyezése.

A főnt elősorolt célok elérésére a következő eszközök szolgáltak: 1. A tagok heti járuléka és beiratási díjai; 2. a főnökök heti járuléka; 3. rendezendő ünnepélyek esetleges jövedelmei; 4. rendkívüli bevételekből, mint adományok, végrendeletek stb.; 5. technikai és tudományos előadások, politikai és vallási témák kizárásával; 6. nyelvtani stb. tanfolyamok; 7. az egyleti könyvtár és olvasókör igénybevétele; 8. díjtalan munkaközvetítés; 9. békéltető bíróságok választása.

Az 5-ik §-ban a tagok járuléka 45 krajcár volt meghatározva, mely összeg következőképp lett felosztva: a betegsegélyező-, rokkant-, özvegy- és utassegélyezőpénztárnak 25 kr. jutott, az önképzőosztály pénztárának pedig 20 krajcár. Azok a főnökök, akik tiszteletbeli tagságra igényt tartottak, minden egyes segéd után 6 krajcárnyi heti járulékot fizettek.

Beiratási díjként azok, akik munkába lépésük után 6 héten belül iratkoztak be, 1 forintot; azok, akik később jelentkeztek, 10 forintot fizettek. A beiratási díj fizetése alól fel voltak mentve azok az ideutazott szaktársak, akik már egy hasonlócélu egyesület tagjai voltak és azok, akik olyan helyről jöttek, ahol ilyen egyesület nem létezett, de azelőtt már egyesületi tagok voltak, abban az esetben, ha ezt kellően igazolhatták.

A segélyezések mértéke: betegsegély hetenkint 6 forint 50 krajcár 52 héten át. Elhalálozás esetén 30 forintnyi temetkezési járuléka. Rokkantság segélyre minden 65 éven felüli tag tarthatott igényt, tekintet nélkül munkaképességére. Ez a segély heti 3 forintban lett megállapítva. Az özvegysegély szintén 5 évi tagság után volt fizetendő 100 forinttal. Az árvák segélye hónaponként 2 forint, a betöltött 14-ik életévéig. Az utóbbi három segély abban az esetben is fizetendő, ha a tag 5 évi járuléka után hadkötelezettségének teljesítése közben vált rokkantá, vagy elhalálozott el. Utassegély 6 heti utazási tartam alatt 1 forint, 6 héten felülinél 1 forint 50 krajcár. A munkanélküliek segélyezése az önképző osztályból folyik és pedig a nőtlenek 4 forintot, a házasok 6 forintot kaptak 5 héten át. E segély élvezésére 6 havi tagság jogosított.

Az alapszabályok értelmében az egyesületnek minden hasonló célu egyesülettel kölcsönösségi viszonyba kell lépnie.

Miután az alapszabályok jóváhagyás céljából be lettek terjesztve, az egyesület működését az új alapszabályok szerint folytatta. A felsorolt megyék nyomdavárosainak szaktársai fel lettek szólítva, hogy lépjenek be az egyesületbe. Jelentkeztek is új tagok, akik pontosan fizették be az illetékeket.

Csakhamar sikerült az együletet teljesen kiépíteni, mely szép virágzásnak indult. Ekkor azonban váratlan csapás érte a vezetőséget. Az alapszabályok, amelyek már három éve feküdtek a minisztériumban, visszaérkeztek, de jóváhagyás nélkül és azzal a felszólítással, hogy az azóta beszédett illetékek a tagoknak visszafizetendők. A vezetőség értesítette a vidéki tagokat a minisztérium döntéséről, ezek azonban hallani sem akartak az illetékek visszafizetéséről és felszólították a vezetőséget, keressen módot és lehetőséget, hogy az egyesületet hasonló módon mégis kiépítse. Illetékeiket továbbra is pontosan fizették.

Budapesti szaktársainknak nagyobb szerencsájük volt, amennyiben a minisztérium 1877 november 28-án jóváhagyta az általuk beterjesztett alapszabályokat. Ezek mintájára a vezetőség új alapszabályokat dolgozott ki, amelyeket a minisztérium rövidesen jóvá is hagyott.

Az új egyesület a „Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egyesülete” címet viselte és a segélyezési ágakat, valamint az önképző osztályt egy alapszabály alá vonta. Csak „a főnökök és segédek közt közös megegyezés folytán létrejött árszabály és munkaidő betartásának ellenőrzése, továbbá szükség esetén azoknak békés tárgyalások által való revíziója” passzus maradt el, mert a minisztérium elsősorban ezért nem hagyta jóvá az eredeti alapszabályokat.

Új felépítésében az egyesület szép működést fejtett ki és az 1878 május 11-én tartott közgyűlés pénztári jelentése már 3214 forint 75 krajcár pénztárállományt mutat ki. A betegpénztárból kifizetésre került: 741 forint 70 krajcár betegsegély, 120 forint temetkezési segély, 95 forint 50 kr. adminisztrációs költség. A rokkantpénztár, amely 1887 nov. 10-ig nem folyósított segélyt, csak 47 forint 75 kr. kezelési kiadást mutatott ki. A munkanélküli pénztár bevétele volt 541 forint 68 krajcár, kiadása 510 forint 96 krajcár. A tagok száma 1878 végén 90-re emelkedett. A tagok a következő városokban oszlottak meg: Pozsony, Sopron, Nyitra, Túrócszentmárton, Szombathely, Magyaróvár, Nagyszombat, Trencsén, Vasvár és Felsőőr. Az alapító tagok közül a kimutatásban még a következő nevekkel találkozunk: Anderthalb János, Éder István, Eichleiter Ferdinánd, Farkas József, Glasl Viktor, Griess József, Kondosky János, Maudry János, Resch Károly, Promber Károly és Kulitzka Lajos. Ezekhez járulnak még a tiszteletbeli alapító tagok: Angermayer Károly, Alkalay Adolf, Löwy, Wigand Károly. – A napirend harmadik pontja a nyomdászkongresszus indítványával foglalkozott. A közgyűlésen Bóna Károly nyitrai szaktárs is résztvett. Kongresszusi küldötteknek Bóna K. (Nyitra) és Griesz József (Pozsony); pótküldötteknek: Gábrriel A. (Szombathely) és Eichleiter Ferdinánd (Pozsony) lettek megválasztva.

Az 1878 június 22-én tartott taggyűlés elhatározta egy ünnepély rendezését a rokkant-, özvegy- és árvasegélyező pénztár javára, a Typographenbund közreműködésével. Az ünnepély augusztusban lett megtartva a Grassalkovich-palota⁵ parkjában. Akkor vette kezdetét Bosznia okkupálása s hogy a sikert biztosítsák, a választmány Dirmeyer Ferdinánd szaktárs indítványára az ünnepélyt a bevonultak hozzátartozói, valamint a saját rokkant-, özvegy- és árvasegélyező pénztár javára rendezte. A közönség tömeges látogatása és áldozatkészsége, valamint a tagok munkakedve mellett a siker rendkívül nagy volt és 1800 forint tiszta felesleget eredményezett. Közelebbit ez ünnepélyről, amelynek rendezése körül különösen Fodor István szedő⁶ tevékenykedett, az érdeklődők a Typographenbund irattárában levő feljegyzésekből tudhatnak meg. Az egyesület akkori elnöke Herzog János szaktárs volt.

⁵ A mai országos katonai főparancsnokság.

⁶ Jelenleg Fodor István udvari tanácsos, a budapesti Egyesült Villamosművek nyug. igazgatója.

Az 1879. esztendő nyugalmasan telt el. Új helyicsoportok: Győr, Komárom és Kőrmend.

Az 1882. évben megtartandó osztrák-magyar nyomdászkongresszusra szóló meghívó beérkezése alkalmával az a kívánság hangzott el, hogy Budapest hívjon össze egy külön magyar nyomdászkongresszust is. Ezt az eszmét a budapesti „Typographia” útján propagálta az egyesület, s oly visszhangra talált szaktársi körökben, hogy 1881 augusztus 20-21-én meg is tartották Budapesten a második magyar nyomdászkongresszust, amelyen a pozsonyi egyesületet Herzog János és Griesz József küldöttek képviselték. A kongresszus legfőbb célja volt egységes alapszabályok teremtése az összes magyarországi egyesületek részére.

Az egyesület szemmel láthatólag fejlődött, a tagok száma nőtt, de a gazdasági harc teljesen szünetelt s oly állapotok állottak be, amelyek nemcsak a nyomdai munkásságot sujtották érzékenyen, de a tönk szélére juttatták az egész ipart. A tanonctenyésztés hallatlan méreteket öltött és a szaktársak bérei alig voltak magasabbak a napszámosokénál. 1882-ben sikerült ugyan a teljes vasárnapi munkaszünetet kivívni, ami nem volt könnyű feladat, miután Bécsben és Budapesten a lapok hétfő reggeli kiadásokat adtak ki, de több nem volt elérhető. A munkaidő korlátlan volt. Egyes nyomdákban, nemcsak Pozsonyban, hanem Budapesten is, de főleg a vidéken, egészségtelen helyiségekben napi 12-14 órát dolgoztak.

Ekkor közölte a Typographia 1883 december 7-én a Bóna J. Károly⁷ által jegyzett felhívást egy országos egyesület alapítására. A nyitrai szaktársak az összes magyarországi nyomdászegyesületekhez körlevelet intéztek, amelyben felszólították őket egy új országos nyomdászegyesület megalapítására, Pozsony székhellyel.

A pozsonyi egyesület 1884 március 31-én tartott évi közgyűlésén a nyitrai szaktársak indítványa a napirend 6. pontja alatt szerepelt. Az indítvány a magyarországi nyomdávárosokban lelkes visszhangra talált, csak Budapesten nem tudtak felmelegedni e terv iránt és azt tanácsolták a vidéki szaktársaknak, hogy ügyüket egy vidéki városba összehívandó kongresszuson maguk rendezzék. A nyitrai szaktársak azonban ragaszkodtak indítványukhoz s ennek indokolását is leközlötték a Typographia 1884. évi március hó 28-iki számában.

Másodszor és behatóan az 1884 március 31-iki közgyűlés foglalkozott az indítvánnyal, azonban gyakorlati okokból kikapcsolta magát az agitációból. A választmány a következő indokolással foglalt állást az indítvány ellen:

„Először, egy országos egyesület életbehívni az ország fővárosának mellőzésével, mely tudvalevőleg a legtöbb tagot szolgáltatja, képtelenség, másodszor őszintén kétségbe kell vonnunk, hogy egy oly egyesület – a nyitrai szaktársak hézagos számításai dacára⁸ – egyáltalán életképes volna; és harmadszor, egy oly veszélyes kísérletezés okvetlen szükségességét be nem láthatjuk. Debreczen szintén agitált a központosítás érdekében, de ama teljesen helyes érveléssel, hogy az egész ország központja Budapest legyen és Pozsony, valamint az összes többi kerületek – kettő kivételével – csak ezt az indítványt fogják pártolni. Ez különben könyvnyomdász-gyűlési határozat és ha a vidéki egyesületek elégedetlenek, akkor joguk is van hozzá, mert a fővárosi szaktársak, mint az ország első és leghívatottabb testülete, ezideig semmit sem tettek. A könyvnyomdász-gyűlésen való képviseltetés, az összes egyesületeknek jelentékeny kiadást okozott. Itt nagyon sokat ígérő határozatok hoztak, de sajnos, azok csak határozatok maradtak. A budapesti szaktársaknak egy része, körülbelül két év óta veszélyes úton halad, mert ha még oly dicséretes a nemzeti eszmének minél szélesebb körben való terjesztése, éppoly veszélyes, ha a munkás ebből sportot üz. A szociális nyomor, mely nagyarányú a könyvnyomdászok között is, bizonyára nem indít erre és azt hisszük, hogy egy a sorstól keményen sujtott szaktárson nagyon keveset segítünk, ha más egyébbel nem szolgálhatunk neki, mint vigasztalással anya- vagy

⁷ Bóna J. Károly 1885-ben halt meg Nyitrán.

⁸ A nyitrai szaktársak felhívásukban egy évi költségvetés-tervezetet is közöltek.

hazanyelvén. Hagyjuk tehát a nemzeti politika üzését azoknak, akik ezt a sportot⁹ megengedhetik maguknak. Nekünk első kötelességünk, szociális nyomorunkat elhárítani vagy legalább enyhíteni. A nemzeti kérdés nemsokára a mi hozzájárulásunk nélkül, magától is megoldódik.

Mi tehát ezeknél fogva csak a debreczeni állásponthoz csatlakozhatunk és ezen az úton is fölkerjük budapesti szaktársainkat, hogy a könyvnyomdász-gyűlési határozatok végrehajtása iránt intézkedjenek.”

E közgyűlési határozat folytán az országos egyesület kérdésének megoldása más fordulatot vett és Budapest kényszerítve volt a vidéki szaktársak kiválasztásával számolni. A nyitrai helycsoport folytatta agitációját az országos egyesület érdekében és Magyarország összes kerületei csatlakoztak hozzá. Budapesten egy öttagú bizottság bízott meg a központosított szervezkedés tanulmányozásával és javaslatok előterjesztésével. A bizottság az ugyanez évi október hó 19-én tartott közgyűlésnek terjesztette be jelentését, mely szerint a budapesti egyesületnek országos egyesületté való átalakítását határozták el. Az előmunkálatok elvégzésére egy 11 tagú bizottság lett megválasztva, amely 1884 november 16-án felhívást intézett az összes magyarországi nyomdászegyletekhez és az országos egyesülethez való csatlakozásra szólította fel őket. Ismertetve a belépés feltételeit és az összes egyletektől statisztikai kimutatást kért a pénztári ügykezelésre és taglétszámról, továbbá a nyomdaüzemek viszonyaira, személyzetére és munkaidejére vonatkozólag. Erre a felhívásra beküldött válaszában több egyesület örömmel üdvözölte a központosítást, míg más egyesületek csak a rokkantpénztár központosítását kívánták.

Pozsonyban 1884 december 30-ára rendkívüli közgyűlés lett egybehívva, melynek napirendjén mint második pont „A magyarországi nyomdászegyletek központosítása” szerepelt. Ebben az ügyben a pozsonyi egyesület összes kerületei által jóváhagyott következő határozati javaslat lett elfogadva:

„A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyesületének 1884 december 30-án tartott rendkívüli közgyűlése az országos egyesület alapításának ügyében határozatként kimondja, hogy a 11-es bizottság határozataival elvileg egyetért, valamint a statisztikai és általában az országos egyletre vonatkozó adatokat alkalomadtán beküldi.”

Az 1885 szeptember 6-8-án Budapesten tartandó III. nyomdászkongresszusra az ugyanezen év augusztus 25-én tartott közgyűlésen Dirmeier Károly és Raffel Ödön lettek küldötteknek megválasztva. Ezen a kongresszuson, amelynek napirendjén szerepelt az országos egyesület megalakítása és az alapszabályok kidolgozása is, vidékről 20, Budapestről 12 küldött vett részt. Mint az ausztriai nyomdászegyesület képviselője Faber Henrik¹⁰ szaktárs jelent meg. Küldötteink a tárgyalások folyamán önfeláldozóan szálltak sikra a vidéki szaktársak érdekei mellett és azok súlyos megterhelése ellen is felemelték szavukat. Végül az összes szavazatokkal kettő ellenében kimondotta a kongresszus az országos egyesület megalakítását.

A pozsonyi küldötteknek az 1885 november 30-án tartott rendkívüli közgyűlésen hozott beszámolója nem elégítette ki a pozsonyi szaktársakat s ezen az ülésen nem is hozott határozat. A helycsoportok sem voltak megelégedve az országos egyesület alapszabálytervezetével s így a december hó 12-én tartott taggyűlés az alábbi határozati javaslatot fogadta el és hozzájárulás céljából az összes tagoknak megküldötte:

Határozat.

A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egylete az országos egyesület érdekében oda nyilatkozik, hogy annak alapításával egyetért, és a következő feltételek mellett ahhoz csatlakozni szándékozik:

⁹ Ebben az időben indult meg az erős magyarosítási folyamat s néhány budapesti szaktársunk azt hitte, hogy részt kell benne vennie.

¹⁰ Meghalt 1927 szeptember 16-án, a stájerországi Feldbachban.

1: Mintán az országos egylet heti járuléka nagyon magasak és a segélyigények mégsem nagyobbak, mint jelenlegi egyletünkénél 40 krajcárnyi heti járulék mellett, a belépés egyelőre csupán egy évre történik. Ezen provizórium alatt kötelezi magát az egylet az országos egyesület minden rendes kiadásában s bevételében résztvenni.

2. Az egyleti orvosok intézményébe az egylet bele nem egyezik, miután ez kivihetetlen. Ez az országos nyomdászkongresszus által hozott határozat a kisebb nyomdavárosok szaktársait érzékenyen sérti, mivel ezek orvosi kezelés nélkül maradnak és a feltételezett járási orvosok ingyenes kezelésére semmiesetre igényt nem tartanak. Ha egyik vagy másik egylet mégis egyleti orvost szándékozna tartani, köteles annak költségeit külön járulék által fedezni.

3. Annak tekintetbe vételével, hogy az egyleti orvosok mellőzésével jelentékeny megtakarítások eszközölhetnek, a heti járulék 60 krajcárról 50 krajcárra lesz állítandó.

Ez időtől kezdve állandóan folyt a vita az országos egyesület körül és ugyszólván minden taggyűlésen új határozatok hoztak, hol a csatlakozás mellett, hol pedig ellene.

Eichleiter Ferdinánd szaktárs, az egylet pénztárosa az 1887 március 12-én tartott közgyűlésen jelentést hozott a pénztár helyzetéről, amelyből kitűnik, hogy az egylet összvagya 11.584 forintba emelkedett. Egyben azt az eszmét vetette fel, hogy az egylet tőkéjét jó volna házvételbe vagy új egyesületi ház építésébe fektetni. Az önképző osztály pénztárosa jelentette, hogy a pénztár vagyona 162 forint 88 krajcárral emelkedett s hogy a pénztár az elmúlt esztendőben 1764 „Typographiát” és 3275 „Vorwärts”-et osztott ki a tagoknak. A választmányba Schweizer József lett bevásztva.

Az országos egyesület alapszabályait a minisztérium 1887 március 20-án jóváhagyva küldte vissza és a budapesti egyesület választmánya, június 5-én tartott ülésén elhatározta, hogy az országos egyesület alapszabályai 1887 július 1-ével életbelépnek. A vidéki nyomdászegyesületek fel lettek szólítva, hogy augusztus 1-ig jelentsék be csatlakozásukat a központi választmánynak. A vidéki egyesületek teljes beolvadása az országos egyesületbe 1887 december 31-ére volt tervezve. A felhívás értelmében „ama egyletektől, melyek 1881. évi január hó 1-ig a „Magyarországi könyvnyomdászok egyleté”-hez nem csatlakoznak, a kölcsönösség megvonatik.”

1887 július hó 30-án a pozsonyi egylet rendkívüli közgyűlést tartott, a következő napirenddel: „Csatlakozás a magyar országos egylethez”. A választmány részéről Dirmeier Károly szaktárs hozott az ügyről kimerítő jelentést, amelynek alapján a közgyűlés a következő határozatot fogadta el:

„A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyletének július 30-án tartott rendkívüli közgyűlése kijelenti:

1. hogy az egylet elvben kész az országos egylethez csatlakozni;
2. a mai gyűlés kijelenti, hogy miután a viszonyok a vidéken és a fővárosban nagyon különbözök, lehetetlen a vidéki tagokat azoknak megkárósítása nélkül a fővárosiakkal ugyanegy kategóriába sorozni. Az országos egylet tehát két közigazgatási kerületbe osztassék, melyek közül az egyik a fővárost, a másik pedig az egész vidéket foglalja magába;
3. minden közigazgatási kerület köteles saját kiadásait fedezni és tagjaitól oly magas járulékot szedni, hogy azzal a jövő fokozott követelményein felül, még megfelelő fölösleg is eléressék;
4. mindkét közigazgatási kerület Budapestről lesz vezetve. A jelenleg létező és az országos egylethez csatlakozó vidéki egyleteknek összes vagyona Budapesten lesz kezelve és a központi választmány felügyelete alatt áll;
5. minden jelenlegi kerületi egylet belügyeiben teljes autonómiával bír.”

A magyarországi nyomdászok 1887 augusztus 20-án Budapesten összeült kongresszusára Eichleiter Ferdinánd és Dirmeier Károly szaktársak delegáltattak. A kongresszus behatóan

foglalkozott a pozsonyi egylet csatlakozásának kérdésével, de nem sikerült megegyezést létrehozni. Erre az 1887 szeptember 27-én Pozsonyban tartott közgyűlés elhatározta, hogy a csatlakozás kérdésében várakozó álláspontra helyezkedik, miután a budapesti szaktársak nem tanúsítottak megfelelő megértést a vidék kívánságai iránt.

Az 1887 november 26-án tartott rendkívüli közgyűlésen bejelentette a választmány, hogy a rokkant-, özvegy- és árvasegélyező pénztár megkezdte működését. Dirmeier Károly indítványozta, hogy a budapesti rokkant-, özvegy- és árvasegélyezőpénztár szabályzata, némi módosítással, mint függelék csatoltassék az egylet alapszabályaihoz és terjesztessék fel a minisztériumba jóváhagyás végett. Szóba került az országos egyesülethez való csatlakozás kérdése is, amelyben a következő egyhangu határozat hozatott:

„A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyletének 1887 évi november hó 26-án tartott rendkívüli közgyűlése kimondja, hogy: 1. mindaddig, míg Budapesten a kétségbeejtő egyleti állapotok annyira meg nem változnak, hogy a csatlakozást kívánatosá tegyék; 2. mindaddig, míg az egylet elnöki tisztségét egy főnök foglalja el és 3. mindaddig, míg a „Typographia” szerkesztője az összes tagok által nem választatik, az országos egylet ellenében passzív álláspontot foglal el.”

A választmány 1888 június 14-én tartott ülésének napirendjén szerepelt a magyaróvári helyi-pénztáros jelentése, amely szerint utasítást kapott az országos egyesület budapesti központjától, hogy a pozsonyi egylet tagjainak ne folyósítson utassegélyt. Mivel ez a kölcsönösségnek durva módon való megsértését jelentette, a választmány a budapesti egyletnél haladéktalanul óvást emelt. Augusztus hó 20-án az országos egyesület pénztárosa, Tschutschegg V. szaktárs meglátogatta a pozsonyi egyletet és beható tárgyalásokat folytatott a csatlakozást illetőleg. Ezek eredményeképpen az országos egyesület választmányának szeptember 3-án tartott ülésén indítványozta, hogy küldessék ki egy bizottság, amely a pozsonyi egyesület csatlakozását megvalósítaná. Az indítványt a budapesti szaktársak kategórikusan elvetették.

Július 27-én ismét rendkívüli taggyűlés folyt le, amelyen az V. magyarországi nyomdász-kongresszusra Dirmeier Károly elnök lett kiküldve, aki teljesen szabad kezet kapott az ottani állásfoglalásra vonatkozólag. Ezen a gyűlésen mondott le Eichleiter Ferdinánd szaktárs hosszú éveken keresztül viselt pénztárosi tisztségéről. Helyét Dirmeier Ferdinánd szaktárs foglalta el, aki az önképző osztály pénztárosának, Rohrbeck Józsefnek lemondása folytán mindkét pénztár kezelésével bízott meg.

Augusztus 18-án vette kezdetét Budapesten az V. magyar nyomdász-kongresszus, amely a munkaadó-elnök kérdésében elfoglalt pozsonyi álláspontot magáévá tette. Erre a pozsonyi küldött kijelentette, hogy a pozsonyi egylet valószínűleg még az esztendő folyamán csatlakozni fog az országos egyesülethez. A kongresszus kimondotta, hogy mindazokkal az egyletekkel, amelyek az év végéig nem csatlakoznak az országos egyesülethez, megszüntetendő a kölcsönösségi viszony.

Küldöttünk visszatérése után a választmány hozzálátott a csatlakozás előkészítéséhez. E célból szavazólapokat bocsátott ki, de nem sikerült a tagok kétharmadának hozzájárulását a csatlakozáshoz megnyerni, úgy hogy a kérdés megoldását ismét el kellett halasztani.

1890 áprilisában a budapesti országos egyesület értesítette a választmányt, hogy megszünteti a kölcsönösségi viszonyt a pozsonyi egylettel. A választmány kérte ennek a határozatnak visszavonását, mivel a pozsonyi egylet kötelezettségeit pontosan teljesíti. Ennek ellenére 1890 július 1-ével az országos egyesület tényleg megszüntette a kölcsönösséget, azonban a pozsonyi egylet továbbra is folyósította az utassegélyeket minden átutazónak, ami a budapestiek intézkedéseinek élet némileg letompította. Röviddel rá az ausztriai egyesület is beleavatkozott a viszályba, amennyiben a kongresszusi bizottság átiratban követelte a pozsonyi egylet feloszlását szavazás útján és bekérte a kisebbségben maradt tagok névjegyzékét.

Végül az 1890 november 28-án tartott gyűlés kimondta az egyesület feloszlását és az országos egyesülethez való csatlakozást. A szavazás eredménye a következő volt: Pozsonyban mindenki a csatlakozás mellett szavazott, a helyicsoportokban 9 tag mellette, 5 tag ellene szavazott, s a többi tagok tartózkodtak a szavazástól. Erre kimondták 1891 január 1-ével az országos egyesülethez való csatlakozást s ez a kérdés végleg elintézettnak látszott. Ez a feltevés azonban csakhamar tévesnek bizonyult.

Az 1891 február 28-án tartott rendes évi közgyűlésen elnök jelenti, hogy az egyesület, áldásos működése után, feladta önállóságát s hogy az ügyeket az országos egyesület fogja tovább vezetni. Ezen a közgyűlésen egy határozat került elfogadásra, amely szerint követelték, hogy az országos egyesület élére szaktárs választassák meg. Az indítványt Dirmeier Károly szaktárs felszólalása után az országos egyesület 1891 március 22-én tartott közgyűlése magáévá is tette és az egyesület elnökévé Leitner Pál szaktárs lett megválasztva.

Ugyanezen év július 6-ára nyomdászkongresszus lett összehívva Temesvárra, amelyen Dirmeier Ferdinánd szaktárs, küldött jelentette, hogy a pozsonyi egyesület feloszlására minden intézkedés megtörtént s az idevonatkozó iratok Bartal György királyi közjegyzőnek lettek átadva továbbítás végett.

Ebben az esztendőben a gazdasági harc terén is némi előhaladás történt, ami azonban sok nehézséggel járt. Az idősebb szaktársak távoltartották magukat minden akciótól s csak a fiatalabb tagok vitték előre a mozgalmat. Megfelelő anyagiak és a szaktársak erkölcsi támogatása híján, bizony nehéz volt valamit kezdeményezni. Ez azonban nem riasztotta el a törekvőket. 1891-ről 1892-re virradó Szilveszter éjjelén, amikor a szaktársak gondtalanul szórakoztak, Kalmár Henrik és Kowarik Károly F. szaktársak elmentek az akkori Ferencziek tere 1. szám alatt létezett Brég János nyomdába és kiszedték a főnökökhöz intézendő beadványt és árszabálytervezetet. Megfelelő előkészítés után az árszabály a munkaadóknak be lett terjesztve. A fiatalok követelése nem mentek ugyan mindenben keresztül, azonban mégis egy lépés történt előre, a mennyiben 1872 óta elsőkben árszabályszerinti viszonyok álltak be a nyomdáknak. Az árszabály 1892 február 15-én lépett életbe. A minimum 9 forintot, napilapoknál 10 forintot tett ki. Ez nagy haladást jelentett, ha tekintetbe vesszük, hogy addig 7, illetve napilapoknál 8 forintos béreket fizettek. A 9 órás munkanap követelését, támogatás híján, el kellett ejteni. – A fiataloknak e lépése szabadabb légkört teremtett a szervezetben s ha az áldatlan csatlakozási viszály nem kötötte volna le a tagok idejét és energiáját, az új szellem bizonyára sok hasznosat teremtett volna a tagok érdekében. Az adott körülmények között azonban csak lassan lehetett előrehaladni.

UJ ÁRAMLATOK 1892-1904

Az 1892. év folyamán a csatlakozási ügy elintézése többször lett megsürgetve. Közben egy hazug besúgás következtében az országos egyesületet feloszlottnak jelentette ki a kormány és az ügyek vitelére kormánybiztost nevezett ki. A budapesti központ sürgős átíratban felkérte a pozsonyi választmányt, hogy haladéktalanul kérje vissza a minisztériumtól a pozsonyi egylet feloszlására vonatkozó kérelmét, mert az országos egyesület feloszlása után a „Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egyesülete” a magyarországi könyvnyomdászok egyedüli mentsvára lehet. A feloszlatasi kérelem elintézés nélkül való visszaszolgáltatását célzó beadvány azonban tárgytalan lett, mert időközben a minisztériumtól a következő leirat érkezett a pozsonyi egylet vezetőségéhez:

7006/V-10. szám.

Magyar királyi Belügyminisztérium.

Pozsony szabad királyi város közönségének.

Tekintettel arra, hogy a magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egylete általam feloszlattatott, mert az egyesület az alapszabályaiban körülírt hatáskörét túllépve, céljaitól eltérő s az egyleti tagokra nézve sérelmes működést fejtett ki, a pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egyletének azon közgyűlési határozata, mely szerint az egylet azon célból, hogy a magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyletbe olvadjon, feloszlik, ezen közbejött körülménynél fogva tárgytalanná vált s végre nem hajtható. Erről a város közönségét f. évi január hó 20-ról 16847. sz. alatt kelt tanácsjelentésre hivatkozva, a csatolmányok visszaküldése mellett, további megfelelő eljárás végett ezennel értesitem.

Budapesten, 1893. évi április hó 29-én.

A miniszter meghagyásából:

(olvashatlan aláírás)
miniszteri tanácsos.

Miután Dirmeier Károly elnök a közgyűlésen kérte, hogy a választásnál tekintsenek el személyétől, Kalteis József lett elnöknek megválasztva. Jelentéséből kivesszük, hogy az egyesületnek 1892 végén 155 tagja volt és a vagyon 18.074 forint 42 krajcárra emelkedett. A lemondott Dirmeier pénztáros szaktárs helyébe Hampel Mihály szaktárs lett megválasztva.

A rendes évi közgyűlés február 25-én lett megtartva, amelyen Sopron, Győr és Szombathely küldöttel képviseltették magukat. Budapestről Lipp Károly szaktárs jelent meg, aki bejelentette, hogy az országos egyesület ügye rövid időn belül elintézését nyer. Mivel azonban ez nem látszott valószínűnek, a közgyűlés elhatározta az egyesületi alapszabályok módosítását s e célra bizottságot küldött ki. Elnökké Schweizer József szaktárs lett megválasztva. A brünni nyomdászkongresszusra Kalmár Henrik szaktárs delegáltatott.

Kalmár szaktárs feladatául tűzte ki, hogy megnyeri a szaktársakat a szociáldemokrata szellemnek. Ezáltal kihívta maga iránt mindazok haragját, akik hallani sem akartak a szocialista eszméről, ámbár számos esetben szabadgondolkodó munkásoknak vallották magukat. Ezért Kalmár szaktárs nem is tudott boldogulni, dacára annak, hogy a szaktársak gazdasági helyzetének megjavításán fáradozott.

1895 január 28-án újból árszabálytárgyalások folytak le, amelyek során nagyobb eredményt sikerült elérni, a szaktársak határozottabb magatartása folytán. A munkaidőt kilenc órára¹¹

¹¹ Pozsony a 9 órás munkanap bevezetésével megelőzte a bécsi és budapesti szaktársakat.

szorították le, a minimum 9 forintról 10 forintra, napilapoknál 12 forintra emelkedett. Napilapoknál a munkaidő 9½ óra volt. Ezideig a napilapoknál korlátlan munkaidő volt s 11-13 óra között váltakozott, sőt a tanoncok is este 10-11-ig szedtek lapot. Az árszabály betartásának ellenőrzésére minden nyomdában bizalmiférfit lett választva. Ezek azonban alig teljesítették kötelességüket. Az új árszabály 1895 február 18-án lépett életbe és keresztülvitele két áldozatot¹² követelt, akik kénytelenek voltak Pozsonyt elhagyni.

Az 1895 március 10-én tartott évi közgyűlés kimondotta, hogy az egyesületi pénz ingatlanba fektetendő.¹³ E célból hattu bizottság lett kiküldve, amely Schweizer József, Marinczel Rezső, Hampel Mihály, Zindl József, Dirmeier Károly és Preisak Viktorból állott. A bizottság nagy igyekezettel fogott neki a terv megvalósításának és az április 25-én tartott választmányi ülésen Dirmeier Károly szaktárs már elő is terjesztette a bizottság jelentését, amelyben indítványozta, hogy a házvételtől annál is inkább tekintsenek el, miután hosszas keresés után sikerült a Duna-uccában egy teljesen megfelelő építőteltet találni. A választmány erre megbízta Dirmeier és Hampel szaktársakat, hogy lépjenek érintkezésbe Gratzl építőmesterrel, közelebbi tájékoztatás céljából.

A július 26-án tartott választmányi ülésnek már elő lett terjesztve az egyesületi ház teljes tervrajza és az építési bizottság jelentése. A jelentés német és magyar nyelven az összes tagoknak ki lett osztva. A választmány 1895 augusztus hó 11-ére rendkívüli közgyűlést hívott össze a Häckel vendéglő (Stefánik-ucca 7) kertjébe, amelyen a magyaróvári és malackai csoportok is küldöttel képviseltették magukat. A többi csoportok írásban adták hozzájárulásukat a házépítéshez. A közgyűlésnek beterjesztették a részletes terveket és költségvetést, amelyek beható vita után jóvá lettek hagyva. Ez a határozat a legfontosabb határkövet jelenti egyesületünk történetében és nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a szabadabb szellem lassan, de biztosan kiszorította a konzervatív gondolkodást. – Az 1896 március 15-én tartott rendes közgyűlésen az építési bizottság jelentette, hogy a ház 1896 augusztus 1-ére teljesen elkészül. Egyben beterjesztette még az egyesületi helyiségeknek szánt épületszárny terveit, amelynek költségei 1700 forintot tettek ki. Ez az összeg azonban az építkezésnél elért megtakarításokból lett fedezve. A jelentést a közgyűlés tudomásul vette és hozzájárult az egyesületi helyiségek felépítéséhez.

1896 július 26-án történt a ház ünnepélyes átvétele, mely alkalomból ugyanazon a napon délelőtt 11 órakor az új együleti helyiségben ünnepi közgyűlés tartatott. Délután a ház udvarán kedélyes mulatságot rendezett a választmány, amelyről azonban a fiatalabb tagok távolmaradtak és egy magánkertben rendeztek külön mulatságot. Távolmaradásuk oka az volt, hogy az idősebb szaktársak részéről bizonyos mellőzésben volt részük.

Az 1897 november 21-én tartott gyűlésen Zaka szaktárs Budapestről is résztvett, s ez alkalomból végleges rendezést nyert a viátikum folyósítása. A leköszönt Hampel pénztáros helyébe Korunka István szaktárs lett megválasztva.

Tekintettel arra, hogy az egyesületi pénztár nagy nehézségekkel küzdött és a deficit csak egyből 120 forintos jövedelmének felhasználásával volt kikerülhető, az 1898 április 7-én tartott közgyűlésen, július 1-től kezdve 60 krajcárra emelték fel a hetiilletéket.

1899 szeptember 10-én Grünfeld Sándor budapesti szaktárs kíséretében Silbermann szaktárs, nemzetközi titkár látogatta meg Pozsonyt. Grünfeld szaktárs sürgette a csatlakozást, míg a nemzetközi titkár nem talált kivetnivalót abban, hogy egy ország területén két egyesület működik.

¹² Kalmár Henrik és Preisak Viktor szaktársak.

¹³ Az eszmét az akkori alelnök, Kalmár Henrik szaktárs vetette fel.

Miután az árszabályközösség 1900 februárjában lejárt, a munkásság 1899 november végén felmondta az árszabályt és új árszabálytervezetet nyújtott be a munkaadóknak. A tervezetben, tekintettel arra, hogy a munkaadók a minimumot egyúttal maximumnak is tekintették, a minimum 13 forintban volt megállapítva werk- és mesterszedők részére, míg a lapszedőknek egy forinttal többet követeltek. A gépmesterek 15 forint hetibért kértek. Egyben a tanonctenyésztés megszüntetésére új tanoncszabályzat lett kidolgozva. A főnökök 1899 december 18-án beérkezett válasza arra készítette az árszabálybizottság elnökét, Löwy Samu szaktársat, hogy leköszönjön tisztségéről és helyébe Kowarik Károly F. szaktársat választotta meg ajánlatára a taggyűlés. Kowarik szaktárs el is fogadta a megbízatást és a munkaadókat megbeszélésre hívta fel, amely az árszabály lejárta előtt a Nemzeti (ma Savoy) szállóban végbe is ment.

A munkásbizottság elnökének felszólítására a munkaadók titkára¹⁴ felolvasta a benyújtott árszabálytervezet egyes pontjait, amelyek pontonként szavazás útján el lettek fogadva. Két óra leforgása alatt tető alatt volt az új árszabály. A munkaadók követelése az „n” számolásra vonatkozólag el lett vetve és továbbra is fenmaradt az abc-számolás. A minimum 11, napilapoknál 13 forintban lett megállapítva és a gépmesterek is ugyanezt a bért kapták. A tanoncszabályzatból csak két pontot sikerült felvételni az árszabályba, de első lépésnek ez is szép eredmény volt. A vitás ügyek elintézésére árszabályhivatal létesítettett, a melynek tagjai lettek: id. Angermayer Károly, Éder István rendes és Alkalay Adolf póttagok; a munkások részéről Kowarik Károly F., Löwy Samu és Hampel Mihály szaktársak. Az árszabály megkötéséről hozott jelentés nagy örömet váltott ki a szaktársaknál és nagyban erősítette meg az ifjabb nyomdászgeneráció szolidaritását.

Az 1900 április 22-én tartott évi közgyűlésen beterjesztett pénztári jelentés 23.101 forint 17 krajcár összvagyonot mutatott ki. A vezetőségbe a következő szaktársak lettek megválasztva: Hampel Mihály elnök, Kowarik Károly F. alelnök, Korunka István pénztáros, Löwy Samu házgondnok. A választmány nagyrésze fiatal szaktársakból állott, miáltal sokat veszített eddigi konzervativizmusából, ami az előhaladást nagyon megkönnyítette. A soproni küldött interpellációjára a továbbképző osztály felosztatására és szakszervezet létesítésére vonatkozólag, elhatározta a közgyűlés, hogy az országos egyesület alapszabályainak jóváhagyásáig az egyesület megtartja addigi konstrukcióját. Az egyesületi pénzkezelésben áttértek a korona-számításra.

Ugyanebben az esztendőben ünnepelték meg méltó módon Gutenberg nagymesterünk születésének 500. évfordulóját. 1900 június 23-án este ez alkalomból ünnepi közgyűlés folyt le az egyesületi helyiségben, amelyen az összes szaktársak és a munkaadók is résztvettek. Vasárnapon, június 24-én délután, nagyszerű időjárásban tartotta meg az egyesület János-ünnepélyét az „Albrecht”-kertben, amelyen 1400 személy, köztük számos kiválóság vett részt. Az ünnepi beszédet a „Preßburger Tagblatt” szerkesztője, Pichler Lajos úr tartotta. Az ünnepély tiszta jövedelme 800 korona volt.

1901 január 21-én halt meg Schweizer József, az egyesület volt elnöke. Holttestét, az egyesület fejlesztése körüli érdemeire való tekintettel, az egyesületi helyiségben ravatalozták fel s az összes pozsonyi szaktársak kísérték el utolsó útján.

Az egyesületi ház értéke, a gondnoknak az 1901 március 25-iki közgyűlésen hozott jelentése szerint 95.000 korona. Az április hó 14-iki választmányi ülésen egyhangulag el lett határozva, hogy a helycsoportok felvilágosítása és pontos statisztika készítése céljából a választmány küldöttei beutazzák az egyesület területét. Ennek költségei 175 korona 30 fillérre rúgtak. A begyűjtött gazdag anyagból Hampel Mihály és Kowarik Károly F. szaktársak egy jelentést

¹⁴ Batizfalvy szaktárs volt akkor a munkaadók titkára.

dolgoztak ki, amelyet a május 22-iki taggyűlésen terjesztettek elő. A jelentést az 1902 évi országos nyomdászkongresszus alkalmából átadták a budapesti szaktársaknak.

Miután az országos egyesület alapszabályait, Budapestről érkezett jelentés szerint, jóváhagyták, 1901 július 14-én a következő csatlakozási határozat lett elfogadva:

1. Az egyleti vagyon, t. i. a ház, az országos egylet birtokába megy át az összes terhekkel (törlesztési adósság); a ház azonnal el nem adható mindaddig, míg jövedelmezése az országban divó kamatláb alá nem süllyed.
2. A házban levő egyleti helyiség a pozsonyi egyleti tagoknak mindenkorra díjmentesen átengedendő.
3. A tagok a pozsonyi egylet által biztosított összes jogaikkal felveendő.
4. Az átlépés a pozsonyi egylet felosztása által történne. Ha már 1902. évi január hó 1-ével miniszteri engedéllyel nem is csatlakozhatunk, úgy 1901. évi december hó 31-ével a pozsonyi egylet könyvei az országos egylet küldöttei jelenlétében lezáratnak, tagjaink könyveikkel (mintha elutaznának) az országos egyletnek átadatnak, s ezek 1902. évi január hó 1-től fizetik a magasabb illetéket és a segélyeket is az országos egylet alapszabályai szerint élvezik.
5. A kerületek végleges beosztása csak a miniszteri jóváhagyás után történhetik.
6. A szakegyletbe való belépés csak azon esetben történik, ha a szakegylet azt a kötelező ígéretet teszi, hogy kebelébe csak azokat a könyvnyomdászokat veszi fel, kik a könyvnyomdász segélyegyletnek tagjai. Az egylet nekünk, kiváltkép a pozsonyiaknak, miután Nyugat-magyarország szervezkedési központját alkotjuk, a „Pozsonyi könyvnyomdászok szakegylete. Központ: Budapest” cím viselését engedélyezi.
7. Az éjjeli szállás Pozsony, Sopron és Győr városokban okvetlenül megtérítendő.

Ezzel a határozattal mentek le Budapestre Hampel M. és Korunka I. pozsonyi és Berczeller A. soproni szaktársak. Miután a küldöttek beszámolója nem elégítette ki a tagokat, az augusztus 28-án tartott taggyűlés elhatározta, hogy a szeptember 15-17-én Bécsben tartandó VI. ausztriai nyomdászkongresszusra Kowarik Károly F. és Kalmár Henrik szaktársakat küldi ki, hogy ott a kölcsönösségi viszony fentartását szorgalmazzák.

A két küldöttnek sikerült is a kölcsönösségi viszonyt egy évre meghosszabbítani, amiről a szeptember 29-én tartott taggyűlésen hozták meg jelentésüket. A jól látogatott taggyűlés erre elvetette az országos egyesülethez való csatlakozás kérdésében előterjesztett javaslatokat és elhatározta, hogy ez ügyben várakozó álláspontra helyezkedik, amíg

1. a régi követelés, hogy az országos egylet elnökének okvetlenül szaktársnak kell lennie;
2. hogy az egylet ismét egy önképző-osztállyal rendelkezék,

az országos egylet alapszabályai által nem biztosítatik.

A választmány meg lett bízva: 1. az alapszabályok áttanulmányozásával, 2. esetleges illeték-emelés meghatározásával és 3. a fenti ügyben, legkésőbb november hó végére, rendkívüli közgyűlés egybehívásával, amelyre a vidéki tagok is meghívandók.

Ez a közgyűlés 1901 december 1-én folyt le. A magyaróvári, győri, szombathelyi, soproni, nagyszombati, trencsényi, nyitrai és turócszentmártoni csoportok küldöttel képviseltették magukat. Az országos egyesület Peidl Gyula és Wagner Károly szaktársakat küldte ki. A közgyűlés lefolyása szenvedélyes, sőt helyenkint viharos volt. Az indítványokat, hogy „az országos egylet elnöke szaktárs legyen” és „a segélyező egylet kebelében az önképző osztály újból megalakíttassék”, a jelenlevők hamis értelmezés folytán két szavazatnyi többséggel elvetették. Erre oly jelenetek játszódtak le, amelyek példátlanul állanak a pozsonyi egyesület történetében, s miután nem lehetett megegyezést teremteni, komolyabb összetűzések elkerü-

lése céljából a közgyűlés be lett rekesztve. – A közgyűlés utáni napokban a turócszentmártoni, nagyszombati és magyaróvári csoportok, valamint a pozsonyi szaktársak írásbeli tiltakozást küldtek be a szavazás ellen. Erre a vezetőség elhatározta, hogy az 1902 április 6-án tartandó rendes évi közgyűlés előtt leszavaztatja az összes tagokat. Beérkezett összesen 233 szavazat, ebből 132 a csatlakozás mellett és 101 ellene. Erre az elnök a következő indítványokat terjesztette elő a közgyűlésnek: „1. Miután a szavazásnál a tagok a csatlakozás mellett döntöttek, a választmány utasítatik, hogy ezt a határozatot a legrövidebb időn belül a minisztériumhoz jóváhagyás végett felterjessze. 2. Külön tárgyalások nem szükségesek, miután a múlt év augusztus havában a pozsonyi egylet küldöttei által folytatott tárgyalások határozatai szolgálnak irányadásul a csatlakozásnál. 3. A pozsonyi egylet a csatlakozás miniszteri jóváhagyásáig az eddigi keretben folytatja működését.” A minisztériumi beadvány elkészítésével dr. Löwinger pozsonyi ügyvéd bizatott meg. A segélyező pénztárak deficitjére való tekintettel, az egyesületi hetiilletéket 1 korona 40 fillérről 1 korona 60 fillérre emelte fel a közgyűlés.

Itt említjük meg, hogy 1902-ben állították fel Pozsonyban az első szedőgépet (Linotype) Angermayer K. nyomdájában (Pressburger Zeitung), amelyet napilapszedéshez használtak fel. A személyzetből nem bocsátottak el senkit, hanem a feleslegessé vált lapszemélyzetet a folyó munkáknál helyezték el.

Az 1903 május 10-én tartott rendes évi közgyűlésen, amely május 24-én folytatódott, szóba került, hogy a pozsonyi egylet működésének huszonötödik esztendejébe¹⁵ lépett. A közgyűlés felhatározta, hogy a jubileumot méltóan megünnepli, emlékiratot ad ki és az egyesületi házban emléktáblát helyez el, amelyre a háztulajdonos egyesület címe és a felépítés esztendeje lesz rávezetve. A felirat szövege: „Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egylete. Épült 1896.” Az emlékirat szerkesztésével Kowarik Károly F. szaktárs lett megbízva. A jubileumi ünnepségeket 1903 szept. 3-án tartották meg. Délelőtt 10 órakor ünnepi közgyűlésre gyűltek a szaktársak, amelyen az ausztriai nyomdászegyesület részéről Dvořáček József, a magyarországi egyesület és a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők szakegyesületének központja részéről Rothenstein Mór, a soproni helyicsoport képviselőjében Sorger Lajos szaktársak; a pozsonyi szervezett munkásság részéről Wittich Pál elvtárs, a betegsegélyező-pénztár részéről Somlay Lajos titkár és a nyomdatulajdonosok jelentek meg mint vendégek. A diszgyűlést a Typographenbund nyitotta meg a „Gutenberg-emplény” eléneklésével, majd Hampel Mihály elnök üdvözlése után Kowarik Károly F. szaktárs mondotta az ünnepi díszbeszédet. Ezután sorban szólaltak fel a megjelent vendégek, megbízóik üdvözlését tolmácsolva és felolvastattak az összes testvéregyesületektől és helyicsoportoktól beérkezett üdvözlő átiratok. A diszgyűlést a Typographenbund zárta le, „A munka dalá”-nak¹⁶ eléneklésével. Az ünnepély és a bál este a „Bellevue” termeiben folyt le. – Szeptember 21-én választmányi ülés

¹⁵ Tévedés volt a dologban. Akkoriban azt hitték ugyanis, hogy az egyesület csak akkori formájában fejtett ki érdemleges működést és így az 1878 esztendő volt az alapítási évnek. Tény azonban az, hogy ebben az esztendőben csak az özvegy-, árva- és rokkantsegélyező pénztárt alapították meg, de maga az egyesület, ha más elnevezés alatt és más alapszabályokkal is, már 1868-ban létesült s így most éri el fennállásának 60-ik évét.

¹⁶ Hogy a szaktársak a házfelavatási ünnepély óta milyen változáson mentek át, az legjobban kitűnik abból a körülményből, hogy akkor a „Typographenbund” az ünnepélyt a „Szózat” eléneklésével zárta le. A jubileumi ünnepségek előtt is még valósággal harcot kellett vívni azért, hogy a dalkör elénekelje a „Munka dalát”, de mégis sikerült megtörni a megcsontosodott „nyomdászbüszkeséget”, mert egyesek még mindig lealázónak tartották munkásvoltukat. Érdekes, hogy éppen a legradikálisabb és legvéresebb szájú szaktársak vonakodtak a „Munka dalát” elénekelni, kiléptek a dalkörből és nyugodtan nézték, hogy a munkásmozgalomtól távolálló dalosok fentartás nélkül énekeltek el ezt a gyönyörű munkásdalt.

volt, amelyen Dvořáček és Rothenstein szaktársak is résztvettek. Szenvedelmes vita után kimondták a szakszervezet helyicsoportjának megalakulását, amelyre annál is inkább szükség volt, mert az ausztriai egyesület csak azoknak a magyarországi szaktársaknak nyújtott utassegélyt, akik úgy a segélyző- mint a szakegyletnek tagjai voltak. – Október 11-én Grünfeld Sándor szaktárs jött le Budapestről, aki megadta a szükséges felvilágosításokat a szakszervezeti helyicsoport megalakítására vonatkozólag. E célból 1903 október 25-ére alapító taggyűlést hívott össze a választmány, amelyre a munkásnők és segédmunkások is meg lettek hívva. A gyűlés elhatározta, hogy a szakszervezeti illeték első ízben november 7-én fizetendő. A szakegyesületi csoport vezetőségébe a következő szaktársak lettek be- választva: Hampel Antal elnök, Kugelman Gyula pénztáros, Hackler Károly jegyző, Ruttner Károly és Rüttgen Antal (segédmunkás) ellenőrök. A pozsonyi egyletnek az országos egyesülethez való végleges csatlakozásáig, a segélyző- és szakegyesületi választmány együttesen tartotta üléseit.

Az 1904-ben tartott évi közgyűlésen indítványt nyújtottak be egy nyugatmagyarországi nyomdászkongresszus összehívására, amely augusztus 20-21-én lett megtartva Pozsonyban. Résztvettek rajta: Budapest, Győr, Sopron, Szombathely, Magyaróvár, Nagyszombat, Trencsén és Pozsony nyomdavárosok küldöttei. A kongresszuson bejelentették, hogy a minisztérium követeli a csatlakozás módozatainak és a pozsonyi egylet vagyonkimutatásának benyújtását. Ez meg is történt s így megvolt a remény arra, hogy a csatlakozás ügye hamarosan végleges elintézést fog nyerni. Az 1905 május 7-én tartott rendes évi közgyűlés kimondta, hogy a továbbképző osztály illetékét a segélyző pénztár javára fordítja, ami annál is inkább lehetségessé vált, mert a továbbképző pénztár ügykörét a szakszervezet vette át. Néhány nappal a közgyűlés után beérkezett a minisztérium következő leirata:

47746/III. a. 1905. szám.

Magyar kir. Belügyminisztérium.

Tárgy: A pozsonyi könyvnyomdászok és
betüöntők egyesületének az országos
egyesülethez való csatlakozása ügyében.

A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betüöntők Segélyző-egyesülete 1904. évi március hó 6-án tartott közgyűlésének azon határozatát, mely szerint az egyesület felosztatását és a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző-egyesületéhez való csatlakozását azon kiszabással kimondotta, hogy a fentemlitett egyesület vagyonát a f. évi augusztus havában tartott választmányi ülésben meghatározott feltételek szerint az orsz. egyesületnek átengedi, jóváhagyólag tudomásul veszem.

További eljárás végett, a közvetlenül nálam átadott folyamodvány mellékletei visszaküldése mellett, s vonatkozólag a f. évi június 16-án kelt 44119. számú kiadványomra, értesitem önt fenti határozatomról.

Budapest, 1905. évi május hó 20-án.

A miniszter megbízásából:

Szabó László, s. k.
miniszteri tanácsos.

3251/1. 1905. szám.

Véghatározat.

Tudomásul vétetik és a „Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betüöntők Segélyző-Egyesülete” dr. Lichtner Jenő ügyvéd úr által értesítettik.

Erről értesítettnek:

1. a városi levéltáros: Batka János,
 2. a városi rendőrkapitányság és
 3. dr. Lichtner Jenő ügyvéd úr, Pozsonyban, a 6 drb melléklet kiadása mellett.
- Pozsony szab. kir. város tanácsa, 1905. évi június hó 30-án.

Schier, s. k.
tanácsjegyző.

Végre sikerült tehát a 21 év óta húzódó csatlakozást megvalósítani. A választmány kimondta a csatlakozás keresztülvitelét s Hampel Mihály elnök értesítette erről az országos egyesület választmányát is. A tagok a június hó 12-én tartott második nyugatmagyarországi nyomdászkongresszuson hagyták jóvá a határozatot, ahol a jelenlevő küldöttek kívánságára felolvasták a csatlakozás alábbi módosításait, amelyek a feloszlás iránti kérelemhez is hozzá voltak csatolva:

Budapest, 1904 augusztus 24.

A Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egyletének

P o z s o n y.

Folyó hó 23-án tartott rendkívüli választmányi ülésünk értelmében értesítjük Önöket, miszerint a Pozsonyi könyvnyomdászok és öntők egyletének egyesületünkbe való beolvadását elfogadjuk s a csatlakozás föltételeit a következőkben állapítjuk meg: A Pozsonyi könyvnyomdászok egyletének csatlakozása, illetve beolvadása esetén ezen egylet összes tagjainak a beteg-, munkanélküli-, özvegy- és árvasegélyek tekintetében ugyanazon jogokat nyújtjuk, melyeket alapszabályaink 13., 32., 33., 34., 38., 41. és 46. szakaszai a segélyekre nézve saját tagjainknak is biztosítanak. A rokkantségilyt illetőleg alapszabályaink 26., 27. és 29. szakaszai mérvadóak, azzal a kikötéssel, hogy a 31. §. értelmében az 1899. május 1-je után belépett tagok, ha azok nem közvetlen a fölszabadulásuk utáni négy héten belül léptek a Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egyletébe, a II. oszt. tagok közé fognak soroztatni.

A választmány megbízásából:

Tisztelettel

Pollák Simon
I. alelnök.

P. H.

Novitzky László

El lett határozva továbbá, hogy a csatlakozás még július hónap folyamán keresztülvieendő. Július hó 1-ével a pozsonyi egylet tényleg beszüntette működését és az országos egyesület alapszabályai léptek életbe. A könyveket alaposan átvizsgálták és a tagoknak is kézbesítették befizetett illetékeik kimutatását, hogy az adatok helyességét ellenőrizhessék. Ennek keresztülvitele után, 1905 július 30-án megtörtént az egylet beolvadása a központba.

A feloszlató közgyűlést, amelyen Budapestről Peidl Gy., Siegfried József és Novitzky László, továbbá Győrből Flock N. szaktársak vettek részt, Hampel Mihály elnök nyitotta meg, aki a választmány nevében megtette jelentést s ennek tudomásul vétele után bejelentette a választmány lemondását.

Az egyesület tagjainak száma a beolvadás idejében 312 volt, ezek között 7 segélyt élvező rokkant és 4 árva. Az országos egyesület tulajdonába átment egyesületi vagyon a következő jegyzőkönyvben van részletesen körülírva:

Jegyzőkönyv

fölvétetett 1905. évi augusztus hó 1-én a Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egyletének a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző egyesületébe történt beolvadása alkalmából.

Jelen vannak: Novitzky N. László, Peidl Gyula és Siegfried József a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző egyesülete képviselőjében és Hampel Mihály, Korunka István és Löwy Samu a Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egylete képviselőjében.

Tárgy: A volt Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egylete vagyonának átvétele. A pozsonyi nyomdászegylet jelenlevő képviselői átadják a volt pozsonyi nyomdászegylet aktív és passzív vagyonát feltüntető, 1905 január 1-től 1903 június 30-ig szóló félévi mérleget, mely szerint az egylet vagyona:

Aktiva: A Duna-utca 55. sz. ház 82.000 korona becsértékben, 2 drb 4 százalékos magyar koronajáradékkötvény összesen 300 korona névértékben, készpénzben 42 korona 18 fillér.

Passiva: Betáblázott amortizációs kölcsön: 26.727.73 kor., kölcsön a Schreiber-Wigand-alaptól 3000 kor. és 691.27 korona deficit.

Ezen mérlegszerű vagyon átvételét a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző egyesülete jelenlevő képviselői elismerik, minek megtörténtét jelen jegyzőkönyvben saját aláírásukkal igazolják.

Kelt Pozsonyban, 1905. évi augusztus hó 1-én.

Peidl Gyula
I. alelnök,

Novitzky N. László
ellenőr,

Siegfried József
pénztáros,

mint a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyzőegyesülete képviselői.

Kowarik K. Fülöp
alelnök,

Hampel Mihály
elnök,

Löwy Samu
gondnok,

Korunka István
pénztáros,

mint a Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egylete képviselői.

Azonban még a pozsonyi egyletnek az országos egyesületbe való beolvadása előtt Pozsonyban bérmozgalom zajlott le, amely egy egynapos sztrájkjal fejeződött be. Az árszabálytárgyalások alatt a szaktársak az első vasárnapot a Fácán-vendéglőben, a másodikat az egyesületi helyiségben töltötték a legvigabb hangulatban. Miután a tárgyalások még a második vasárnapon sem jártak kielégítő eredménnyel, a vezetőség elrendelte a sztrájkot. Az árszabálytárgyaló bizottság átvette a sztrájk vezetését, amelyről még az éjszaka folyamán értesítette Pozsony szervezett munkásságát, valamint a hatóságokat és a budapesti központot, míg a munkaadókkal csak hétfőn reggel tudatták a munkabeszüntetést. Minden üzem elé sztrájkjárőr lett állítva. Még a délelőtti folyamán meghívták a munkaadók a bizottság elnökét, Kowarik szaktársat és felelősségre vonták a munkabeszüntetésért. Délben megindultak az új tárgyalások, amelyek azonban ismét eredménytelenül végződtek. Budapestről a délután folyamán Rothenstein és Lerner szaktársak érkeztek le, akik a tárgyalások sikertelensége miatt nem a legjobb hangulatban találták a szaktársakat. A kedvtelenség csak fokozódott, amikor meghallották, hogy a sztrájksegély mily mértékű lesz, azért hozzá kellett látni a sztrájk likvidálásához, mielőtt még katasztrófára kerülhetett volna sor. A munkaadók este 7 órára újból tárgyalásra hívták meg a sztrájkbizottságot s miután a hangosak szemrehányásokat tettek a tárgyaló bizottságnak, közülük kettő be lett vonva a tárgyalásokba, amelyek folyamán elfogadásra kerültek a már vasárnap este előterjesztett pontok és kedden reggel minden

üzemben ismét felvették a munkát. A megállapodás alapján a vezetőség új árszabályt kötött le. A budapesti küldöttek felhívták a tárgyaló bizottság figyelmét arra, hogy az árszabályt csak két évre kössék meg, mivel ez idő alatt országos vidéki árszabály lesz életbeléptetve. Ezt azonban a bizottság nem bírta keresztülvinni és így az árszabály öt évre lett megkötve, azzal a záradékkal, hogy „amennyiben időközben, azonban legalább három esztendő letelte előtt, új országos vidéki árszabály kerülne elfogadásra, a két fél által kiküldendő bizottság fog dönteni annak kötelező elfogadása, vagy a jelenlegi árszabály érvényességének kimondása felett.”

BEOLVADÁS A NAGY NYOMDÁSZCSALÁDBA A VILÁGHÁBORÚ 1905-1918

Beolvadása után a pozsonyi egyesület csakhamar bekapcsolódott az egész ország nyomdász-ságának életébe és kivette a részét annak minden örömeiből és bánatából.

Az 1901 december 1-i értekezleten a magyaróvári, szombathelyi, soproni, győri, nagyszom-bati, nyitrai, trencsényi és turócszentmártoni helyicsoportok delegátusaival megbeszélés folyt egy vidéki árszabály lefektetésére, amelyen Budapestről Peidl és Wagner szakt. is résztvettek. Az árszabály kidolgozásával a pozsonyi árszabálybizottság lett megbízva. Miután Sopronban, Győrött és Trencsénben már árszabályszerinti viszonyok uralkodtak – Turócszentmárton az akkori prágai árszabályt vette át – különösen azokra a nyomdahelyekre fektették a fősúlyt, ahol még nem volt árszabályközösség. Az árszabálybizottság elsősorban: Nagyszombatban, Szombathelyen, Felsőőrön, Magyaróváron, Kőszegen, Malackán,¹⁷ Holicson és Szokolczán igyekezett árszabályhű viszonyokat teremteni, de az ottani szaktársak meg nem értésén minden fáradozása hajótörést szenvedett. Ily körülmények között kedvezőbb időpontra kellett halasztani a kérdés megoldását s ez a pozsonyi egyesület beolvadása után rövidesen be is következett. – 1906-ban Budapesten új országos vidéki árszabályt dolgoztak ki és fogadtak el. A tárgyalások folyamán a munkaadók egyik képviselőjének indítványára május 1-ét fizetett munkaünnepé nyilvánították.¹⁸ (Május 1-jét a pozsonyi nyomdászok első ízben 1891-ben ünnepelték meg, a szervezett összmunkássággal együtt. A következő esztendőkből azonban csak a „Westungarischer Grenzbote” személyzete ünnepelte meg május elsejét. A többi üzemekben dolgoztak és a „Preßburger Zeitung” napilap is megjelent, a szervezett munkásság bosszúságára. Általánosságban május 1-jének megünneplését csak 1901-ben vezették be a pozsonyi nyomdákban.) Az akkor kidolgozott országos árszabály még 1907-ben Pozsonyban is be lett vezetve, ám a munkaadók eleinte vonakodtak azt elismerni s hivatkoztak arra, hogy a pozsonyi árszabály csak 1910-ben jár le. Ezek után a pozsonyi nyomdász-ság nemcsak szervezetileg, de a gazdasági harc terén is bekapcsolódott a magyarországi nyomdász-családba.

Tekintettel arra, hogy Pozsony közel volt az osztrák határhoz és Bécsben szigorúan kereszt-ülvitték a kötelező munkaközvetítést, míg a Pozsonyon keresztülutazó szaktársak szabadon kereshettek munkát, miáltal a pozsonyi munkanélküliek nagy hátrányban voltak, Pozsonyban is bevezették a munkaközvetítést. Munkaközvetítőnek Kowarik Károly F. szaktársat választották meg, aki a szakszervezeti helyicsoport vezetését is átvette.

1908 szeptember hó 6-13-án a szakcsoport nemzetközi nyomtatványkiállítást rendezett a Primáspalota tükörtermében, amely nagy sikerrel járt. Kiállításra kerültek a következő országokból beszerzett munkák: Magyarország, Ausztria, Horvátország, Németország, Olasz-ország, Spanyolország, Argentína és az Északamerikai Egyesült Államok. Szeptember 8-án az egykori városi tanácssteremben Augenföld budapesti szaktárs tartott szakelőadást. A kiállít-ás és szakelőadás belépődíj nélkül folyt le, de a város, a kereskedelmi kamara és Hubert ács-

¹⁷ Malackán akkoriban kedvezőek voltak a viszonyok, dacára annak, hogy nem volt az árszabály-közösségben.

¹⁸ Engel szegedi munkaadó tette ezt az indítványt, már az előtanácskozások során, nem holmi mun-kásbarátságtól vezéreltetve, hanem azért, mert szedőgépekkel felszerelt üzeme volt s ennek részére a tárgyalások folyamán bizonyos ellenszolgáltatást várt a munkásküldöttek részéről, ami azonban nem következett be.

mester előzékenysége folytán – aki faanyagot és munkaerőket bocsátott ingyen rendelkezésre az állványok elkészítéséhez – mégis 300 korona tiszta jövedelemmel zárult.

1910 május 5-8-án és 20-án Budapesten tárgyalások folytak egy új vidéki árszabály megkötésére, amelyek azonban eredmény nélkül szakadtak meg. Erre a nyomdai munkásság egy úgynevezett oktroj-árszabályt terjesztett be, amelyet eleinte csak a kassai és pozsonyi munkaadók fogadtak el. Magyarország többi vidéki városaiban a szaktársak sztrájkba léptek, amely nagyon jó volt megszervezve. A vidéki nyomdatulajdonosok erre nem voltak elkészülve és a tárgyalások felvételét szorgalmazták, amelyek június hó 7-től 10-ig folytak le. Közben azonban tovább folyt a sztrájk. A munkaadóknak nagyon sürgős volt a munka újból való felvétele, ami abból is kitűnik, hogy az utolsó napon délelőtt 9-től másnap reggel 6 óráig egyfolytában folyt a tárgyalás. Az új árszabály 1910 június 10-én lépett életbe és 1918 június 10-ig volt érvényben. Az árszabály tehát 8 évre lett megkötve és 2-2, illetve 4 év után bérjavítást biztosított a munkásságnak. A bérminimum az első osztályban 1910 június első hétfőjétől 1912 június első szombatjáig heti 28, 1912 június első hétfőjétől 1916 június első szombatjáig heti 30 és 1916 június első hétfőjétől 1918 június első szombatjáig heti 32 koronában lett megállapítva. A munkaidő 1915 januárjáig napi $8\frac{3}{4}$ óra, $\frac{1}{4}$ óra uzsonnaidővel, 1915 januárjától napi $8\frac{1}{2}$ óra, az uzsonnaidő elhagyásával.

1912-ben létesült az utasszálló 10 ágygal. Erre a célra három magánlakás lett kiürítve az egyesületi házban. Ezekben a helyiségekben van ma elhelyezve az egyesületi iroda és a könyvtár. Az utasszállót 1912 szeptember 12-én adták át rendeltetésének, a budapesti szállóbizottság küldöttjének jelenlétében. A nagyszámban jelenlevő valcolók jó ebédet kaptak a Rudolf-szállodában, este pedig kedélyes multság volt, amelyen az átutazó szaktársak is résztvettek. Szállógondnoknak id. Macháts Ferenc lett megválasztva. Pozsonyban felette szükségessé vált egy utasszálló létesítése, mert a régi, nagyhirűvé vált utasszállót, amely a „Fekete oroszlánhoz” című szállodában volt elhelyezve, a tulajdonos felmondta és az ipar-testületi szálláson nyújtott fekvőhelyek, ahol az átutazó szaktársak a hatóságok zaklatásának is ki voltak téve, nem feleltek meg. Az újonnan berendezett utasszálló, amelynek vezetésére bizottság lett megválasztva, állandóan meg volt szállva és valósággal üdülőhely számba ment a valcolók körében.

Ausztriai szaktársaink 1913-ban megindult árszabálymozgalma nehéz harccal végződött, amely egy emberéletet is áldozatul követelt.¹⁹ A munkaadók mindenféle sztrájktilókat toboroztak, hogy megtörjék a sztrájkolók egységes, szilárd ellenállását. A bécsi Gerinyomda automobilon nyomóformákat szállított le Pozsonyba, hogy azokat itt kinyomassa. A bécsi vezetőség értesítette erről a pozsonyi szaktársakat. A formákat, tekintettel arra, hogy este 10 órakor érkeztek Pozsonyba, sikerült ugyan zavartalanul lerakni, de két nap múlva kinyomatlanul újból vissza kellett szállítani Bécsbe, mert épségük veszedelemben forgott. Az osztrák határon fekvő többi nyomdavárosokban is megkísérelték ezt az ausztriai nyomdatulajdonosok, hasonló eredménnyel. A harc továbbfolyt és a vége az lett, hogy ausztriai szaktársaink, dacára fegyelmezettségüknek és áldozatkészségüknek, mégis kénytelenek voltak oly árszabályt elfogadni, amely távolról sem felelt meg törekvéseiknek. Ez a hatalmas mozgalom mintha előrevetett árnyéka lett volna a nagy világégésnek, amely 1914-ben tűzbe, vérbe és gyászba borította Európát. Senki sem sejtette még ekkor, mily veszedelmes viharfelhők gyűlnek fejünk felett.

Pozsonyban a tagok száma, különösen a Németországból beözönlő szaktársakkal, jelentékenyen megnőtt. Sokan nem értették meg, illetve nem akarták megérteni szervezeti berendezéseinket és saját nézetük szerint cselekedtek. Ezért a vezetőség „Nachrichten” címen egy

¹⁹ Solinger János szaktársat egy sztrájktiló Bodenbachban agyonlőtte.

helyilap kiadását határozta el, hogy a szaktársak kellő időben és módon értesüljenek a szervezeti élet minden megnyilvánulásáról. A lap első száma 1914 február 1-én jelent meg és az összes tagoknak ingyen lett kiosztva. Löwy Gusztáv nyomdatulajdonos előzékenysége folytán ingyen volt előállítható is.

Mint minden esztendőben, 1914-ben is elhatározták a pozsonyi nyomdászok egy nyári ünnepély megrendezését, a helyipénztár javára. Az ünnepség „Török rózsáünnepély” cím alatt 1914 június 28-án lett megrendezve, egy verőfényes szép napon, ami a teljes siker előfeltétele volt. Szorgos kezek varázsolták át a Bellevue kertjét az ünnepély jeligéjének megfelelően keleti pompába és délután 3 órakor megkezdődött a vendégek bevonulása, ha nem is oly mértékben, mint azt a vezetőség várta. Mindamellet 5 órakor már kb. 500 vendég gyűlt egybe, mikor a városból jövők hírül hozták, hogy Szarajevóban megölték Ferencz Ferdinánd trónörökösét. A hír futótűzként terjedt el, de a rendezőség mégis igyekezett az ünnepély zavartalan lebonyolítását biztosítani. Este 6 órakor azonban már detektívek jelentek meg a helyiségben és felszólították a rendezőséget az ünnepély beszüntetésére. Közben bevitték a nyomdába a lapszemélyzeteket, rendkívüli kiadások kibocsátása céljából és az ünnepély este 8 órakor befejeződött. Nyolc nappal később behívták a tartalékos katona szaktársakat és a németországi szaktársak is visszatértek hazájukba.

Júliusban elrendelték az általános mozgósítást és az egyesületi szállót katonai beszállásokra foglalták le. A nyomdában visszavonták a magánrendeléseket és a beállott gazdasági válság csak a lapüzemeket kímélte meg. A munkaadók a munkaidő korlátozását és ennek megfelelően a bérek leszállítását követelték, de a pozsonyi szaktársak a központ beleegyezése nélkül ebbe nem voltak hajlandók belemenni. Miután a posta e zavaros napokban nem volt eléggé gyors és megbízható, a helyi választmány Kowarik szaktársat küldte le Budapestre ez ügyben, aki hajóval tette meg az utat, mivel a vasutat teljesen a katonaság szállítására foglalták le. Kowarik szaktárs egy választmányi ülés keretében számolt be a budapesti központ állásfoglalásáról, mely szerint a beállott gazdasági viszonyokra és a nagy munkanélküliség megelőzésére való tekintettel, engedélyezendő a korlátozott munkaidő. Budapesten is belementek a munkaidő leszállításába, abban a reményben, hogy a helyzet hamarosan megjavul. A választmány elfogadta a központ javaslatát is, hogy a hadbavonultak hozzátartozóinak támogatására külön illeték vetendő ki és a „Török rózsáünnepély” 300 koronás tiszta jövedelme is ennek az alapnak lett átutalva.

Az élelmiszerárak rohamosan emelkedtek és 1915 elején már alig lehetett a bérekből megélni. Sovány vigaszul szolgált, hogy a többi munkásság még rosszabb helyzetben volt. Néhány szaktárs a helybeli Róth-féle tölténygyárban helyezkedett el, de nem bírták el a szokatlanul nehéz munkát. – A Typographenbund Szilveszter-estét rendezett a Walschek-féle vendéglő helyiségeiben, a bevonultak hozzátartozóinak segélyezésére. Ez volt a dalkör utolsó szereplése a háború alatt, mert időközben legtöbb tagja bevonult, sőt későbbben mindössze öten maradtak otthon a dalosok közül.

Mindjárt az első csoportban behívták az ellenállási-alap pénztárosát, Spengler Károly szaktársat, akit azonnal ki is vittek a harctérre, őt követte több házipénztáros szaktársunk. Az ellenállási pénztár kezelésével Hruby Antal szaktárs lett megbízva, de hamarosan neki is be kellett vonulnia és a pénztár kezelését a szakegyleti pénztáros, Hakler Károly szaktárs vette át. Úgy látszott, hogy ezzel megoldódott a pénztárosság kérdése. Ekkor azonban váratlan csapás érte Pozsony nyomdászait. Hakler Károly szaktárs, aki szakadatlan tevékenységet fejtett ki a szakszervezet érdekében, tüdőgyulladásban hirtelen megbetegedett és a kór nyolc nap alatt végzett vele. A pénztárak kezelését ekkor Konrád Ágoston szaktárs vette át.

Időközben a központban arra törekedtek, hogy a bérek pótlékok által összhangzásba hozassanak a megdrágult életviszonyokkal. Többször sikerült is kiharcolni a drágasági pótlékok

emelését, de a napról-napra növekvő drágasággal nem lehetett lépést tartani. – A folytonos bevonulások folytán annyira megritkult a dolgozó nyomdászok sora, hogy a nyomdatulajdonosok a katonai munkaosztagokból kértek munkaerőket, úgy hogy 1918-ban már számos szaktárs került vissza vezénylés és felmentés útján a szekrényhez és a géphez.

Mikor az oroszországi cárizmus összeomlott, a monarchia lakosságában, de különösen a munkásságban, fokozott erővel támadt fel a békevágy, anélkül, hogy ennek valaki nyíltan hangot mert volna adni. 1918 márciusában sztrájkra került a sor az állami dohánygyárban, amelyhez a vas- és fémmunkások is csatlakoztak és csak idő kérdése volt, hogy a nyomdászok is szimpátiásztrájkba lépjenek. – A „Munkásház” termében és kertjében nagy békedemonstráció folyt le, amelyen élesen kikeltek a háborus uszítók és a háboru meghosszabbítói ellen. Dacára annak, hogy nagyszámu katonaságot vonultattak fel „a rend fentartására”, ezt a mozgalmat csak a munkásság követeléseinek teljesítésével bírták leszerelni. E naptól kezdve nyert újból hatalmasan talajt a szociáldemokrata eszme a munkásság között s a mozgalomban a nyomdászok is élénk tevékenységet fejtettek ki.

Június 10-én járt le az 1910-ben kötött árszabály, amelyet a budapesti központ vett revízió alá a vidéki munkaadók szövetségével, a vidéki szaktársak bevonása nélkül. A megkötött új árszabályban 63, 61, 59 és 57 koronás bérminimumok lettek megállapítva. Ezekhez járult még különböző helyi és egyéb pótlék. Az árszabályt a munkaadók minden ellenvetés nélkül aláírták.

1918 október 28-án tört ki a forradalom, amely Magyarország teljes függetlenségét hozta meg. Minden városban megalakult a Nemzeti Tanács, amelynek ünnepélyes beiktatása Pozsonyban a Primáspalota előtti téren ment végbe. A munkásság több képviselője között a helyi nyomdásszervezet elnöke, Kowarik szaktárs is tagja lett a Nemzeti Tanácsnak. November elején ugyanezen a helyen hirdették ki a magyar népköztársaság megalakulását, ünnepies harangzúgás közepette.

Ezekben a mozgalmas napokban hazatértek a bevonultak. A kormány bevezette az állami munkanélküli segélyt, amelyet a központból folyósítottak. A törvény rendelkezésének, mely szerint minden hazatérőt volt munkaadója alkalmazni köteles, a felfordulás következtében beállott gazdasági pangás miatt nem lehetett eleget tenni. Magyarország északi területeit cseh katonaság szállta meg és minden nap számolni kellett azzal a lehetőséggel, hogy Pozsonyt is elvágják volt fővárosától, Budapeستől. A helyi elnök utasította az anyaegyesület pénztárosát, hogy a novemberi elszámolást már ne küldje be Budapestre és a befolyt pénzt tartsa vissza a beteg- és rokkantsegélyek folyósítására. Miután azonban a pénztáros még Budapestről kapta a munkanélküli segélyeket, a pénzt és az elszámolást mégis elküldte a központba. November végén már rendszertelenül érkeztek a segélyek Budapestre, a fontos értesítések is egyre jobban kimaradoztak és egy szép napon teljesen megszakadt az összeköttetés Budapesttel. A munkanélküliek nem kaphattak segélyt és a beteg és rokkant szaktársaknak adósa maradt a teljesen kiürült pénztár. A cseh csapatok Érsekujvárnál elérték a vasúti fővonalat és már nem voltak messze Pozsonytól sem. Pozsonyban december hó végén zavargások támadtak. Az itt állomásozó katonaság megbizhatatlan volt és a rendőri karhatalom csekélynek bizonyult a rend fentartására. Fosztogatásokra is sor került, amelyekben a katonaság is résztvett, mire a szociáldemokrata munkásság elhatározta, hogy gondoskodni fog a város nyugalmanak fentartásáról és felfegyverzi a munkásságot. Wittich Pál elvtárs, a párt vezetője átvette a város rendőri karhatalmának parancsnokságát. 1919 január 1-én este a várost cseh légionáriusok szállották meg, Barecca olasz ezredes vezetésével. A magyar katonaság a nap folyamán a hidon át a ligetbe vonult vissza. Közben megkísérelte a kaszárnyákban és raktárakban felhalmozott élelmiszerkészletek elhurcolását, ezt azonban a munkásság lehetőség szerint megakadályozta.

A SZERVEZET ÖSSZEOMLÁSA ÉS UJJAÉPÍTÉSE 1919-1927

Pozsony megszállásával Magyarország egész felső része a csehszlovák katonaság kezébe került, mert néhány nappal azután Komáromba is bevonultak a csapatok. A virágzó, sok áldozattal kiépített nyomdászszervezetet pusztulás fenyegette és a tagok joggal aggódtak évtizedes illetékfizetéssel elért jogaikért. Ebben a nagy politikai zűrzavarban a pozsonyi szaktársak minden eszközzel igyekeztek felvenni a kapcsolatot a megszállott területek többi nyomdávárosaival, ez azonban csak nehezen ment, egyes szaktársak téves politikai tájékozódottsága miatt, akik azt hitték, hogy a megszállás csak átmeneti jellegű.

Felszólítás ment a nyomdavárosok szaktársaihoz, hogy az illetékeket pontosan szedjék be és tartsák nyilván, nehogy az illetékfizetésben hézag támadjon, mert a tagok ezáltal elveszithették volna tagsági jogaikat. Már 1919 január első felében Turč. Sv. Martinban egy megbeszélés folyt le, amelyen Bratislavából Kowarik Károly F. és Fröhlich Eduárd vettek részt. Ezen a megbeszélésen csak nehezen sikerült egyezséget teremteni. Végül arra a határozatra jutottak az egybegyűltek, hogy a további lépések megkezdése előtt először Budapesttel folytatandók le a szükséges tárgyalások. Bellák (Turč. Sv. Martin), Lisický (Ružomberok) és Kowarik (Bratislava) lettek Budapestre küldve, ahol csak Preusz Mór szaktárssal bírták a tárgyalást felvenni. Beszámoltak neki a beállott helyzetről és tudatták vele, hogy a megszállott területen alakult új ország, Szlovenszkó területén élő nyomdászok szervezeti egységbe fognak tömörülni, míg a politikai viszonyok nem tisztázódnak és nem kerülhet sor a végleges szervezkedési berendezkedés kiépítésére. Ez alkalomból le lett szegezve, hogy csak azok a tagok kaphatják meg régi tagsági jogaikat, akik megszakítás nélkül teljesítették illetékfizetési kötelezettségüket.

A budapesti tárgyalások után sem volt könnyű feladat az új szervezeti egység megteremtése. 1919 február 4-én vonult be a szlovák kormány Bratislavába. Ez alkalomból általános sztrájk tört ki, melyhez a nyomdászok is csatlakoztak. A szociáldemokrata párt vezetői és más polgári személyek a Ferencrendiek zárdájában voltak internálva s mikor a bratislavai küldött aznap délután hazatért Pestről, meglepetéssel vett tudomást az eseményekről, mert a szociáldemokrata pártvezetőség előzőleg úgy határozott, hogy a kormány bevonulása alkalmából dolgozni fog a munkásság. Még mielőtt beszámolhatott volna a budapesti tárgyalásokról, hozzá kellett látni a politikai helyzet tisztázásához. Február 12-én délután népgyűlés lett összehívva a sztrájk likvidálása céljából, a Vásárcsarnok előtti térre, azonban a katonaság fegyveres beavatkozása miatt a gyűlés megszakadt. A vértelen forradalom után itt hozta meg a város véráldozatát. Kilenc halott és számos sebesült maradt az uccákon. A sztrájk befejeződött. – Eközben több szaktárs jött át a történeti országokból és lépett itt kondícióba egyes nyomdavárosokban. Ezek csak törzsegyesületüknek voltak hajlandók illetéket fizetni. Ezért Kowarik Károly F. szaktárs, aki a vezetőség megbízásából februárban Prágában járt a pénzlebélyegzés ügyében, ez alkalomból felkereste a csehországi egyesület akkori vezetőjét, Szövetségünk jelenlegi elnökét, Němeček szaktársat. Előzetes bejelentés nélkül látogatott el irodahelyiségébe és asztalán megpillantotta a pozsonyi egyesület 25 esztendő történetét, jeléül annak, hogy Němeček szaktárs már előzőleg is foglalkozott a szlovenszkói nyomdászág ügyeivel. Kölcsönös bemutatkozás után Kowarik szaktárs tolmácsolta a szlovenszkói szaktársak kívánságát és megállapodás történt arra nézve, hogy Szlovenszkó területén egy új nyomdászegyesület alakul. El lett határozva továbbá, hogy a történelmi országokból Szlovenszkóba készülő szaktársak kondícióbálépésüket előzőleg tudatni kötelesek a szlovenszkói egyesület bratislavai központjával és illetékeiket a szlovenszkói egyesületbe kell fizetniök, mert ellenesetben elvesztik régi tagsági jogaikat.

Ekkor már mutatkoztak a kezdődő konjunktúra előjelei. Új napilapok indultak meg, amelyek nemsokára saját nyomdákat is létesítettek. A szociáldemokrata párt is tervbe vette egy nyomda alapítását, hogy „Volksstimme” című hetilapját naponta jelentethesse meg. A „Volksstimme” ebben az időben a legolvasottabb német helyilap volt és példányszáma a 10.000-et is elérte. Az 1919 év elején mint napilap kezdett megjelenni, a pártnyomda azonban csak az év végén létesült.

Márciusban, röviddel a magyarországi proletárdiktatura előtt, Kowarik szaktárs újból Prágába lett kiküldve, ahol Němeček szaktárssal megbeszélést folytatott a szlovenszkói nyomdászok képviselőinek mielőbbi értekezletére és a szlovenszkói nyomdásszervezet végleges kiépítésére vonatkozólag. Az értekezlet helyéül, központi fekvésénél fogva, Ružomberok lett kiszemelve. A politikai viszonyok miatt azonban nem kerülhetett mindjárt sor az értekezlet összehívására. 1919 március 21-én kikiáltották Magyarországon a tanácsköztársaságot és Szlovenszkóban újból megkezdték az internálást, úgyhogy a szervezet kiépítését el kellett halasztani. A vidéki szaktársak körirat útján ismét fel lettek hívva kötelességeik teljesítésére, hogy megtarthassák megszerzett tagsági jogait.

Szlovenszkóba nagy számban özönlöttek be a szaktársak, új nyomdák alakultak és a meglévők bővítették üzemüket. Néhol két schichtben is dolgoztattak. Oly kedvező konjunktúra állott be, amelyre még nem volt példa. Ez is arra indította a pozsonyi szaktársakat, hogy a vidék nyomdászágával minél előbb felvegyék a legszorosabb kapcsolatot. Kowarik szaktárs indítványára Pozsonyban 13-tagú bizottság alakult, amelybe beválasztották a következő szaktársakat: Denk János, Fabianič Rudolf, Fröhlich Ede, Faczinek Pál, Hruby Antal, Konrád Ágoston, Kowarik F. Károly, Kugelman Gyula, Landesmann Lipót, Möser Károly, Stipanitz Rudolf, Wilschke Adolf és Wohlleitner Rudolf. A bizottság kiadásait a szakszervezeti pénztárból fedezték. A szlovenszkói szaktársakat a bizottság körlevélben szólította fel, hogy küldjék ki megbízottaikat a ružomberoki országos értekezletre. A körlevelet Kowarik K. F. (Bratislava) és Novák Antal (Turč. Sv. Martin) jegyezték.

1919 augusztus 10-én, miután némiképpen enyhült a politikai feszültség, a pozsonyi nyomdai munkásság taggyűlést tartott az egyesületi helyiségben a következő napirenddel: 1. Jelentések. 2. Az 1919 szeptember 7-én és 8-án Ružomberokban tartandó országos értekezlet ügyrendje és a küldöttek megválasztása. 3. Esetleges indítványok és interpellációk. A taggyűlés meglepéssel vette tudomásul a jelentéseket és megbizta a 13-as bizottságot a szervezet további kiépítésével. A gyűlés a tagok megfelelő tájékoztatása céljából egy közlőny kiadását határozta el. A bizottság a Kowarik szaktárs szerkesztésében 1914-ben kiadott és még le nem jelentett „Nachrichten” című közlőnyt adta ki újból három nyelven „Zprávy”, „Nachrichten”, „Közlemények” cím alatt, amelynek első száma 1919 augusztus 23-án jelent meg. A lapot Schaffranek István szaktárs jegyezte. A vezércikk befejező szakasza így szólt:

„... Minden nyomdai munkásnak erkölcsi kötelessége, elősegíteni minden törekvést e feladatok teljes megvalósítására. Szaktársak! Rajtatok a sor! Fogjatok hozzá a munkához azzal a tüzzel és lelkesedéssel, amely a nyomdászokat, a munkásmozgalom úttörőit mindenkor jellemezte s amellyel kiépítették és minden támadással szemben megvédték hatalmas szervezeteiket.

Ne válasszon el bennünket sem vallás, sem nemzetiség, szálljunk szembe a tőke bomlasztó kísérleteivel. Legyetek résen és egybeforrvá, erős akarattal gyülekezzetek szakszervezetünk hatalmas bástyái mögé. Építsük ki a Szlovenszkói grafikai munkások egyesületét s akkor győzni fogunk minden akadály ellenére, a magunk és segélyre szoruló szaktársaink javára, ellenfeleink fájdalomra.”

Az országos értekezlet 1919 szeptember 7. és 8-án zajlott le Ružomberokban, a következő napirenddel: Első nap: 1. Anyaegyesület: a) az egykori budapesti központtól való elszakadás, b) egyesületünk kiépítése Szlovenszkóban, c) bizottság megválasztása az egyesületi alap-

szabályok kidolgozására. 2. A szakszervezet feloszlata és beolvasztása az anyaegyesületbe. 3. Az új egyesület központjának megállapítása. Második nap: 1. Az árszabály kérdése. 2. Szlovenszkói szaklap kiadása. Az értekezleten a következő nyomdavárosok képviseltették magukat: Trenčín, Trnava, B. Bystrica, Komárno, Nitra, Žilina, Lipt. Sv. Mikuláš, Turč. Sv. Martin, Uh. Skalica, Bratislava, Lučenec, B. Štiavnica, Košice, Prešov és Ružomberok. Megjelentek még: Valaštiak Ádám a könyvkötőmunkások, Kvasnas Pál és Brunner András a badini bányamunkásság részéről. Prágából megjelentek: Němeček Vencel, a cseh nyomdászegylet elnöke, Martinek János, Pavel József és a „Veslavín” szerkesztője: Veselý Vojtech. Brünnből: Hlavaček, a morvaországi egylet elnöke. Azonkívül megjelent a 40 tagból álló prágai „Typografia” dalkör, amely az értekezletet az Internacionálé-val nyitotta meg és néhány lelkes dal eléneklésével üdvözölte az egybegyűlteket. Az értekezlet elnökeinek Kowarik Károly F. (Bratislava), Drab Sándor (Košice) és Jámbor József (Turč. Sv. Martin); jegyzőknek Lisický Miklós (Ružomberok) és Fabianič Rudolf (Bratislava) lettek megválasztva. Kowarik elnök kimerítően beszámolt az eddigi munkáról és ismertette az értekezlet célját. Élénk vita indult meg, amelyben az összes küldöttek résztvettek. A košicei szaktársak azt az álláspontot képviselték, hogy egy önálló szlovenszkói egyesület létesítése még korai és könnyen megtörténhetik, hogy az eddigi központba fizetett tagsági hetek kárbavesznek. – Kowarik szaktárs a következő indítványt terjesztette elő:

1. A mai értekezlet egy felszámoló bizottságot választ, amely a budapesti központtal megkezdi a likvidációs tárgyalásokat.
2. Ugyancsak a mai értekezlet bizottságot küld ki, amely megbízást kap a Szlovenszkói grafikai munkások egyesületének megalapítására szükséges előmunkálatoknak a legrövidebb időn belül való foganatosítására.
3. Fenti intézkedések teljes keresztülviteléig egy átmeneti szerv létesítendő, mely hivatva volna a Szlovenszkóban felmerülő egyesületi és árszabályügyeket egy központból intézni.

Němeček szaktárs (Prága) ehhez a következő pótindítványt tette:

A bratislavai 13-as bizottság megbizatik, hogy az összes egyesületi ügyeket intézze, alapszabály- és árszabály tervezetet dolgozzon ki és küldjön szét Szlovenszkó összes nyomdavárosaiba. A felszámoló bizottságba küldjön ki: Košice 1, Bratislava 1, Ružomberok 1 és Banská Bystrica 1 tagot. A felszámolás munkáját a pozsonyi bizottság végezze.

Hosszabb vita után az indítványokat elfogadta az értekezlet és áttért a tagilleték összegének megállapítására. Az új egyesület székhelyül Bratislava lett meghatározva. A szakmunkások hetiilletéke 5, a segédmunkásoké és munkásnőké 4 koronában állapított meg. Első ízben 1919 szeptember 26-án volt fizetendő. Az összes mellékpénztárak eszerint egy pénztárrá olvadtak össze és úgy ezek vagyona, mint a feloszlátandó szakegylet vagyona, az új országos egyesület pénztárába folyt be.

A második napon az árszabály kérdése került tárgyalásra és Kowarik szaktárs indítványára a következő határozat hozott:

„Miután az árszabály 1919 augusztus 31-én lejárt, nekünk azonban nem lett felmondva, követeljük, hogy az árszabály 14. pontja elfogadtassék és az alapfizetés 300 százalékkal felemeltessek, de az ujságszedők, gépszedők, gépmesterek stb. pótléka az alapfizetésbe beszámítandó.”

Szenvedélyes, hosszas vita után az indítvány el lett fogadva és e megállapodás egy évre való megkötését határozta el az értekezlet. A végrehajtással a 13-as bizottság lett megbízva. Ezután beható vita eredményeképpen az értekezlet elhatározta egy külön szlovenszkói szaklap kiadását és így született meg a „Typographia”, amelynek első száma 1919 szeptember 26-án jelent meg, három nyelvben. Mivel a lap kiadása nagy költséggel járt, a tagok erre a célra külön 1 korona hetiilletéket fizettek.

Nagy feladatokkal bízta meg az országos értekezlet a 13-as bizottságot, anélkül hogy megállapította volna a szervezet kiépítésének módozatait. A 13-as bizottság felhatalmazást kapott az alapszabályok kidolgozására, egy szaklap kiadására és egy árszabálymozgalom levezetésére, de a szlovenszkói szaktársak egy része e határozat dacára még mindig nem tudta magát elhatározni az illetékeknek Bratislavába való beküldésére. Közvetlenül az országos értekezlet után, a 13-as bizottság Faczinek Pál szaktársat választotta meg elnökének, egyesületi pénztárosnak – tekintettel sokéves szervezeti munkálkodására – Kowarik Károly F. szaktárs lett megválasztva, aki e tisztséget mindjárt át is vette. Jegyzők lettek: Fabianič Rudolf, Wilschke Adolf és Denk János; ellenőrök: Hruby Antal és Kugelmann Gyula szaktársak. A szaklap német és magyar részének szerkesztésével Landesmann Lipót, a szlovák rész szerkesztésével Korman Mihály és Mikuš András szaktársak lettek megbízva.

Az 1919 szeptember 11-én tartott bizottsági ülés foglalkozott a munkabérek szabályozására vonatkozó javaslattal és elhatározta, hogy a kidolgozott javaslatot nyomtatásban szétküldi az összes munkaadóknak. Bratislavában a bizalmiférfiak kézbesítették ezt a javaslatot a munkaadóknak és hétfőig kértek rá választ. A tárgyaló bizottságba Bratislavából: Faczinek, Kowarik, Landesmann, Fabianič és Mikuš szaktársak lettek kiküldve. El lett határozva, hogy a bizottság minden tárgyalás után informálja a bizalmiférfiakat és utasításokkal látja el őket. Szeptember 14-én folyt le az első tárgyalás. Vidékről már beérkeztek a hírek a bérszabályozás keresztülviteléről. Nyitrán két nyomda fogadta el a feltételeket, Turč. Sv. Martinban eleinte csak részben teljesítették a követeléseket, később azonban teljes egészében hozzájárultak az előterjesztett bérszabályozáshoz.

Ugyanigy történt Trnaván is. Miután a bratislavai munkaadókkal a tárgyalások szeptember 24-én megszakadtak, 25-én passzív rezisztenciában nyilvánult meg a szaktársak elégedetlensége. A helyzet annyira kiéleződött, hogy a „Slovenský Denník” személyzete a Wigand-nyomdában beszüntette a munkát. Erre a kormány képviselői, dr. Markovič Iván és Lehotský Emánuel léptek közbe és szeptember 30-án a következő megegyezés létesült: A bérek 1919 október 4-től 240 százalékkal, 1919 október 31-től 1919 december 31-ig további 10 százalékkal emelkednek, ezenkívül a szakmunkások 60 Kcs, a segédmunkások és munkásnők 25 Kcs egyszeri gyorssegélyt kapnak. Ez a gyorssegély négy héten belül volt folyósítandó. A harc nem volt könnyű, mert a munkaadók tudták, hogy pillanatnyilag nem rendelkezünk a mozgalomhoz szükséges anyagi eszközökkel. Azonban a vezetők energikus fellépésével és a szaktársak példás összetartásával és fegyelmével mégis sikerült a győzelmet kivívni.

Mindeme harcok mellett a 13-as bizottság tovább dolgozott a szervezet kiépítésén. Az egyesületi alapszabályokat a Typographia útján küldték szét a tagoknak és a bizottság új árszabálytervezetet dolgozott ki. Ebben az időben a szociáldemokrata párt is hozzálátott egy nyomda alapításához és a felszerelés Bécsben való megvásárlásával Kowarik szakt. lett megbízva. Az 1919 október 12-én tartott taggyűlés az egyesületi ház udvarának egy részét átengedte a szociáldemokrata pártnak a nyomdahelyiség felépítésére. Ugyanez a taggyűlés elhatározta az egyesület 50 éves jubileumának egy ünnepi taggyűlés keretében való megünneplését s ezt követőleg egy országos alapító közgyűlés egybehívását.

A 13-as bizottság az ünnepi és alapító gyűlést 1919 december 7. és 8-ára hívta össze a Munkásház (Duna-ucca 48) termébe a következő napirenddel: Első nap: ünnepi taggyűlés:²⁰ 1. Megnyitás. 2. Üdvözlések. 3. Ünnepi beszédek. 4. Záró karének. – Második nap: Alapító közgyűlés: 1. Megnyitó. 2. Az alapszabályok lefektetése. 3. Vezetőség választása. 4. Ellen-

²⁰ Ezt az ünnepi taggyűlést Eichleiter Ferdinánd szaktárs, a 60 év előtti elnök vezette le, Faczinek Pál szaktárs segédletével. Az ünnepi beszédet Zrunek Ágoston cseh, Kowarik Károly F. német és Landesmann Lipót magyar nyelven tartotta.

őrző bizottság választása. 5. Indítványok. – Tekintettel arra, hogy az egyesület anyagi helyzete nem engedte meg nagyobb számú küldött behívását, csak azok a helyicsoportok delegálhattak küldöttet, amelyek taglétszáma az 50-et meghaladta. Megjelentek a következő szaktársak: Banekovics György és Michalovics Jenő (Košice), Nemes Ferenc (Prešov), Zságár János (Trnava) és Pimpr Gottlieb (Prága). A közgyűlés megnyitása után a košicei küldött tiltakozott az ellen, hogy csak az 50 tagnál többet számláló helyicsoportok lettek meghívva. Kijelentette továbbá, hogy Budapesten folytatott személyes megbeszélései során a pozsonyi szaktársaknak szemrehányásokat tettek, hogy a budapesti központ megkérdezése nélkül új egyesület alapítását szorgalmazzák és ezzel veszélyeztetik a tagok megszerzett jogait. Hosszabb vita után a gyűlés holtpontra jutott, mire Kowarik szaktárs a következő közvetítő javaslatot tette: „A mai közgyűlés megbizsa a 13-as bizottságot, hogy az alapszabályokat módosított formában hatósági jóváhagyásra beterjessze, ezek azonban a tagok részére csak provizóriumot képeznek.” A javaslatot a közgyűlés elfogadta. A 13-as bizottságnak, minden önfeláldozó munkássága mellett nagy nehézségekkel kellett megküzdnie a vidéki szaktársak akadékoskodása miatt.

A bizottság december 10-én tartott ülésén Kowarik és Landesmann szaktársak megbízást kaptak, hogy szerezzenek be maguknak utazási engedélyt Budapestre, a likvidációs tárgyalások lefolytatása céljából. – A december 19-iki ülésen jelentette az elnök, hogy Kowarik szakt. visszalép ideiglenesen viselt pénztárosi tisztségéről, miután csak egy nyelvet bír s így nem képes az egyesület ügyeit akadálytalanul vezetni. – December 25-én a Redoute nagytermében nyomdászmulatság volt, amely a segélyzőpénztár javára Kcs 3264.10 jövedelmet hozott.

Miután árszabálymozgalom küszöbén állottunk és a szaktársak beözönlése nagy méreteket öltött, az egyesület területét 1920 január 15-ével zárlat alá helyezte a bizottság. Kowarik és Landesmann szaktársak hosszas utánjárással megkapták utazási engedélyeiket és hajón utaztak le Budapestre. Utjuk eredményéről az 1920 január 25-én tartott ülésen a következőkben számoltak be: Preusz Mór szaktárs azon a véleményen volt, hogy a békeszerződések megkötéséig okvetlenül fentartandó a régi helyzet. Mikor azonban tudomást szerzett a csehszlovák kormány felszólításáról, miszerint az egyesület három hónapon belül megalakítandó, megváltoztatta véleményét és azt tanácsolta a 13-as bizottságnak, hogy a likvidációra vonatkozó összes kívánságait és javaslatait foglalja össze egy beadványban és terjessze elő a budapesti választmánynak, egyben Bécsen keresztül vegye fel a levélbeli érintkezést a budapesti egylettel. Faczinek szaktárs indítványára a bizottság elhatározta, hogy a budapestiek álláspontját röpirat útján tudatja a szlovenszkói szaktársakkal. – Az egyesületi hivatalnok tisztségére két szaktárs nyújtott be pályázatot: Landesmann Lipót és Schaffranek István. A választás február 15-ére lett kitűzve. – Az országos árszabálybizottságba a 13-as bizottság Faczinek Pál, Zrunek Ágoston és Kowarik Károly F. szaktársakat küldte ki. A vidék nyolc taggal volt képviselve.

Február 1-re voltak kitűzve az árszabálytárgyalások, de a munkaadók szabotálása miatt el kellett halasztani azokat. A munkaadók átiratukban február 20-át tűzték ki a tárgyalások napjára, miután azonban ezt a terminust sem tartották be és az volt a meggyőződésünk, hogy az urak időt akarnak nyerni, a bratislavai nyomdai munkásság hétfőn, március 8-án egy óras tüntetősztrájkot tartott, amely az egész vonalon keresztül lett véve. Ez a fellépés megmozgatta a munkaadókat. Egyik üzemből a másikba szaladtak, élénk telefonbeszélgetések folytak le, végül Angermayer Károly és Stromszky Gyula munkaadók, a csehországi főnökegyesület titkárnak, Čejka urnak kíséretében megjelentek az egyleti irodában. Kowarik szaktárs megadta nekik a kellő felvilágosításokat és figyelmeztette az urakat, hogy a tárgyalások csak a mi javaslataink alapján indulhatnak meg és hogy a szlovenszkói nyomdászszág a legerélyesebben tiltakozik Čejka urnak a tárgyalásokon való részvétele ellen.

Végre március 10-én megindultak a tárgyalások. A munkaadók képviselőiben megjelentek: Id. Angermayer Károly, Stromszky Gyula, Mandl Samu, Sekey és Roháček (Bratislava), Matzner (Košice), Mészáros (Komárno), Huszár István (Nitra), Gábor (Trenčín) és Bežo (Trnava) urak. A munkásságot: Denk, Erdélszky, Fabianič, Faczinek Pál, Korman, Kowarik, Pienták, Zrunek és Holba (berakónő) Bratislavából, Stier Béla és Banekovics György (Košice), Baumgartner Lajos (Komárno), Dudák János (Ružomberok), Willimek (Trnava) és Pollák (B. Bystrica) szaktársak képviselték. A tárgyalások megnyitása után az elnöklő Angermayer Károly tudatta, hogy 1920 március 7-én megalakult a szlovenszkói nyomdatulajdonosok egyesülete, a mely őt választotta elnökéül. Javasolta, hogy a tárgyalásokat a prágai árszabály alapján folytassák le. Kowarik szaktárs, a munkásdelegáció elnöke, elutasította ezt a javaslatot, mire élénk vita indult meg, amely majdnem a tárgyalások megszakítására vezetett. Csak délután sikerült a tulajdonképpeni tárgyalásokat elkezdeni, amelyek nagyon lassan, pontról-pontra haladtak előre, míg végül a 8-ik napon sikerült az árszabályt megkötni. Ennek fontosabb pontjai a következők: Szakmunkások hetibére az I. osztályban 280, a II. osztályban 275 és a III. osztályban 270 korona. Gépszedők minimuma nappal 20, éjjel 30, vegyes éjjelnappali üzemben 40 koronával magasabb. Gépszedők munkaideje nappal 7½, éjjel 7 óra. Napilappótlék nappal 10, éjjel 20, reggeli és esti kiadásoknál 25 Kcs. Berakónők minimális hetibére az I. osztályban 120, a II. osztályban 115 és a III. osztályban 110 koronában lett megállapítva. A tanoncok fizetése is szabályozva lett. A munkaidő napi 8 óra, szombaton 7½. A bérfizetés szombaton délben történik. Fizetett szabadságidő 1-3 évig egy hét, 3 év után két hét.

Február 15-én Landesmann Lipót szaktárs vette át az egyesületi hivatalnok tisztségét Kowarik Károly F. szaktárstól. A nehéz árszabályharc befejeztével a vezetőség teljes igyekezettel látott hozzá az egyesület megalapozásához és ennek jegyében folyt le Žilínán 1920 június 27-29-én az egyesület alakuló küldöttközgyűlése, amelyen Faczinek, Janiga, Kowarik, Mikuš, Landesmann, Sebők (Bratislava), Banekovics és Stier (Košice), Nemes (Prešov), Obert (B. Bystrica), Dudák (Ružomberok), Šulek (Trenčín), Weisz (Nitra), Cerven (Trnava), Maurer (Komárno), Bagó (Levice), Matušковиč és Groszmann (Žilina) vettek részt. Mint vendégek megjelentek: Němeček (Prága), Formáček (Brünn) és Preusz Mór szaktársak. A 13-as bizottság jelentése alapos, de cseppet sem tárgyilagos kritikának lett alávétve, amely oly messzire ment, hogy a bratislavai szaktársak az adott körülmények között nem is akarták az új egyület székhelyét átvenni. Hosszabb vita után azonban mégis megegyezésre került a sor. A közgyűlés az egyület provizórikus jellegét véglegessé változtatta és az egyesület vezetését a megválasztott országos választmányra bízta. – Szakmunkások részére heti 7, munkásnők és segédmunkások részére heti 4 koronás illeték lett megállapítva. Egyben kimondta a közgyűlés, hogy ezentul minden illeték az új központnak küldendő be. A segélyek mértéke következőképpen lett megállapítva: rokkantségély 780 hetiilleték után Kcs 16.50, 1040 hetiilleték után Kcs 18.–, 1300 hetiilleték után Kcs 19.50 és 1560 hetiilleték után Kcs 22.50 hetenkint. Betegségély szakmunkásoknak 13 hetiilleték után napi 3, 260 hetiilleték után napi 4 korona, 365 napig, további 365 napig 2 Kcs. Utassegély 6 hetiilleték után napi 2 korona, 91 napig. Özvegy- és temetkezési segély 13 hetiilleték után 150, 520 hetiilleték után 250, 780 illeték után 350, 1040 hét után 500 korona mint végkielégítés. Árvasegély a 14. életévig havi 10 korona. – Segédmunkások és munkásnők betegsegélye 13 hét után napi 2, 260 illeték után napi 2.50 korona, 365 napig, további 365 napig napi 1.30 korona. Munkanélküli segélyük 52 hetiilleték után napi 5 korona, 91 napon keresztül.

Nagy merészség kellett a segélyek ily mértékben való megállapításához, mert az egyesület csak nagyon szerény anyagi eszközök felett rendelkezett s csak a rendkívül jó konjunktúrának volt köszönhető, hogy a pénztár egyensúlya nem borult fel. A közgyűlés kimondta, hogy az ellenállási alapba minden tag százalékos illetéket fizet keresete után.

Végre tehát határozott és szilárd formát öltött a szlovenszkói nyomdászszakszervezet, amely most már zavartalanul fejlődhetett a nyomdai munkásság örömére és javára. Minden nemzetiségi széthúzást és bizalmatlanságot sikerült áthidalni és a szlovenszkói nyomdászság összességét csak egy gondolat vezérelte: minél hatalmasabbá kiépíteni az új egyesületet, hogy minden támadást sikeresen tudjon visszaverni.

Közvetlenül a žilina-i közgyűlés után, ugyanott egy árszabálybizottsági ülésnek kellett volna lefolyni a drágasági pótlék meghatározása céljából. A munkaadók azonban nem jelentek meg, hanem kérték az árszabálybizottsági ülésnek július 4-ére Piešťanyba való összehívását. Ez az ülés azonban csak július 12-én lett megtartva Piešťanyban és 20 százalékos bérjavítást eredményezett, amely első ízben július 17-én került kifizetésre.

A központi vezetőség 1920 június 20-án tartott alakuló ülésén a következő szaktársakat választotta az elnökségbe: Faczinek Pál elnök, Mikuš András és Kowarik Károly F. alelnökök; Mandl Emil, Janiga Róbert és Denk János jegyzők, Korunka István pénztáros.

Mivel tetemesen megszorodott a munka az új egyesületben, a vezetőség a budapesti egyesület hosszabb időre szabadságolt tisztviselőjét, Lerner Dezső szaktársat alkalmazta mint kisegítő erőt az egyesületi irodában és megbízta az ügyviteli és szervezeti szabályzat kidolgozásával.

Állandóan nőtt a tagok száma, részben belföldi új tagok jelentkezése, részben külföldi szaktársak beutazása által. A konjunktúra kitünő volt, de a drágaság is rohamosan emelkedett, úgyhogy a bérek csakhamar elégteleneknek bizonyultak. Ebben a nehéz időben, amikor fokozott mértékben lett volna szükség a munkásság legszorosabb összetartására, derült égből lecsapó villámként érte a szervezett munkásságot a hír, hogy a szociáldemokrata napilap szerkesztőjét, Pfifferling elvtársat a szlovenszkói minisztérium 1920 október 3-tól 4-re virradó éjjel áttette az osztrák határon. A város munkássága erre általános sztrájkjal felelt, amely hétfőn, október 5-én kezdődött. A nyomdai munkásság is csatlakozott a sztrájkhoz, de mivel előre látható volt, hogy az akciónak nem lehet eredménye és minden áldozat hiábavaló, a nyomdászok három napi sztrájk után felvették a munkát. A többi munkásság szombati tüntetett, és hétfőn összeomlott a sztrájk, amely a munkásszervezetek megbontásához is vezetett. A munkásság ereje meg volt törve és a párt egy részének a III. internacionáléhoz való csatlakozása csak betetőzte a szakadást. A nyomdai munkásság közül is akadtak néhányan, akik politikai szempontból szakadást akartak előidézni a nyomdászszervezetben is, azonban erélyes kézzel sikerült a bomlást megakadályozni.

Felbátorodva a munkásmozgalomban lejátszódó szomorú eseményektől, a nyomdatulajdonosok 1920 december 15-én felmondották az 1921 március 14-én lejáró kollektív szerződést. Azonban a rohamosan emelkedő drágaság miatt 1920 november 7-én kényszerítve voltak még a következő bérmegállapodást aláírni:

Az Országos Árszabálybizottság folyó hó 7-én Košicén tartott ülésén, a fokozódó drágaságra való tekintettel a következő bérjavítást állapította meg:

1. Minden szakmunkás részére az eddigi fizetésre való tekintet nélkül heti 40 korona.
2. Minden munkásnő és segédmunkás részére az eddigi fizetésre való tekintet nélkül 15 korona.
3. Minden tanuló vagy tanulóleány részére a szombaton, folyó hó 6-án kifizetett rendes hetibérnek 10 százaléka.

Ez a bérjavítás az 1920 november 8-án kezdődő héten lép életbe és így először folyó hó 13-án kerül kifizetésre és pedig Szlovenszkó és Podkarpatszka Rusz összes nyomdávárosaiban egyformán.

Ez a megállapodás a mostani árszabály tartamára, azaz 1921 március 14-ig érvényes.

A küszöbön álló árszabálytárgyalásokra való tekintettel 1921 január 23-án Turč. Sv. Martinban országos értekezlet volt, amelyen: Bratislava, Košice, Turč. Sv. Martin, Ružomberok, Prešov, Trnava, Komárno, Levoča, Užhorod, Trenčín, B. Bystrica és Spišská Nová Ves nyomdavárosok voltak képviselve. Az ellenállási alap illetve 1 százalékról 2 százalékra lett felemelve.

Szaktársaink nagy feszültséggel várták az árszabályrevíziót, azonban a munkaadók különböző módon halogatták a tárgyalások megkezdését, úgy hogy harcra is került a sor. A bratislavai szaktársak első komoly megmozdulását október 24-én a minisztérium beavatkozása folytán be kellett szüntetni, mert ekkor rendelték el Károly exkirály visszatérése miatt a mozgósítást és a minisztérium kivételes intézkedéseinek eleget kellett tenni. Előzőleg Košicén – az állami nyomda kivételével, ahol a követeléseket teljesítették – október hó első hetében sztrájk tört ki az összes nyomdákban. A košicei munkaadók erre felhívásban fordultak az ország munkaadóihoz, amelyben a munkásság kizárására szólították fel őket. Erre azonban csak Prešovon került sor, mert ott megtagadták a košicei munkák szedését és nyomását. Néhány kisebb nyomdavárosban is sztrájkba állt a munkásság, azonban a mozgósítás miatt a sztrájkot mindenhol be kellett szüntetni. A mozgósítás elmúltával sem voltak még hajlandók a munkaadók megfelelő egyezséget kötni, mire több ízben folyt eredménytelen tárgyalás után a nyomdai munkásság nov. 27-én sztrájkba lépett azokban az üzemekben, ahol nem teljesítették a munkásság követelését. A sztrájk különösen vidéken öltött nagyobb arányokat, de a bratislavai üzemek legtöbbszörében is szünetelt a munka. A bratislavai sztrájktagja az Albrecht-kertben volt, ahol a 8 napos munkaszünetelés alatt a legvigább hangulatban voltak együtt a szaktársak. Több ízben vették fel a tárgyalások fonalát, míg végül a hatóságok képviselőinek felszólítására és azok jelenlétében megindultak a tárgyalások, amelyek során előzetes megállapodásra került sor a kollektív szerződés megkötésére.

Ez az árszabályharc teljes kilenc hónapon keresztül tartotta izgalomban a nyomdai munkásságot és csak a példás fegyelemnek volt köszönhető, hogy sikerült a teljes vereséget elhárítani.

Ebben a mozgalmas esztendőben a küldöttközgyűlés május 21. és 22-én folyt le Ružomberokban. A zárszámadásokból kitűnt, hogy az egyesület anyagi szempontból is szilárd alapokon nyugszik. A vagyon Kčs 121.858.43-ra emelkedett. Az 1068-ra felszaporodott tagok egy év alatt 277.239 korona illetéket fizettek be. A közgyűlés az egyesület új címét is megállapította, amely így szólt: „Szlovéniai és podkarpatskai rusi grafikai munkások egyesülete”. – A vezetőség bejelentette, hogy 1921 április 11-re Brünnbe egy konferencia lett egybehívva, a Csehszlovák könyvnyomdászok szövetségének megalakítása céljából. A közgyűlés kimondta, hogy a szakszervezet megőrzi teljes politikai semlegességét. A segélyeket a következőképpen szabályozta a küldöttközgyűlés: Munkánélküli segély szakmunkásoknak: 52 hetiilleték után napi 8 Kčs, 260 hetiilleték után 10 Kčs; segédmunkásoknak és munkásnőknek 52 hetiilleték után napi 6 Kčs, 260 hetiilleték után napi 8 Kčs. Be lett vezetve a heti 20 filléres szanatóriumi illeték is.

Egy Košicén tartott közös értekezleten Szent István napja (augusztus 20-ika) helyett Cyrill és Metód napja (július 5.) lett ünnepnek nyilvánítva.

Az 1921 július 14-iki választmányi ülésen az egyesületi tagilleték szakmunkásoknak heti 10, segédmunkásoknak és munkásnőknek heti 5 koronára lett felemelve, a küldöttközgyűlés meghatalmazása alapján. Az ellenállási alapra a tagok keresetük 1 százalékát fizették. Az új illetékek 1921 augusztus 6-án léptek életbe.

A bécsi nemzetközi nyomdászkongresszuson egyesületünket Faczinek Pál és Lerner Dezső szaktársak képviselték, akik ez alkalomból tárgyalást is folytattak a magyarországi küldöttekkel a likvidációra vonatkozólag.

Miután Landesmann Lipót szaktárs visszalépett központi pénztárosi és titkári tisztségéről, Petrík Sylvester szaktárs lett ideiglenesen pénztárosnak alkalmazva. A titkári teendőket Lerner szaktárs vette át

1922 január elsejével életbelépett az üzemi tanácsokról szóló törvény, amely bizonyos kérdésekben beleszólást biztosított a munkásságnak a 30 alkalmazottnál többet foglalkoztató üzemek menetébe. Mivel a nyomdaipari kollektív szerződés sok szempontból messzebbmenő jogokkal ruházta fel a bizalmiférfiakat, nyomdáinkban csak később, a rosszabb konjunktúra bekövetkeztével választottak üzemi tanácsokat, amelyeknek a törvény a munkásság elbocsátása körül biztosított újabb jogokat.

Ebben az időben a nyomdaipari konjunktúra nagyon kedvezőnek volt mondható. Így például a bratislavai kerületi munkaközvetítőnél mindössze 14 szedő és 2 öntő volt előjegyzésben, egész Szlovénországban és Ruszinszkóban pedig összesen 34 szedő, 2 öntő és 1 berakónő volt munkanélkül, a Typographiában közölt kimutatás szerint. A Typographia 1922 január 1-től Lerner szaktárs szerkesztésében havonként háromszor jelent meg, egyező szlovák, német és magyar szöveggel. A lap szlovák részét Mikuš szaktárs fordította, a német részt Denk szaktárs, aki egyúttal a lapot is jegyezte mint felelős szerkesztő.

Közben megtörténtek az új árszabály életbeléptetésével kapcsolatos intézkedések és megalakították a békéltető bíróságokat a következő kerületekben: 1. Bratislava, 2. Banská Bystrica, 3. Košice, 4. Komárno, 5. Trnava, 6. Ružomberok, 7. Užhorod. A Typographia február 10-iki számában közölte az új kollektív szerződés legfontosabb rendelkezéseit, mert az árszabályt, bár annak megkötése óta már két hónap telt el, még mindig nem készítették el a munkaadók, akik a nyomtatást magukra vállalták. A kollektív szerződés egyes pontjainak fontosabb módosításai a következők voltak: A kisegítő kondíció tartama négy hét. Ha a kisegítés legfeljebb 6 napig tartott, naponként 5.- korona pótlék jár. Betegség esetén annak első és utolsó napjára, amelyekre a kerületi pénztár táppénzt nem fizet, a munkaadó köteles állandó munkásának teljes bérét folyósítani. 1922 május 1-ig a fennálló bértételek maradtak érvényben, e naptól kezdve mindkét fél aláveti magát a prágai paritásos bizottság ármegállapító határozatainak. Az új árszabály rendezte továbbá a levonásba nem hozható munkaidőmulasztás, a bizalmiférfi hatáskörének és felelősségének és a szabadságidő megfizetésének kérdését és új pontokat vett fel a számolásra, a kötelező beléjelésre és a 20 koronás éjjeli pótlékre vonatkozólag. Szabályozta a munkaidőt minden kategóriában, amely ugyyszólván változatlan maradt. Munkabér szempontjából, a prágai árszabály mintájára, három bérosztályt állapított meg. Az A) osztályba tartoznak az újonnan felszabadultak az első évben, a B) osztályba mindazok, akik 23-ik életévüket még nem töltötték be és a C) osztályba mindazok, akik 23-ik életévüket már betöltötték. Ez a beosztás a mai napig is fennáll. A munkabér két részből áll: törzsfizetésből és drágasági pótlékból. Ennek összege együttesen: az I. osztályba tartozó városokban 411, a II. osztályban 405 és a III. osztályban 399 korona. Ehhez mérten alakult az újonnan felszabadultak bére is. Az árszabály szabályozta a pótlékok, vacsoraidő és különórák kérdését is. A felemelt bérminimummal kapcsolatban a minimumon felül díjazott szakmunkások heti 10, a munkásnők és segédmunkások heti 5 korona bérjavítást kaptak, amely 1922 március hó 4-én volt esedékes, az 1921 decemberi sztrájk befejezése alkalmával elért 25, illetve 15 koronás bérjavításon kívül.

Március 1-én vezette be egyesületünk az utassegély folyósítását. Ezzel kapcsolatban az egyesületi házban levő utasszállót, amelyben a nagy lakáshiányra való tekintettel még számos kolléga lakott állandóan, a központi vezetőség kiűritette és újonnan rendezte be az átutazó kollégák részére.

Sorsdöntő napjait élte ekkor a csehszlovákiai munkásmozgalom is. Moszkvában megalakították a III. internacionálé mellett az ugynevezett vörös szakszervezeti internacionálét is,

amely a politikai téren már régebben beállott bomlasztó folyamatot a szakszervezeti életbe is átvitte. 1922 márciusában tartotta meg az akkor még közel egy millió szervezett tagot számláló Csehszlovák szakszervezeti szövetség kongresszusát, amely hatalmas szótöbbséggel kimondta, hogy továbbra is tagja marad az amszterdami szakszervezeti internacionálénak. A kisebbségben maradt kommunista ellenzék erre megalakította a kommunista szakszervezeti szövetséget és Moszkvához csatlakozott. Ez a szomorú tény a munkásság gazdasági harcvonalaiban is teljes szakítást idézett elő, a csehszlovákiai dolgozó néposztályok mérhetetlen kárára és a burzsoázia és kapitalizmus őszinte örömére, amely ezt a szomorú körülményt a mai napig is egyre fokozódó eréllyel és mohósággal használja ki a maga javára. Az áldatlan testvérharc egymásután döntötte romba a szakszervezeteket s ezek pusztulása nyomában járt a munkásság teljes tehetetlensége és nyomorúsága. A bomlasztó mozgalom hullámai többiben veszélyeztették a mi szakszervezetünket is, s ennek első megnyilvánulásai már ebben az időben is mutatkoztak, amennyiben egyes elszigetelt szaktársi körök igyekeztek hangulatot kelteni az új kollektív szerződés ellen. De úgy ez a mozgalom, mint a szervezet egysége ellen indított későbbi támadások, hajótörést szenvedtek a mindenkori vezetőség erélyén és a józan gondolkodású tagok tulnyomó többségének határozott állásfoglalásán. A vezetőség az 1921-iki ružomberoki küldöttközgyűlés határozata értelmében szigorúan ügyelt arra, hogy a szervezeti életet pártpolitikai harcokkal meg ne fertőzzék és az ez ellen vétőkkel szemben a legerélyesebb eszközöket is alkalmazta.

Hosszu huzavona után, végre márciusban elkészült az új árszabály, de még szétküldése előtt észrevettük, hogy azt a munkaadók az imprimatura után önkényesen megváltoztatták. Mi tiltakoztunk ez ellen, majd újabb tárgyalás indult meg az árszabály szövegének felülvizsgálására. Ez a vita április 4-én, az Országos Árszabályhivatal ülésén nyert befejezést, amikor a munkaadók is belátták, hogy a megkötött árszabályt egyoldalul megváltoztatni nem lehet. Így történt, hogy az újból eredeti szövegére helyesbített kollektív szerződést a tagok csak félévvel annak megkötése után kapták kézhez.

Az árszabálymozgalommal és az ezt megelőző sztrájkokkal kapcsolatban nemcsak a kommunista sajtó, hanem a munkaadók lapja, a Grafika és a brünni Lidové Noviny is sorozatos támadásokat intéztek szakszervezetünk ellen. Az ultraradikálisok keveselték az elért eredményeket és szokott módjukon az árulás vádját zuditották a vezetőségre, ezzel szemben a munkaadók lapja terrorral és lelkiismeretlenséggel vádolt bennünket, a Lidové Noviny pedig nem rettent vissza a denunciaciótól sem, amennyiben a hatóságok fellépését sürgette szakszervezetünk ellen. Ez a különböző oldalról jött koncentrikus támadás, amely egyébként nyílt bizonyítéka volt annak, hogy helyes úton járunk, a legnagyobb felháborodást váltotta ki az ország nyomdai munkásságánál. A bratislavai helyicsoport március 5-én tartott taggyűlése, Schulcz szaktárs indítványára határozati javaslatot fogadott el, amelyben erélyes hangon tiltakozott egyrészt az árszabály meghamisítása, másrészt a fentemlített lapok támadása ellen.

Március hó 26-án új fordulponthoz érkezett szakszervezetünk. Hosszas előkészítő megbeszélések és intézkedések után, ezen a napon ült össze Prágában a Csehszlovák Könyvnyomdászok Szövetségének alakuló kongresszusa, a Typografická Beseda székházában. A csatlakozott csehországi, morvaországi, szlovéniai és sziléziai egyesületek kiküldöttein kívül megjelentek a belföldi rokonszalmák képviselői, a Csehszlovák szakszervezeti szövetség részéről Tayerle központi titkár. Külföldről képviseltették magukat: a németországi nyomdászszövetség Seitz szaktárssal, a magyarországi nyomdászegyesület Rothenstein szaktárssal és az ausztriai nyomdászszövetség Weigelt szaktárssal. A kongresszus egyhangulag jóváhagyta az előkészítő bizottság határozatait, amelyek szerint a csatlakozott egyesületek mindegyike megtartja teljes autonómiáját úgy szervezeti, mint segélyezési téren. Megállapodás történt azonban arra nézve, hogy az alapsegélyek mind a négy egyesület területén egyforma magasak legyenek. Eme egységes segélyek elszámolása egy közös

számlára történik, ami biztosítéka annak, hogy még a legrosszabb konjunktúra esetén sem kerülhet egyik másik egyesület fizetési zavarokba. Egy későbbi időpontban az alapsegélyek folyósítását a Szövetség megfelelő tagilleték ellenében teljesen saját kezelésébe vette át. A Szövetség által elszámolt, illetve az általa később folyósított szövetségi segélyeken kívül minden egyesület még külön segélyeket nyújt tagjainak saját számlájára.

Az alakuló kongresszus a szövetségi tagilletéket, amelyet az egyesületek pénztárai fizetnek be minden tag után a Szövetség pénztárába, heti 2 koronában állapította meg. Ezenkívül a berendezési költségekre minden egyesület egyszersmindenkorra tagonként 3.50 koronát fizetett be a Szövetség pénztárába. Megalakulásakor a Szövetségnek több mint 6000 tagja volt. Ebből Csehszóra 4000, Morvaországra 1000, Szlovénziára 800 és Sziléziára 250 tag esik. Ebben a taglétszámban csak a szakmunkások szerepelnek, mert hiszen a munkásoknak és segédmunkásoknak csak Szlovénzián van közös szakszervezetük a szakmunkásokkal. A Szövetség központi vezetősége úgy van összeállítva, hogy abban minden egyesületnek megfelelő képvisellete van, természetesen a vezetőségi tagok túlnyomó része – már költség-kimelés szempontjából is – a prágai szaktársak köréből rekrutálódik. A Szövetség a 2 korona tagdíjból fedezi a személyi és tárgyi kiadásokat, a hivatalos lapok költségeit (köztük a Szövetség kezelésébe átvett Typographiáét is), a nemzetközi titkárság és szakszervezeti szövetség illetékeit stb. A szlovénziái Typographia 1922 április hó 1-től csak két nyelven, szlovákul és magyarul jelenik meg és Horňák Pál szaktárs, a lap szlovák fordítója jegyezte mint felelős szerkesztő. A németajku szaktársak, a Szövetség Prágában megjelenő „Gutenberg” című szaklapját kapják. Egyesületünk részéről a Szövetség alakuló kongresszusán Faczinek Pál elnök, Lerner Dezső titkár és Horňák Pál szerkesztő vettek részt. A Szövetség elnökévé Němeček szaktársat, a csehszói egyesület addigi elnökét, alelnököknek Neumann és Blažek szaktársakat választották meg. A szlovénziái egyesület részéről Faczinek szaktárs a vezetőségbe, Lerner szaktárs a felügyelő bizottságba lett bevételeztve.

Május hó 14-én folyt le Ružomberokban egyesületünk VI. rendes évi küldöttközgyűlése, amelyen a Szövetség képviselétében Neumann Kamill alelnök jelent meg. A jelentések egyhangú tudomásulvétele után a küldöttközgyűlés elfogadta a központi vezetőség illeték- és segélyfelemlés iránti indítványát. Ezek szerint a szakmunkások hetiilletéke 10 koronáról 15 koronára és a munkanélküli segély napi 13 koronáról 18, illetve 15 koronáról 20 koronára lett felemelve. Ezenkívül a rokkantak az alapszabályszerű segélyen kívül negyedévenként 150 korona rendkívüli segélyben részesültek.

A küldöttközgyűlésen elfogadott jelölőlista alapján, országos szavazás után a következő szaktársak választottak be a vezetőségbe: Ambrus Ödön, Bláha Ján, Erdélysky Emil, Faczinek Pál, Fleischer Károly, Jindra József, Kuchař Richárd, Kugelman Gyula, Labuda József, Mísal Martin, Poul Ferencz, Schulcz Ignác, Steiner Mór, Weisz Károly, Werner Jenő; a felügyelő bizottságba: Babic József, Červen István, Derka Béla, Hron Ferencz, Hruby Antal és Orován Sándor szaktársak. A leköszönt Ambrus és Werner szaktársak helyébe Möser és Kollarik póttagok lettek behívva. A vezetőség alakuló ülésén elnöknek Faczinek Pál, alelnöknek Kugelman Gyula és Erdélysky Emil, jegyzőnek Schulcz Ignác szaktárs lett megválasztva.

Az év derekán már felütötte fejét a munkanélküliség réme, amely azóta egyre fokozódó mértékben nyomja vállainkat. A valuta emelkedése miatt nagy gazdasági krízis állott be, amely a nyomdaiparra is kihatással volt. Emellett számos nyomtatványt és könyvet készítették külföldön, a hivatalok nyomtatványszükséglete egyre kisebb lett, folyómunkáik elvégzésére pedig részben házi nyomdákat rendeztek be, részint sokszorosítógépeket használtak, úgy hogy egyre több munkáskéz vált feleslegessé a nyomdában. A nagy munkanélküliségre való tekintettel a központi vezetőség Bratislava, Košice és Užhorod városokat zárta. A

Typographia felhívást közölt a különórázás ellen és állást foglalt a tanonctenyésztéssel szemben, amely ebben az időben érte el tetőpontját. A Szövetség egész területén sem volt jobb a helyzet és ez arra indította a Szövetséget, hogy hivatalos közlönyeiben eltiltsa a szaktársakat a kényszerszabadságolástól és a sokszorosítógépek munkaidő utáni kezelésétől.

A valuta emelkedésével kapcsolatban lényegtelen olcsóbbodás állott be s ez a körülmény feltámasztotta a kapitalisták bérleszállító törekvését. Ezt az étvágyukat a munkásság szakszervezeteinek rombadőlése következtében, sajnos, kiadósan elégítették ki. A különböző szakmákban egymásután bérleszállításra került a sor és ezen a téren az állam járt elől például, amennyiben leszállította az állami alkalmazottak fizetését. Csak természetes, hogy a mi munkaadóink sem akartak visszamaradni a többiek mögött, ezért 1922 augusztus 31-én kelt átiratukban felmondták a kollektív szerződést. A munkaadók azonban még a kollektív szerződés lejárta előtt bérleszállítást akartak kieroszakolni. Ilyen előzmények után jött össze szeptember 27-én az Országos Árszabálybizottság, amely két napi szenvedelmes vita után, a fennálló megállapodások értelmében kimondta, hogy a szlovenszkói nyomdai munkásság béreit 1922 december 2-ig, az árszabály lejártáig megbolygatni nem lehet. Az ülésen elfogadott indítvány alapján a két érdekeltség október 20-án cserélte ki az árszabályrevízióra vonatkozó javaslatait. A munkaadók javaslata, némi csekély eltéréstől eltekintve, a prágai árszabály rendelkezéseit vette át, míg a mi részünkről benyújtott javaslat, amely az árszabálybizottság munkásdelegációjának szeptember hó 10-én, Žilínán megtartott értekezletén lett meghatározva, nagyjában a régi árszabály fentartására irányult s csak egyes pontokban javasolt bizonyos módosításokat.

E javaslatok alapján november 2-án indultak meg a tárgyalások a bratislavai Erzsébet-kávéház különtermében. A munkásdelegáció tagjai a következő szaktársak voltak: Faczinek Pál, Lerner Dezső, Hornák Pál, Schulcz Ignác (Bratislava), Weisz Jenő (B. Bystrica), Steiner Gábor (Komárno), Kalinovics Ferenc és Glancz Imre (Košice), Gressó József (Prešov), Glasz Dávid (Ružomberok), Wetzler Kornél (Trnava), Jámbor József (Turč. Sv. Martin) és Schwingula Ferenc (Užhorod). A Szövetség részéről Němeček szaktárs, elnök vett részt, akit később Blažek szaktárs alelnök váltott fel. Nyolc napos szenvedelmes és kimerítő tárgyalás után, a munkásérdekeltség elvben beleegyezett a munkabérek redukálásába, miután az elől az általános bérleszállító tendencia mellett semmiképpen nem lehetett kibujni, ezzel szemben azonban a munkaadók hozzájárultak ahhoz, hogy az árszabály alapvető rendelkezései, különösen a szabadságidőre vonatkozólag, változatlanok maradnak. Az előzetes megállapodás után a további tárgyalás november 14-ére lett elhalasztva. November 12-én, vasárnapon az összes helyicsoportokban taggyűlések folytak le, amelyeken a tárgyalóbizottság tagjai ismertették a helyzetet. A helyicsoportok tulnyomó nagy része, az adott körülményekre való tekintettel, elkeseredéssel bár, de hozzájárult az előterjesztett békés megállapodáshoz. Néhány helyicsoport azonban ellenezte az előzetes megállapodás elfogadását és a legvégső fegyverek alkalmazását sürgette. A vezetőség, okulva a többi szakmákban lefolyt sztrájkok szomorú példáján, amelyek kivétel nélkül összeomlással és a munkaadók diktátumával végződtek, a békés megállapodást propagálta és a tagok nagy többségének hasonló állásfoglalására támaszkodva, a november 14-én újból megindult tárgyalásokon, a fenti elv szem előtt tartásával igyekezett a munkaadóktól minél többet kicsikarni. November 15-én este végül megállapodás történt a bérkérdésben. A munkabérek osztályozása az új árszabályban a prágai árszabály alapján lett megállapítva. Ebben a keretben a munkabérek Bratislavában és Košicén 12.40, az I. osztályba tartozó városokban 14.80, a II. osztályú városokban 16 és a III. osztályú városokban 17.20 százalékkal csökkentek. Összességében ez a minimummal díjazottaknál Bratislavában és Košicén 51 koronát, az I. osztályban 61, a II. osztályban 65 és a III. osztályban 69 koronát tett ki. Ezzel szemben a legtöbb nyomdávárost az I. osztályba helyezték. Mivel a tagok tulnyomó többsége Bratislavában és Košicén dolgozik, országos

átlagban egy tagra 13.6% bérlevonás esett. A segéd munkásság béréből csak 10 százalékot vontak le. A fenti bérlevonáson kívül, a minimumon és a pótlékokon felüli fizetésekből egyöntetűen 15 százalék lett levonva. Ez a munkabércsökkenés december 9-én lépett életbe.

Az érzékeny bérvesztéssel szemben sikerült a kollektív szerződés alapvető pontjait továbbra is fentartani és megállapodás történt arra nézve is, hogy 1923 december 23-ig új tanoncot felvenni nem volt szabad. Az új árszabály 1924 december 31-ig, tehát két évre lett megkötve.

A tárgyalások tartama alatt, a munkásdelegáción belül egy kisebbség alakult ki, amely már eleinte is a legradikálisabb fegyverek alkalmazása mellett kardoskodott és kitartott eme álláspontja mellett továbbra is, annak dacára, hogy a tárgyalóbizottság többsége, de a november 12-iki taggyűléseken a tagok túlnyomó többsége is a békés megegyezés mellett döntött. Ez a kisebbség minden kapacitálás ellenére elhagyta a tárgyalásokat és a szaktársak visszautaztak a helyicsoportokba, ismertetni a történeteket. Közben újból visszatértek Bratislavába, abban a hitben, hogy a tárgyalások még folynak. Ezalatt azonban már megtörtént az új kollektív szerződés aláírása. Erre a kisebbség rendkívüli küldöttközgyűlés egybehívását kérte, amit a vezetőség annál is inkább teljesített, mert eredetileg, a tárgyalások folyamán a vezetőség és a tárgyaló bizottság többsége indítványozta határozathozatal céljából egy rendkívüli közgyűlés egybehívását, amit a kisebbség akkor elutasított.

A rendkívüli küldöttközgyűlés november 26-án folyt le Ružomberokban, amelyen a központ négy tagján és a Szövetség megbízottjain kívül Bratislava 5, Košice 2 és még 16 helyicsoport 1-1 taggal képviseltette magát. A rendkívüli küldöttközgyűlést megelőző egy-két nappal megjelent az árszabálytárgyalásoknál kisebbségben maradt tárgyalóbizottsági tagok röpirata, amelynek nyomdászokhoz nem illő hangja és az abban foglalt csúnya rágalmak, általános felháborodást keltettek, olyannyira, hogy a košicei, užhorodi és prešovi helyicsoportok aláírásával ellátott röpirat szerzőségét a küldöttközgyűlésen senki vállalni nem akarta. Kora reggeltől este 10 óráig tartó szenvedelmes vita után a küldöttközgyűlés egy több tag által benyújtott határozati javaslatot fogadott el 18 szavazattal 5 ellenében, amelyben tudomásul vette az árszabálytárgyalásokról szóló beszámolót és kimondta, hogy az új árszabállyal szembeni bármily ellenakciót megengedhetetlennek tart. Ezzel a határozattal lezárult a viharos 1922-iki árszabálymozgalom.

Mérlegelve az addig és közvetlenül azután lefolyt összes munkásmozgalmak eredményeit, meg kell állapítanunk, hogy a nyomdai munkásság a békés megegyezés révén a lehető legtöbbet biztosította magának, míg egy kilátástalan harc kedvezőtlen eredménye alapjaiban rendítette volna meg szervezetünket és a kollektív szerződést. Meg kell még jegyeznünk, hogy a prágai árszabályterületen dolgozó szaktársaink, a megindult tárgyalások során, amelyeken a közmunkaügyi minisztérium megbízottjai is résztvettek, szintén jelentős bérredukcióba voltak kénytelenek belemenni.

Egyike ama súlyos körülményeknek, amelyek a vezetőséget a békés megegyezés elfogadására szorították, a gazdasági válság következtében folyton fokozódó munkanélküliség volt. Szeptember hóban már a tagok 15 százaléka volt munkanélkül s fokozott aggodalomra adott okot, hogy a munkanélküliség ezuttal tartósnak bizonyult. Egyre több szaktárs merítette ki a 200 napos munkanélküli segélyt és a vezetőség, a munkanélküliek nyomorára való tekintettel kénytelen volt megfelelő illetékemelés mellett a 300 napos munkanélküli segély bevezetését javasolni, amit egyes küldöttek már az évi közgyűlésen is szorgalmaztak. Ezzel kapcsolatban az árszabálybizottság tagjainak szeptember hó 10-én, Žilínán tartott értekezlete a központi vezetőség javaslatára különjárulék fizetését határozta el, még pedig szakmunkások heti 15 koronás, ujonnan felszabadultak és a segéd munkásság 5 koronás különilletéket fizettek. A

különilleték részben a sztrájkalap gyarapítására, részben pedig a munkanélküliek segélyezésére és egy modern, a mai kor követelményeinek megfelelő szaklap kiadására volt szánva.

A fenti határozat értelmében a különilletéket első ízben 1922 szeptember 17-én fizették be a szaktársak és ugyancsak ettől a naptól fogva lépett életbe a 300 napos munkanélküli segély, amely 100-100 naponként 52 hetiilleték befizetése után Kcs 18.–, 10.– és 7.–, 260 hetiilleték után Kcs 20.–, 10.– és 7.– koronát tett ki. Segéd munkások az első száz napra 9, a második száz napra 3, illetve 260 hetiilleték után 11 és 3 koronát kaptak naponként. Ezzel kapcsolatban a többi segélyeket is szabályozták. Ekkor kezdték meg az állami munkanélküli segély folyósítását is, amelyhez azonban szaktársaink csak hosszas procedúrák és bürokratikus nehézségek után jutottak. Ezek a nehézségek, a genti rendszerű segélyfolyósítás bevezetéséig, évekig eltartottak, ámbar Szövetségünk vezetőségének többszöri intervenciói után, átmene- tileg mindig javulás állott be ezen a téren.

A háromszáznapos munkanélküli segélyt azonban nem sokáig lehetett fentartani. A munka- nélküiség minden várakozás ellenére a szezonban sem enyhült, sőt újabb üzemredukciók révén oly katasztrofális méreteket öltött, hogy december hó végéig, tehát három hónap alatt az egyesületi pénztár deficitje a magasabb segély következtében kb. 90.000 koronát tett ki. A vezetőség figyelmét az árszabálymozgalom kötötte le és így csak annak lezajlása után derült ki, hogy a munkanélküliek nem várt további rohamos emelkedése mennyire felborította a számításokat.

Tekintettel a nagy deficitre, a vezetőségnek el kellett döntenie, hogy felemelje-e a hetiilleté- ket, vagy pedig megfelelően leszállítsa a munkanélküli segélyt. Miután a bérleszállítás érzékenyen sujtotta a szaktársakat, a vezetőség az utóbbi megoldást választotta és ezt tette magáévá a helycsoportok többsége is. Ezért 1923 január hó első hetével megszűnt a háromszáz napos segély és a munkanélküliek 52 hetiilleték után napi 18, 260 heti illeték után napi 20 korona segélyt kaptak 100 napig. A második 100 napra egyformán napi 5 korona segélyt folyósított az egyesület. Segéd munkások csak 100 napig kaptak segélyt. Ezenkívül az egyesületi pénztár a beteg, munkanélküli és rokkant szaktársaknak, a nyomdászövegyeknek egyenként 60 korona, beteg és munkanélküli segéd munkásoknak és munkásnőknek, valamint nyomdászárvának 40 korona karácsonyi segélyt fizetett ki.

Közben a ružomberoki rendkívüli kongresszus, az árszabálymozgalom befejezésére való tekintettel, december hónapra szak munkások részére 7, segéd munkások részére 3, 1923 január első szombatjától kezdve pedig szak munkásoknak 4, segéd munkásoknak 2 koronára szállította le a különilletéket.

December végén búcsút vett tőlünk Lerner Dezső szaktárs, az egyesület titkára, aki elfoglalta régi állását a magyarországi nyomdászszervezetben. Már a nyár folyamán lehetővé vált Lerner szaktárs visszatérése Budapestre, miután azonban a titkári állásra akkor kiírt pályázat meddő volt és árszabálymozgalom küszöbén állottunk, a budapesti egyesület, központi vezetőségünk felkérésére, hozzájárult ahhoz, hogy Lerner szaktárs az év végéig nálunk maradjon, hogy befejezhesse a szervezet kiépítésének és megszilárdításának munkáját, amely- nek érdeme az ő nevéhez fűződik. A szlovenszkói szaktársak mély megilletődéssel vettek búcsút Lerner szaktárstól és érdemdús munkásságának elismerése fejében, amellyel nevét maradandóan belevészte egyesületünk történetébe, értékes emléktárggyal ajándékozták meg.

Lerner szaktárs munkakörét Schulcz Ignác szaktárs vette át, aki a központi vezetőség egyhangú határozata folytán már októberben lépett az egyesület szolgálatába. Lerner szaktárs távozásával megürült a Typographia magyar s ezzel együtt felelős szerkesztői állása, amelyre a Szövetség vezetősége pályázatot írt ki. A három pályázó közül a Szövetség Orován Sándor szaktársat bizta meg a lap szerkesztésével a legközelebbi szövetségi kongresszusig.

Hosszas huza-vona után, a ružomberoki szaktársak kiadásában megjelenő Slovenská Grafika szaklapot, a žilina konferencia határozatából kifolyólag a központ vette át és szerkesztésére Werner Jenő szaktársat kérte fel.

Az év történetéhez tartozik még a Typographenbund dalegyesület 50 éves jubileuma, amely június 4-én egy taggyűlés keretében lett megünnepeelve. A tervezett nagyszabású ünnepségek egy sajnálatos incidens folytán elmaradtak. A Typographenbund vezetősége ugyanis több munkásdalárda mellett egy polgári dalegyesületet is felkért az ünnepségeken való közreműködésre, ami ellen a központi vezetőség vétót emelt. A rendezőség erre haragjában lefújta az egész ünnepséget, sőt a harag odáig ment, hogy a Typographenbund ki is hurcolkodott az egyesületi helyiségből és egy vendéglőben tartotta dalórát. Dalos szaktársaink persze hamarosan rájöttek haragjuk indokolatlanságára és céltalanságára és újból az egyesületben üttették fel tanyájukat, ahol azóta zavartalan együttműködésben, elismeréseméltó munkálkodást fejtenek ki.

Ebben az esztendőben is számos jól sikerült mulatságot rendeztek a bratislavai kultúrszekciók és a vidéki helyi csoportok, tarhelyek hozadékából a szanatóriumalapnak is szép összeg jutott. Megemlítésre méltó még a Klub čs. typografov kirándulása Prágába és a Gépmeisterkör bécsi kirándulása, amelyeken számos szaktárs vett részt és a szaküzemek megtekintése révén értékes tapasztalatokra tettek szert.

Az esztendő halottjai közül ki kell emelnünk Hampl Antal szaktárs, a pozsonyi csoport első elnökének és Steiner Dezső szaktárs, a komáromi helyicsoport megalapítójának nevét.

Az 1923. év elején több kinos incidens zavarta meg az egyesületi élet békés menetét. A košicei „Munkás” című kommunista lap nem elégedett meg azzal, hogy politikai hangulat-keltés céljából állandóan támadta egyesületünk vezetőségét és az árszabálymozgalomból kifolyólag elvfeladással és árulással vádolta, hanem január 19-iki számában a közben eltávozott és Budapesten a fehér terror minden üldözésének kitett Lerner szaktársat azzal a galád rágalommal illette, hogy az egyesületi pénztárból 90.000 koronát sikkasztott el. Hogy miért éppen 90.000 koronát emlegettek, az csak később derült ki. Ugyanis a cikk aljas rágalmazója hallott valamit harangozni 90.000 koronáról, mert ennyi deficitel zárult a három-száznapos munkanélküli segély, három havi tartama alatt. Az ország nyomdai munkássága általános felháborodással fogadta ezt az átlátszó tendenciájú közleményt, melynek valót-lansága mindenki előtt nyilvánvaló volt. Hogy azonban kifelé is minden kételyt eloszlassunk, a közp. vezetőség országos rovancsolást rendelt el, amely február 2-án lett megtartva, a négy legnagyobb helyi csoport küldöttjének bevonásával. A rovancsolás után, a vidéki küldöttek részvételével rendkívüli vezetőségi ülés volt, amelyen a bővített ellenőrző bizottság jelentette, hogy az egyesületi ügykezelést és pénztárt teljesen rendbenlevőnek találta. Virágh szaktárs, košicei küldött követelte, hogy a vezetőség mindazok ellen, akik a nyomdai munkásság sorainak megbontását célzó, piszkos akcióban résztvettek, a legmesszebbmenő szigorral járjon el. Miután beigazolást nyert, hogy a kérdéses cikk a „Munkás” mettőrtjének, Glancz Imrének jóváhagyásával került a lapba, a vezetőség nevezett szigorú megdorgálásban részesítette és tagsági jogait 13 hétre felfüggesztette. Glancz Imre azonban nem nyugodott ezután sem, állandó aknamunkát folytatott a helyicsoport és az egyesület vezetősége ellen, úgy hogy a központi vezetőség, a košicei bizalmitegyület javaslatára később az egyesület tagjai sorából kizárta. Ezt a határozatot a küldöttközgyűlés teljes egészében jóváhagyta. A „Munkás” helyreigazító nyilatkozatban vonta vissza rágalmaikat.

Alig simultak el ennek az ügynek a hullámai, máris újabb támadás érte szervezetünk vezetőit, ezúttal az ellenkező oldalról. Egy bratislavai nyomda igazgatója, a grémium akkori elnöke titkos feljelentésben azzal vádolta be a rendőrségnél vezetőinket, hogy nem csehszlovák állampolgárok s hogy államellenes működést folytatnak. A rendőrségnek hamarosan módja

volt ez állítások valótlanságáról meggyőződni, s miután sikerült kikutatni a feljelentő személyét, a Szövetség elnökségének közreműködésével azonnal akció indult meg eme egészen szokatlan eljárás megtorlására. Az intervenciók eredménye az volt, hogy a feljelentő bizonyos határidő leteltével kénytelen volt Szlovenszkót elhagyni.

Mindezek a kísérletek arra irányultak, hogy éket verjenek a nyomdai munkásság soraiba, amely az akuttá vált, kilátástalan munkanélküliség miatt sokat szenvedett. A munkanélküliek nyomorának enyhítésére a helyicsoportok helyialapokat létesítettek és az innen folyósított segélyeket különilletékekből és a különórák megadóztatásából fedezték. A helyi különilletékek sok esetben a heti 10 koronát is elérték, a különórák keresetét pedig általában 50 százalékkal adóztatták meg. A központi vezetőség is fentartotta az eredetileg március 30-ig megszavazott 4 és 2 koronás külön hetiilletéket a második száz napi 5 koronás segély biztosítására a küldöttközgyűlésig, amelyen a különilletéket heti 7 koronára és a második száz napi segélyt 8 koronára emelték fel. A vezetőség azonban nem elégedett meg segélyek nyújtásával, hanem minden rendelkezésre álló eszközzel a munkaalkalmak szaporítására törekedett. Mozgalmat indított a külföldről behozott nyomtatványok, a katonai és rendőri házi nyomdák és a sokszorosító gépek szennykonkurrenciája ellen, igénybe véve a Szövetség elnökségének sikeres támogatását.

Szervezeti téren is egyre több teendő akadt, mert a nyomdaüzemekben, a változott konjunktúrával kapcsolatban egyre sürűbben fordultak elő árszabálysérelmek, amelyek elsősorban a személyzetek további redukcióját célozták. A békéltető bíróságokon s az Árszabályhivatalon keresztül és a vezetők személyes intervenciója útján sikerült azonban az árszabály rendelkezéseinek érvényt szerezni, ámbár igen sokszor csak hosszadalmas tárgyalások után. Érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy az Ársz.-hivatal 1923 november hó 13-iki ülésén első ízben kellett pártatlan elnököt döntéshozatalra felkérni, ahogy azt az árszabály előírja arra az esetre, ha a két fél nem tud megegyezni. A pártatlan elnök egy bratislavai bíró volt, aki nagy igyekezettel és szertartásossággal látta el tisztségét, de miután szakmai dolgokban nem volt járatos, salamoni ítélettel mindkét fél kielégítésére törekedett, és a kérdéses két ügynek egyikében a munkaadóknak, a másikban a munkásságnak adott igazat. Mindkét fél a döntéssel annyira meg volt elégedve, hogy azóta sem szorgalmazták pártatlan elnök szereplését.

Komolyabb konfliktus csak egy adódott elő, a trnavai Sv. Vojtech papi nyomdában, ahol minden jóakaratu intervenció hajótörést szenvedett egy Hodál nevű pap erőszakosságán. Miután ezzel az úrral minden megegyezés ki volt zárva, szaktársaink elhagyták az üzemet és a nyomdában a „Melantrich” nevű brünni keresztényszocialista szakszervezet emberei vették át a munkát.

Az V. rendes évi küldöttközgyűlés a pünkösdi ünnepek alatt ülésezett Bratislavában. A küldötteken és a vezetőségen kívül, a Szövetség részéről Püst szaktárs jelent meg. Május 20-án este előértekezletet tartottak a küldöttek, amelyen a csehszlovákiai grafikai szakmák közös képviselője Brünnben lefolyt konferenciájának határozata alapján az ellenállási alap illetékét 1½ százalékra emelték fel. Másnap a kereskedelmi és iparkamarában zajlott le a küldöttközgyűlés. A vezetőség minden kérdést felölelő jelentését, amelyet Schulcz szaktárs adott elő, a közgyűlés egyhangulag tudomásul vette. A beérkezett segély- és illetékemelési indítványokkal szemben a közgyűlés a központi vezetőségnek már fentebb ismertetett javaslatát tette határozattá. Schulcz Ignác titkár és Petrik Szilveszter pénztáros szaktársakat a közgyűlés egyhangulag megerősítette állásukban. Kimondotta még a közgyűlés, hogy az országos vezetőségbe a három legnagyobb helyicsoport: Košice, Užhorod és Trnava egy-egy tagot jelöl, akik döntő fontosságú ügyek tárgyalásánál résztvesznek az ülésen. Trnavának ez a joga azóta megszűnt s most csak a másik két város küld ki egy-egy vezetőségi tagot.

Országos szavazással a következő szaktársak lettek megválasztva az új vezetőségbe: Beranek Ottó, Bláha Ján, Daňhelka Václav, Erdelský Emil, Faczinek Pál, Fleischer Károly, Gáspár János, Kowarik Károly, Köstler Ágoston, Kugelmann Gyula, Labuda József, Mísal Martin, Poul Ferenc, Steiner Mór, Schulcz Ignác, Kalinovics Ferenc (Košice), Schwingula Ferenc (Užhorod), Zahradník G. (Trnava). Felügyelőbizottság: Babic József, Bogušovský Emil, Červen István, Derka Béla, Hron Ferenc és Hruby Antal. Az országos vezetőség alakuló ülésén az elnökség a következőképpen alakult meg: Faczinek Pál elnök, Kugelmann és Erdelský alelnökök; Mísal szlovák jegyző; Kugelmann német jegyző, Fleischer Károly magyar jegyző.

Június 12-én a munkaadók grémiumainak országos szövetsége egyesületünkhöz egy átiratot intézett és kérte annak tárgyalását az Árszabályhivatal legközelebbi ülésén. Az átiratban rámutatott az általános gazdasági válságra, a szlovenszkói nyomdaipar krízisére, amelyet a történelmi országok nyomdaiparának versenye és favorizálása az állami hivatalok részéről csak fokoz, s mindezekben a bajokon úgy kívánt segíteni, hogy a munkásság mondjon le önként az átmeneti pótlékokról és arról a különbözetről, amely a történelmi országok és a szlovenszkói bérminimumok között fennáll. A július hó 4-én tartott országos vezetőségi ülés foglalkozott a munkaadók átiratával s megfogalmazta az erre adandó választ, amelyben leszögezte, hogy a kollektív szerződés 1924 december 31-ig lett megkötve és annak alapvető rendelkezései e napig meg nem változtathatók. A bérek leszállításának csak egy módja lehetséges, ha a megválasztott paritásos árvizsgáló bizottság az Árszabályhivatalnak jelentést tenne az életszükségleti cikkek megfelelő százalékkal való olcsóbbodásáról. Ez az átirat átnyújtásának napjáig nem történt meg, de a megélhetési viszonyok folytán meg sem történhetett. A Typographia hosszabb közleményben foglalkozott az átirattal és az arra adott válasszal és megállapította, hogy a bérleszállítás egyébként sem hozná magával a krízis enyhülését, amit legjobban bizonyít a kollektív szerződés megkötésénél eszközölt bérleszállítás is. A munkásság az új bérek elfogadásával már meghozta a legmesszebbmenő anyagi áldozatot a válság enyhítése érdekében, s miután ez az anyagi áldozat életnivónk kényszerű leszállítása mellett céltalannak is bizonyult, új módozatokat kell keresni az orvoslásra. Ajánlotta, hogy mindkét érdekelttség küldjön ki egy 3-3 tagú bizottságot, amely sürgősen vizsgálat tárgyává tenné mindama lehetőségeket, amelyek alkalmasak volnának a nyomasztó nyomdaipari krízis enyhítésére. Ez a bizottság dolgozzon ki egy nyomtatvány-árszabást, szabjon gátat minden szennykonkurrenciának és hasson oda, hogy a Szlovenszkóban szükségelt összes nyomtatványok a mi üzemeinkben készüljenek. A munkásérdekelttség tehát már a krízis elején rámutatott a válság enyhítésének helyes módozataira, amelyek később, a csorbatói egyezségben teljes mértékben érvényre jutottak. A munkaadók novemberben tartott rendes évi közgyűlése egy küldöttséget menesztett Szlovenszkó teljhatalmu miniszteréhez, akinek egy emlékiratot nyújtott át, melyben felsorolta a szlovenszkói nyomdaipar sérelmeit és legalább az egyforma bánásmód elve alapján, a szlovenszkói nyomdaipar támogatását kérte tőle, 7 pontban foglalva össze azokat az intézkedéseket, amelyek fogantatását feltétlenül szükségesnek tartotta. Ennek az emlékiratnak csak igen csekély eredménye volt.

Hosszas tárgyalások után sikerült a budapesti nyomdászegyesülettel megegyezést létesíteni és a bratislavai egyesületi ház, a rokkantak és árvák segélyezése fejében átment a Szlovenszkói grafikai munkások egyesületének tulajdonába. A megállapodás végleges nyélbeütése céljából augusztusban Faczinek és Kugelmann szaktársak lettek Budapestre kiküldve. A ház átvételével kapcsolatban, különböző formában felmerült a ház átalakításának és egy harmadik emelet ráépítésének terve, a költségvetés azonban oly horribilis összeget mutatott, hogy ez megvalósíthatatlannak bizonyult és csupán a ház alapos tatarozására került sor, amelynek

költségeit a lakóvédelmi törvény értelmében, amortizációs alapon a lakók fedezték. A ház telekkönyvi átírása csak 1927-ben történt meg.

Kulturális téren ez az esztendő szép eredményeket hozott. Első helyen említjük meg, hogy Bratislavában nyomdásztanonc szakiskola létesült, amelyben április 4-én kezdték el a tanítást. Ez az iskola, amely később kis tanműhellyel bővült, elismerésreméltó szaknevelő munkát végez, amelynek eredményességét az azóta eltelt évek során kiadott értesítők és a fiúk munkáinak kiállításai igazolják. Az év elején indult meg az egyesület kiadásában a „Slovenská Grafika”, amely csakhamar külföldön is elismertté tette nevét. A Typographia szaklap január 1-étől mint hetilap jelenik meg 2-2 oldalon, szlovák és magyar nyelven. Megnagyobbított formátuma és rendszeres heti megjelenése lehetővé teszi a szaktársak kimerítőbb tájékoztatását. Mint kultúreseményt regisztráljuk a Typografia sportklub február havában történt megalakulását is, mert sportegyesületünk a szükséges és hasznos testnevelés mellett a kultúrmunkába is eredményesen kapcsolódott bele. – Kultúrszekcióink programszerű működéséből kiemeljük a Gépmeister-kör háromnapos tanulmánykirándulását Budapestre, június 29-től július 1-ig és a Typographenbund szeptember 8-9-iki kétnapos kirándulását Prágába, amelyek a szakmai ismeretek fejlesztésén kívül felújították és mélyítették a szaktársi és baráti kapcsolatokat e városok nyomdászai között.

A kultúrmunkát a központi vezetőség is elősegítette, egyrészt a kulturkörök kiadós szubvencionálásával, másrészt saját hatáskörében előadások és tanfolyamok rendezésével. Ilyen célokra a közgyűlés az ország négy legnagyobb városának egyenkint 1000 korona szubvenciót szavazott meg. Ezek a városok a központ által jóváhagyott kulturprogrammot, a szaktársak indolenciája miatt csak mérsékelt sikerrel bonyolították le. Bratislavában ez a bűnös indolencia odáig terjedt, hogy a vezetőség által összeállított nagyszabású, minden kérdést felölelő kulturelőadás-sorozatot le kellett fujni. Ez a betegség, sajnos, még a mai napig is kerékkötője minden messzebbmenő kulturális munkának.

Ezzel szemben minden dicséretet érdemel a szaktársak szolidáris áldozatkészsége, amely úgy bajbajutott tagjainkkal mint az összmunkássággal szemben is megnyilvánult. Munkanélkülieink egyesületi segélyük kimerítése után, némely helyicsoportban már a második száz napi segély alatt is, a helyialapból rendkívüli segélyekben részesültek. Miután az egyesületi pénztár állománya, a gazdasági krízis folytán nem tette lehetővé karácsonyi segélyek folyósítását, hat héten keresztül szakmunkások heti 2, segédmunkások heti 1 koronával adóztak erre a célra, hogy a szeretet ünnepére a mi szegényeinknek is kalács kerüljön az asztalára. Ugyancsak külön adót vetett ki az egyesület a nagy csehszlovákiai bányászsztrájk támogatására, amelyre két héten keresztül a kereset két százalékát adtuk le. A németországi nyomdászegyesület anyagi felsegítésére öt héten keresztül heti 2 koronát fizettek a szakmunkások. Mindezt a jelentős anyagi áldozatot tagjaink, a kedvezőtlen megélhetési viszonyok dacára is, a legnagyobb készséggel teljesítették, tanujelét adván öntudatuknak és szolidáris készségüknek.

Egyesületünk, illetve annak tagjai a munkásság politikai mozgalmába is belekapcsolódtak és a szeptember 16-ikán tartott községi választásokon több szaktársunk került be a képviselő-testületekbe.

A gazdasági válságból eredő nehézségek dacára, az egyesület vezetősége tovább dolgozott a szervezeti intézmények kiépítésén. Ennek a munkának egyik jelentős állomása volt a bratislavai ifjúmunkás szervezet megalakítása, amelynek mintájára később a többi nagyobb helyicsoportokban is létesültek nyomdásztanonc szakcsoportok.

A gazdasági válságban és az ezzel járó nagy munkanélküliségben, sajnos, az 1924. esztendő sem hozott változást. Az egyesületi munkaközvetítő, a három kerület jelentése alapján januárban 110 munkanélküli szedőt, 20 gépmestert, 3 öntőt és 32 munkásnőt mutatott ki,

közvetítés pedig egyáltalában nem volt, néhány kisegítőől eltekintve. Ez az aggasztó helyzet készítette a vezetőséget, hogy a munkaadóktól a tanoncfelvételi tilalom meghosszabbítását kérje. A munkaadók ehhez a január hó 3-án lefolyt megbeszélésen hozzá is járultak, még pedig olyan formában, hogy 1924 december 31-ig tanoncot csak az illetékes kerületi békéltető bíróság *előzetes* hozzájárulásával szabadott felvenni. Harcot indított a vezetőség a különórázás ellen és utasította az üzemi tanácsokat, illetve a bizalmiférfiakat, hogy az ipartörvény alapján csak az iparfelügyelőség írásbeli engedélyének felmutatására járuljanak hozzá a különórázáshoz.

A munkanélküliek nyomorát némileg enyhítette, hogy a szövetség elnökének állandó intervenciójára, néhány elszórt esettől eltekintve, rendszeren folyósították az állami munkanélküli segélyt, ami napi 10 koronát tett. Családosok minden családtagjuk után külön segélypótlékot kaptak. Július 1-én azonban ezt a segélyt lényegesen leszállították. A munkanélküliség nemcsak nálunk öltött katasztrofális méreteket, hanem a Csehszlovák köztársaság egész nyomdaiparában, úgy hogy a Szövetség vezetősége az egyik országos egyesület körzetéből a másik országrészbe való költözködést az illető országos vezetőség előzetes engedélyéhez kötötte. Ez a korlátozás a mai napig is fennáll.

Az általános nyomoruságot egyes munkaadók a maguk javára akarták kihasználni. Így például Vigh úr, a közismert losonci nyomdatulajdonos, akinek árszabálýséreime állandóan ott szerepeltek a békéltető bíróságok napirendjén, ebbe a manőverbe másokat is bele akart vonni. Körlevélben február 3-ára értekezletre hívta össze a munkaadókat Losoncra, amelynek célja az árszabály felrúgása lett volna. A körlevélben leszögezte, hogy erre most van az alkalmas pillanat, amelyet nem szabad elszalasztani. Dicséretére legyen mondva, a munkaadók szövetsége haladéktalanul egy ellenkörlevéllel fordult tagjaihoz, amelyben figyelmeztette őket egy ilyen lépés veszedelmére. Közben a Vigh úr eszméjével szimpatizáló munkaadók is megtudták, hogy itt nem a munkaadók összességének, hanem Vigh úr és lučeneci társainak személyes érdekeiről van szó, amennyiben ilyen módon akartak kibújni a békéltető bíróság határozatainak teljesítése alól. Így történt aztán, hogy egyetlen egy meghívott principális sem jelent meg az értekezleten, sőt még a körlevelet aláírt 5 lučeneci főnök sem jött el teljes számban, ami felett azután addig civakodtak az urak, amíg hajba nem kaptak. Ezzel véget is ért a lučeneci forradalom.

Sulyosabb kimenetelű volt a trnavai Sv. Vojtech vállalat nyomdájában kitört konfliktus. Mint már említettük, itt Hodál főtisztelendő úr keverte a kártyákat és a helyzet az üzemben a sorozatos és tudatos árszabálýséreime következtében annyira kiéleződött, hogy tagjaink beszüntették a munkát. A nyomdaigazgatóság erre a brünni Melantrich keresztényszocialista szakszervezet tagjait állította munkába, nem törődve azzal, hogy a helybeli családos nyomdai munkások kenyér nélkül maradtak. Ez az eljárás, amely aligha hozható összhangba a nagyhangon hirdetett keresztényi szeretettel, a legnagyobb felháborodást váltotta ki a trnavai összmunkásságnál. Egymást érték a nyilvános népgyűlések és tüntetések, amelyeken Schulcz szaktárs és a Szakszervezeti Tanács részéről Santruček elvtárs ismertették a tényállást. Hodál úr azonban ezután sem volt hajlandó a kollektív szerződést aláírni és így a kenyértelenné vált szaktársakat máshol kellett elhelyezni. Ebben a mozgalomban is egyes közigazgatási hatóságok nyilvánvaló rosszakaratával kellett megküzdenünk, ami a fejét felvetni készülő reakció csallhatatlan előjele volt. E hatósági túlkapások miatt egyesületünk vezetősége nyílt levélben fordult a Csehszlovák Szakszervezeti Szövetséghez, amelyben orvoslást sürgetett.

Röviddel a trnavai események után, Užhorodon rendőrség oszlatta fel taggyűléseinket, arra való hivatkozással, hogy alapszabálýainkat nem terjesztették be az ottani kormányzónak jóváhagyás végett. Itt rögtöni intervencióval biztosítottuk a csoport zavartalan működését.

Az egyesület VI. évi rendes közgyűlését Košicén tartotta meg, pünkösd első napján. Pünkösd másodnapján a košicei helyicsoport ünnepelte fennállásának 50 esztendő jubileumát, impozáns keretekben. Elsősorban is ennek a jubileumnak lefolyását ismertettük vázlatosan. A jubileumi ünnepségek a küldöttközgyűlés befejezése után, vasárnap este vették kezdetüket egy ünnepi hangversennyel, amelyen a bratislavai Typographenbund dalkör teljes énekkara nagy sikerrel működött közre. Hangverseny után jólsikerült táncmulatság volt. Hétfőn délelőtt 10 órakor vette kezdetét a jubiláris közgyűlés a Városháza dísztermében. A Szövetség küldöttjén, Nemeček szaktárson, a központ kiküldöttjein és a vidéki küldötteken kívül megjelentek a helybeli társadalmi körök és testületek képviselői és a košicei nyomdászság. Kalinovits és Banekovics szaktársak megnyitója után Rosenberg és Horváth szaktársak ismertették a helyicsoport 50 éves működését, amelynek szép leírását albumban, nyomtatásban is kiadta a csoport. Az üdvözlő beszédek sorát Nemeček szaktárs nyitotta meg, majd Faczinek szaktárs az Egyesület nevében szólalt fel. Utána számos szónok tolmácsolta megbízói üdvözlését. A beérkezett üdvözlő levelek és táviratok felolvasása után Banekovics és Kalinovics szaktársak mondtak köszönetet a csoport nevében. Az ünnepséget a Typographenbund éneke nyitotta meg és zárta le. Délután 2 órakor 250 teritékes társasbéd volt a Schalkház nagytermében. Az elhangzott számos pohárköszöntő közül különösen Schulcz szaktárs meleg szavai és Czwick szaktárs orosz nyelven elmondott beszéde keltett mély hatást. Ezzel véget is értek az ünnepségek, amelyek a košicei helyicsoport eredményekben és tradíciókban gazdag félszázados működését zárták le, hogy kiindulási pontul és buzdításul szolgáljanak egyesületünk második legnagyobb csoportjának további fejlődéséhez.

Megelőző nap, pünkösd vasárnapján zajlott le a VI. rendes évi küldöttközgyűlés a košicei Városháza termében, amelyen a hivatalból résztvevő tagokon kívül 19 helyicsoport 24 taggal képviseltette magát. A Szövetség részéről Nemeček szaktárs jelent meg, aki lendületes beszédében rámutatott a feltétlen fegyelem, a nemzetiségre és politikai meggyőződésre való különbség nélküli összetartás jelentőségére. Fejtegetéseit lelkes tapssal jutalmazták a jelenlevők. Az üdvözlő beszédek után Schulcz szaktárs két órás beszámolót tartott a vezetőség elmúlt évi működéséről, amelynek során kitért az egyesület anyagi helyzetének megszilárdulására, ami a 140.031.29 Kcs tiszta hozadékból is kitűnik. Utalt az egyesület ezévből nyomtatásban először kiadott évi jelentésbe, amelynek adataiból kitűnik, hogy ezt az eredményt nem a tagok jogainak és érdekeinek megrövidítésével, hanem a minden szempontból keresztülvitt takarékossgal és a segélyezésnek biztos bázisokra való fektetésével sikerült elérni. Ismertette az általános gazdasági krízist, amelynek következménye az egyre növekvő munkanélküliség és vázolta a vezetőség rendszabályait ennek enyhítésére. Végül beszámolt az országos munkásbiztosító pénztárral kötött megállapodásról, amelynek értelmében évenként 30-40 tagunk mehet szanatóriumba vagy üdülőhelyre, egyesületünk szanatóriumi alapjának és a betegsegélyező pénztárnak 50-50 százalékos hozzájárulásával. Rámutatott még az új kollektív szerződés megkötésének eshetőségeire, amelyek a legmesszebbmenő felkészültséget teszik szükségessé. Schulcz szaktárs titkári, Petrik Sylvesler szaktárs pénztárosi és Hruby szaktárs ellenőri jelentését a közgyűlés tudomásul vette.

Az indítványok során a küldöttközgyűlés hozzájárult a központi vezetőség javaslatához, hogy a különilleték heti 2 koronával szállíttassék le, egyben azonban elfogadta a spišská nová vesi helyicsoport indítványát, amely szerint ez a 2 korona 1924 végéig továbbfizetendő és az így összegyűlt összeg az ellenállási alaphoz csatolandó. Ha erre az összegre egy esetleges bérharc kapcsán annak idején nem volna szükség, az a karácsonyi segélyek folyósítására lesz felhasználva. A küldöttközgyűlés elfogadta a vezetőség előterjesztését egy 8 tagu állandó árszabálytárgyaló bizottság delegálására, 2000 koronát a helyicsoportokban rendezendő kultúrelőadásokra, 1000 koronát pedig a helyicsoport könyvtárak kiépítésére szavazott meg. Ezzel a küldöttközgyűlés Faczinek Pál elnök zárszavával végetért.

Röviddel a küldöttközgyűlés után a munkaadók 1924 június 30-án kelt átiratukban felmondták december 31-ére a kollektív szerződést. Maga a felmondás ténye nem volt meglepetés, annál nagyobb csodálkozást keltett azonban, hogy a főnökök, egy nem létező megállapodásra hivatkozva közölték, hogy 1925 január 1-től kezdve a történelmi országok árszabálya automatikusan nálunk is érvénybelép és pusztán ennek a határozatnak keresztülvitele céljából delegálták árszabálytárgyaló bizottságukat. Csak természetes, hogy a munkásérdekeltség ezt a diktátumnak beillő értesítést, amely már magában hordozta a bekövetkezett árszabályharc csiráját, a legnagyobb határozottsággal utasította vissza. A munkaadókhoz intézett válasziratban egyesületünk vezetősége rámutatott arra, hogy a munkásérdekeltség soha nem járult hozzá és soha ígéretet nem tett a prágai árszabály automatikus átvételére, sőt ellenkezőleg az összes jegyzőkönyvekből kitűnik, hogy mindig ragaszkodtunk a külön árszabályhoz mindaddig, amíg a megélhetési viszonyok a köztársaság országaiban eltérést mutatnak. Ennek leszögezésével azt az előterjesztést tettük a munkaadóknak, hogy mindkét fél 1924 augusztus 1-én délben cserélje ki az árszabályrevízióra vonatkozó konkrét javaslatait, amelyek 8 napon belül nyilvánosságra hozandók. Hogy az árszabálytárgyalások az érvényben levő kollektív szerződés lejártáig befejezhetők legyenek, javasoltuk, hogy már 1924 november 3-án vegyék kezdetüket.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a munkaadók fenti agresszív álláspontját egyes košicei munkaadók erőszakolták ki a nyomdatulajdonosok stubnyai kongresszusán. Ezek között vezető szerepet játszott Matzner úr, aki már az előző kollektív szerződés tárgyalásánál is a „scharfmacher” szerepében lépett fel.

Csakhamar megérkezett a munkaadók válasza, amelyben hozzájárulásukat adták a javaslatok kicserélésére előterjesztett dátumhoz, azonban az árszabálytárgyalások megkezdésének időpontjául október 6-át javasolták. Ehhez vezetőségünk is hozzájárult.

Közben országos szavazás útján új vezetőség került az egyesület élére, amelynek tagjai a következő szaktársak voltak: Bajza Ján, Beranek Otto, Daňhelka Václav, Erdelský Emil, Faczinek Pál, Fleischer Károly, Gáspár János, Gressó József, Kowarik Károly, Kugelman Gyula, Mísal Martin, Poul Ferenc, Steiner Mór, Sedilek Štefan, Vlčan György, Laupál Antal (Košice), Révay Tivadar (Užhorod), Zahradník Géza (Trnava). A felügyelőbizottság tagjai: Babic József, Bláha Vojtech, Červen Štefan, Hron Ferenc, Hruby Antal, Kozsich Antal szaktársak lettek. Az elnökség a következő szaktársakból alakult: Faczinek Pál elnök; Mísal Martin szlovák, Kugelman Gyula német és Fleischer Károly magyar jegyzők.

Az új vezetőség legnagyobb figyelmét a küszöbön álló árszabályrevízió kötötte le. Augusztus és szeptemberben az ország minden nyomdávárosában taggyűléseket hívott egybe, amelyeken a központ küldöttei ismertették a helyzetet és a tagokat harckészségre és kitartásra buzdították. Erre annál is inkább szükség volt, mert augusztus 1-én, az árszabályjavaslatok kicserélésénél a munkaadók egy átiratot nyújtottak át, amelyben újból leszögezték álláspontjukat a prágai kollektív szerződés teljes átvétele mellett, mely elhatározásuk – úgymond – szükségtelenné teszi külön javaslatok előterjesztését. Ez az átirat ultimátumnak is beillett s most már látható volt, hogy a küszöbön álló árszabálymozgalom aligha fog harc nélkül lezajlani. Ugyancsak augusztus 1-én nyújtottuk át a mi árszabálymódosító javaslatainkat, amelyek kisebb változtatásokat tartalmaztak a munkaidőre, a betegség és katonai szolgálat idejére fizetendő bérmegettérítésre, a fizetett szabadságidő felosztására, a gépszedők tanulási idejének és béreinek szabályozására, a nyomógépek kezelésére stb. vonatkozólag, végül a tanoncfelvételi skála alapos revízióját követeltük.

A taggyűléseken nagy elkeseredéssel vettek tudomást szaktársaink a munkaadók álláspontjáról és egyhangú határozattal utasították a vezetőséget, hogy a legvégső eszközökkel is igyekezzen megvédeni eddigi vívmányainkat. Bratislavában az augusztus 15-én megtartott

általános taggyűlésen kívül a vezetőség külön-külön értekezleteket hívott egybe: a nyomdai és könyvkötészeti munkások, a nyomdai segéd munkások, a tanulóleányok és tanoncok, a gépmesterek és nyomók, végül a gépszedők és tömöntők részére, amelyek ugyancsak az árszabályrevízióval foglalkoztak.

De a munkaadótáborban is nagyban folyt a készülődés. Különösen egyes košicei munkaadók tanusítottak nagy agresszivitást és kisebb-nagyobb tudatos árszabállysérelmekkel igyekeztek zavart csinálni és a helyzetet kiélezni.

Ilyen feszült hangulatban ült össze október 13-án Košicén a két érdekeltség árszabálybizottsága. A munkaadók részéről mint megbízottak jelentek: Id. Angermayer Károly, ifj. Angermayer Károly, Koós, Matzner, Szeley, Moskóczi, Nehasil, Novák, Földesi, Keller és Katona urak; a munkások részéről: Faczinek, Kugelmann, Schulcz, Mísal, Werner, Polacsek, Schwingula és Jámbor szaktársak. Jelen voltak továbbá Cejka úr, a prágai központi grémium titkára és Němeček szaktárs, Szövetségünk elnöke. A tárgyalás elején a felek megegyeztek abban, hogy pontról-pontra menve, új árszabályt fognak szerkeszteni. Szenvedelmes vita indult meg minden egyes pontnál, különösen a munkaidőre, a munkabérré és a fizetett szabadságra vonatkozó pontoknál. Egy heti tanácskozás után a munkásérdekeltség kérelmére a tárgyalásokat félbeszakították és Bratislavába helyezték át, ahol szerdán, október 22-én folytatódott az egyesületi helyiségben szombaton délig. Ekkor folytatásuk a munkaadók kívánságára november 3-ára lett elhalasztva. A november 3-án megindult folytatólagos tárgyalás azonban már november 4-én megszakadt a munkaadók makacssága miatt, akik a prágai árszabályban meghatározott minimális munkabérek bevezetéséhez ragaszkodtak. Ez heti 30-40 koronás bérredukciót jelentett volna, amibe a munkásság már csak azért sem mehetett bele, mert a paritásos árvizsgáló bizottság, legutolsó jelentése 20 százalékos drágulást állapított meg, ami béremelésre jogosított volna. Emellett a munkaadók követelték a 8 órás munkaidő bevezetését minden éjjeli és nappali munkakategóriában és megszegve a košicei tárgyalásokon tett ígéretüket, ragaszkodtak a fizetett szabadságidő eltörléséhez, illetve korlátozásához. Ez volt a helyzet már a tárgyalások október 25-én történt megszakításakor is. Az árszabálytárgyalóbizottság a vasárnapon, november 2-án Bratislavában tartott országos vezetőségi ülésen beszámolt addigi működéséről és vázolta a felmerült nehézségeket. Ezen az ülésen a Szövetség elnöke, Němeček szaktárs is résztvett. Beható vita után az ülés egy a másnap folytatandó árszabálytárgyalásokon a munkaadókhoz intézendő határozati javaslatot dolgozott ki, amelyben ajánlottuk a jelenlegi kollektív szerződés meghosszabbítását, s ennek ellenében hozzájárultunk ahhoz, hogy a legközelebbi kollektív szerződés együttes tárgyalás útján az egész köztársaság területére kötéssék meg. A munkaadók azonban elutasították ezt a javaslatot, s miután továbbra is ragaszkodtak a bérleszállításhoz és a munkaidő meghosszabbításához, a tárgyalások kedden, november 4-én végleg megszakadtak. A központi vezetőség utasítására a nyomdai munkásság Bratislavában csütörtökön, Košicén pénteken és Užhorodon szombaton délután ¼4 órakor megszakította a munkát és taggyűléseket tartott, amelyeken a közp. vezetőség küldöttjei ismertették a napirendet. A taggyűlés befejezése után az éjjeli lapszemélyzetek bementek dolgozni. Ezenkívül szigorú rendelkezést adott ki a vezetőség mindennemű különórás beszüntetésére és újabb munkaszakasz (Schicht) bevezetését eltiltotta. Ezzel a munkamegszakítással és ezekkel a rendszabályokkal tudtul adtuk a munkaadóknak, hogy szűkkeblőségük és reakciós törekvéseik a legmesszebbmenő ellenállásunkat váltották ki. A munkaadók táborában nagy megrökönyödéssel fogadták ezt az akciót és november 7-én kelt átiratukban megtorlással fenyegetődtek. Az ellentétek tehát a végsőkig kiéleződtek. November 16-án, vasárnapon újból összeült a központi vezetőség és az árszabálytárgyaló bizottság munkásdelegációja és hosszas tanácskozás után megállapodott abban, hogy szerdán, november 19-én reggel, a munka megkezdése előtt a bizalmiférfiak Szlovenszkó és Podkarpatszka Rusz minden nyomdaüzemében egy megállapodást terjesz-

tenek be aláírás végett a munkaadónak, amely szerint ez hozzájárul ahhoz, hogy a fennálló kollektív szerződés érvényét arra az időtartamra hosszabbítsák meg, amennyire a november 17-én meginduló tárgyalásokon a prágai árszabályt megkötik s hogy ennek lejárta után közös tárgyalások után új birodalmi kollektív szerződés köttessék, természetesen azzal a feltétellel, hogy a jövőben is tekintetbe veendők a köztársaság országaiban uralkodó különböző megélhetési viszonyok. 1924 október 1-ével az akkor érvényben levő minimumok az állami indexszámmal egyenlőnek tekintendők és annak alakulása szerint történik a bérszabályozás, az áremelkedés vagy csökkenés százalékának arányában.

Ezt a megállapodási formulát a bizalmiférfiak szerdán este a munkaadók aláírásával vagy anélkül visszakérték és csütörtökön, november 20-án reggel Bratislavában, Košícén, Užhorodon és Prešovon a központ rendeletére csak azokban az üzemekben vették fel a munkát, ahol a munkaadó a megállapodást aláírta. Az ország többi városaiban, további intézkedésig tovább folyt a munka. Ezzel a lépéssel kezdetét vette a sztrájk, amelyet nem tett kikerülhetővé a munkaadók szövetségének november 19-iki átirata sem, miután ők abban újból leszögezték addigi álláspontjukat, amely békés tárgyalások alapját nem képezhette. Ezt a tényt válasziratunkban közöltük a munkaadókkal és kifejeztük hajlandóságunkat a békés megállapodásra, amennyiben elállnak merev és tarthatatlan redukciós álláspontjuktól. Erre az átiratra már válasz nem érkezett.

A megállapodást a benyújtás napján a Štátna, Pocisk a spol., Concordia, Gutenberg, Merkur, Klinger, Kowarik és Viktoria nyomdák írták alá. Ezekben az üzemeken kívül, az ország legnagyobb négy nyomdavárosában szünetelt a munka. A munkaadók szövetsége erre rendeletet adott ki, hogy az ország minden nyomdaüzemében zárják ki a munkásokat. Ezt a rendelkezést nagyon sok helyen nem hajtották végre a munkaadók, de itt önkéntelenül is segítségükre voltunk, mert méltó feleletül a kizárásra a szakszervezet vezetősége az egész ország területére általános nyomdászsztrájkot rendelt el, úgy hogy a megállapodást aláírt nyomdákon kívül minden üzemből kivonultak a munkások. Az országot Bratislava és Košice székhellyel két sztrájkterületre osztotta fel a vezetőség és szombaton, november 29-én kifizették az első sztrájksegélyeket. A dolgozó nyomdai munkások keresetük 10 százalékát adták le a sztrájkalapra.

A mozgalom ötödik napján már nagy hevességgel dúlt a harc, amely teljes hat hétig tartott. A napilapok közül csak a Robotnícke Noviny és a Reggel jelentek meg, mindkettő Bratislavában, amelyek az igazság álláspontján állva, a mi ügyünket szolgálták. A munkaadók testülete eleinte a cseh- és morvaországi lapok útján igyekezett álláspontját védelmezni, később azonban, egyes magukról megfélemedezett újságírók segítségével, akik leültek a gép mellé szedni és egy féltucatnyi nyomdásznak csúfolt sztrájktrőrével sikerült a sztrájk utolsó szakában a Slovensky Denník című lapot a Slovenská kníhtlačiareňben naponként 4 oldalon megjelentetniük. Most már ezen a lapon keresztül támadtak bennünket nagy hevességgel. Emellett valóságos röpiratháború indult meg a két fél között, amelyek hangja nem volt mindig szalonképes, de hű tükre volt azoknak a nagy ellentéteknek, amelyek a sztrájk kitöréséhez vezettek.

A szlovenszkói nyomdai munkásság dicséretreméltó elszántsággal és áldozatkészséggel tartott ki a legutolsó napig és köteteket lehetne írni a városok sztrájkanyáinak vig és megható életéről, a sztrájkjárőrökről, a rendőrséggel és a sztrájktrőrkkel vívott kisebb csetepatékról, az éjjel-nappal állandó sürgés-forgásról az egyesületben, az éjjeli cirkálásról, a tanoncok bátor magatartásáról. Mindez a mai generációnak még élénk emlékezetében van, a jövő generáció részére pedig a Typographiában közölt sztrájktrőrkör ragad ki néhány karakterisztikus esetet, amelyekre e szűk keretek között ki nem térhetünk. Azonban e helyen is meg kell emlékeznünk a leghatásosabb és legszebb epizódra, a bratislavai sztrájkanyán lefolyt karácsonyi

ünnepélyre. A harc legsúlyosabb és legbizonytalanabb napjaiban meggyújtottuk a karácsonyfa szeretetet és reménységet jelképező gyertyáit, amelyek fényében ünnepi szónokaink méltatták az ünnepély szimbólikus jelentőségét abban az örök harcban, amelyet a kizsákmányoltak vivnak a kizsákmányolókkal. A teljes számban összegyűlt nyomdászság határtalan lelkesedéssel itt tett újból fogadalmat rendíthetetlen hűségéről és ragaszkodásáról a szakszervezet iránt és további szívós kitartásáról a nehéz harcban. A lélekemelő ünnepélyt a gyermekek megajándékozása és kedélyes családi multság követte. A bratislavai nyomdai munkásság azóta is minden esztendőben karácsonyi ünnepélyt rendez a sztrájk emlékére.

A közönség tulnyomóan nagy része szimpátiával viseltetett harcunk iránt, ami abban is megnyilvánult, hogy egyes helyeken az orvosok ingyen gyógyították és a borbélyok ingyen borotválták tagjainkat és számos természetbeni adományt juttattak a sztrájktagjainkhoz a nemesen gondolkodó emberbarátok. Az ország munkássága is élénk figyelemmel kísérte a sztrájkot, ha nem is volt módjában segítségünkre sietni. Keservesen csalódtunk azonban egyes újságírókban, akik teljesen a kapitalisták érdekeit védelmezték, sőt sztrájkötöresre is vállalkoztak. Pedig azt hittük, hogy a közös kenyérsors legalábbis semleges magatartásra fogja bírni őket. Voltak azonban újságírók, akik teljes szívükkel a mi ügyünk mellé állottak, szóban és írásban harcolva igazunkért. Ezek magatartása elfeledtetni velünk a többiek mindenképpen elítélendő eljárását és reményt ad arra, hogy a jövőben a két egymásrautalt testület nem fog egymás érdekei ellen véteni.

Szövetségünk vezetősége és a többi testvéregyesületek természetesen a legnagyobb erkölcsi és anyagi támogatásban részesítettek bennünket és Nēmeček szaktárs, elnök több ízben járt a sztrájk idején Bratislavában, ahol személyes intervenciójával sokat lendített az ügyeken. A szomszédos országok egyesületeit és a nemzetközi titkárságot is pontosan értesítettük a harc minden fázisáról, amelynek lefolyását és eredményét mindenhol a legnagyobb elismeréssel figyelték.

Most még a sztrájk tulajdonképpeni lefolyását akarjuk röviden ismertetni. Az általános sztrájk kimondása után – karácsonyelőtti főszezon lévén – a munkaadók egy részénél, de különösen az újságkiadók táborában mozgalom indult meg a tárgyalások megindítása iránt. Bratislava város tanácsa is kezébe vette a közvetítést és ennek megbízásából december 1-én dr. Krausz Ferenc alpolgármester elnöklete alatt első ízben jöttek össze a harcban álló felek. A munkaadókat Angermayer, Nehasil és Moskóczi urak, egyesületünket Kowarik, Mísal és Schulcz szaktársak képviselték. Két napi tárgyalás után az információs tárgyalások befejeződtek, minden konkrét eredmény nélkül, mert a munkaadók egyes érdekeltségeik kívánságai szerint óráról-órára változtatták meg előterjesztéseiket s ezt a taktikázást később is folytatták, a közvetítőként szereplő dr. Kovács városi tanácsos útján.

Bratislava város népjóléti ügyosztályának ilyen körülmények mellett eredménytelenül végződött közvetítése után a szlovenszkói teljhatalmu miniszter megbízta dr. Fric miniszteri tanácsost, hogy közvetítés útján igyekezzen a nyomdaiparban a békét megteremteni. Dr. Fric, miután mindkét fél álláspontjára vonatkozólag megfelelő információkat szerzett be, december 15-re, hétfő délutánra meghívta a két érdekeltség képviselőit előzetes megbeszélésre, amelyen a hatóságok megbízottai is résztvettek. Többórás vita után kiderült, hogy a munkaadók makacsul ragaszkodnak bérleszállító törekvéseikhez és taktikázásukból nyilvánvalóvá vált, hogy karácsony előtt a munkát már nem akarják felvenni, mert egyrészt meg akarták takarítani a karácsonyi ünnepek kifizetését, másrészt azt remélték, hogy a sztrájkban töltött karácsonyi ünnepek deprimálólág fognak hatni a munkásságra. Hogy ez utóbbi feltevésükben mennyire csalódtak, annak legjobb bizonyítéka a bratislavai nyomdászság lélekemelő karácsonyi ünnepélye.

Ennek a taktikázásnak megfelelően folytak le a másnapi tárgyalások is, amelyek dacára a munkások képviselői megértő magatartásának, eredménytelenül fejeződtek be, miután a munkaadók különösen a bérkérdésben görcsösen ragaszkodtak álláspontjukhoz. A sztrájk tehát tovább folyt, a karácsonyi ünnepek alatt is. Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a munkaadók taktikáját a nagybankok és nagytőke képviselői diktálják, akiknek másirányban is szükségük volt arra, hogy harcunk elbukjon. Ezt a tendenciát hamarosan felismerték a kisebb nyomdatulajdonosok is és tömegesen jelentették be hajlandóságukat az egyezmény aláírására és a munka felvételére. Egyesületünk vezetősége azonban csak oly üzemekben engedélyezte ezt, ahol ez taktikai szempontból előnyös volt, így például a bratislavai „Unia” nyomdában, amely a „Slovák” című lapot készíti. Az újságkiadók is egyre türelmetlenebbek lettek, mert a több mint négy hete tartó sztrájk a lapok létalapját veszélyeztette. Ezért egyes lapkiadók állandóan törekedtek arra, hogy a békét megteremtsék. Több sikertelen próbálkozás után végül a karácsonyi ünnepek alatt Arkauer István, a Híradó szerkesztő-tulajdonosa közvetítésével sikerült egy előzetes platformot létesíteni, amelynek alapján a két fél árszabálytárgyaló bizottsága december 27-én újból összeült és megszakitás nélküli tárgyalás után, amelyeken Nemeček szaktárs, Szövetségünk elnöke is résztvett, vasárnap, december 28-án reggel aláírták a megállapodást, amely szerint kedden, december hó 30-án minden nyomdaüzemben felvették a munkát. Minden állandó alkalmazásban volt nyomdai munkás és munkásnő régi jogainak elismerése mellett munkába lett állítva. Megrendszabályozásnak nem volt helye. A sztrájk kitörésekor visszatartott három napi munkabér január 3-án teljes összegben folyósított. A sztrájk tartama alatt történt hírlapi vagy más úton elkövetett, személyek illetve intézmények elleni kölcsönös támadások egy közös nyilatkozatban meg nem történnének nyilvánítottak. 1925 január 17-ig az eddigi kollektív szerződés maradt érvényben és az új kollektív szerződésnek a kötött megállapodások szerinti megszövegezésére szerkesztőbizottság küldetett ki, amelyben mindkét fél egyenlő arányban kapott képviselőt.

Az új kollektív szerződésre vonatkozó megállapodás a régi kollektív szerződés kardinális pontjait változatlanul meghagyta, csak a munkaidő tekintetében történt módosítás, amennyiben az egyes kategóriákban 7 órás munkaidő helyett $7\frac{1}{2}$, $7\frac{1}{2}$ órás helyett $7\frac{3}{4}$ és $7\frac{3}{4}$ órás helyett 8 órás munkaidő lett bevezetve. A munkabér kérdésében a két fél a fennálló bérminimum alapjául a 1120 pontos állami indexet fogadta el, amelynek alapján szabályozandók a bérek, az állami statisztikai hivatal mindenkor indexkimutatása szerint. Bérrdukcióra ezek szerint nem került sor a mai napig. A szabadságidő mértéke és időbeosztása teljes egészében változatlan maradt, úgyszintén az ünnepnapokra, a korrektorokra, tömöntőkre, segédmunkásnőkre, segédmunkásokra és tanoncokra vonatkozó kardinális rendelkezések is. Egyes alárendelt jelentőségű pontokban megállapodás történt a két fél között. Ezek közül említésre érdemes az a rendelkezés, amely a különórák új díjazását szabályozza, ami legfeljebb néhány fillérnyi differenciát jelent. Érvényben maradtak a bizalmiférfiak régi jogai és azok a rendelkezések, hogy árszabályhü nyomdában csak olyan munkás és munkásnő dolgozhatik, aki a mi szakszervezetünk tagja. Užhorod az osztályonkivüli városok sorába, Vrútky az első osztályba került, ami mindkét városban 10 koronás bérjavítást jelentett.

Nagyjában ez a megegyezés lényege, amelynek gyors létrejöttét nagyban elősegítette, hogy közben a prágai árszabályterületen öt évre kötötték meg a kollektív szerződést. Ennek megfelelően nálunk is öt évre lett megkötve az árszabály, amely 1929 december 31-én jár le.

Ezzel befejezést nyert a hathetes sztrájk, egyesületünk első komoly tűzpróbája, amelyből becsülettel és töretlenül kerültünk ki, elismerést szerezve az egész közvélemény előtt a szlovenszkói és podkarpatszká ruszi nyomdai munkásság példás fegyelmének, harc- és áldozatkészségének. December 30-án minden üzemben megindult a munka és egyes kisebb zökkenőktől eltekintve, hamarosan minden a régi kerékvágásba került.

Mielőtt a további fejlemények vázolására térnénk ki, vissza kell nyulnunk az 1924 év egyéb jelentősebb eseményeire. Szeptember 8-án folyt le Hamburgban a IX. nemzetközi nyomdász-kongresszus, amelyre Szövetségünk vezetősége négytagú delegációt küldött ki. Ennek tagja Szlovenszkóból Faczinek szaktárs volt. Október hó 5-én volt Prágában a Szövetség rendkívüli kongresszusa, amelyen a szlovenszkói egyesületet a vezetőségben helyetfoglaló Faczinek Pál és Schulcz Ignác szaktársakon kívül, országos választás útján Daňhelka, Kugelmann és Laupál szaktársak képviselték. A napirend első pontjánál Němeček szaktárs elnök a küszöbön álló árszabályrevíziókkal foglalkozott. Hangsúlyozta, hogy a köztársaság munkássága nem engedi megszorítani eddigi jogait és a szlovenszkói egyesületnek a legmesszebbmenő támogatást helyezte kilátásba, külön árszabályának megvédésére. Ezután az egységes szövetségi tagilleték heti 3.60 koronában lett megállapítva, amelyből 2 korona a genti rendszerű állami segélyfolyósításról szóló törvény értelmében létesített külön munkanélküli segélyalapnak jut. A rokkantaknak a kongresszus 200 koronás gyorssegélyt szavazott meg, amelyhez felelősen az egyesületek járultak hozzá.

Egyesületünk szorosan bekapcsolódott az általános munkásmozgalomba is és résztvett annak minden megnyilvánulásában, így többek között a Bratislavában rendezett nagy drágaság-ellenes népgyűlésen és a szeptember 21-én világszerte rendezett békemanifesztáción. A politikai élet jelentős eseménye volt a szociális biztosításról szóló törvény megszavazása a parlamentben.

Kulturális téren is serény tevékenység folyt minden szekcióban. A szokásos tanfolyamokon, előadásokon és koncerteken kívül a Klub čs. typografv és a Typographenbund szeptember 7. és 8-án kirándulást rendeztek Brünnbe és a Macochára. Junius 1-én a prágai nyomdásztanulókat látták vendégül a bratislavai helyicsoport és a kultúrszekciók. Február hó 2-án a bratislavai tanoncszakiskola rendezett kétnapos tanulmánykirándulást Bécsbe, melyen számos szaktárs is résztvett. Új kultúregyesülettel is gyarapodott egyesületünk, amennyiben Košicén megalakult a „Gutenberg” dalkör, amely azóta nagy sikerrel működik. Az egyesület nemzetközi pályázatot irt ki levélpapirosára és levelezőlapjára, amelyre számos országból 87 pályázótól 287 munka érkezett be. A munkákat a bécsi Graphische Gesellschaft bírálta meg, amely levélpapirosért az első díjat egy szlovenszkói szaktársnak, Blažko Ferencnek ítélte oda, a levelezőlapra kiirt első díjat pedig Lenhart Anton prágai szaktársnak. A pályázat gazdag anyagából az egyesület vándorkiállítás rendezett, amelynek nagy sikere és nevelő hatása volt az egész országban.

Az új kollektív szerződés 1925 január 26-án lépett életbe. Mint minden árszabályrevíziónál, ezuttal is csakhamar jelentkezett a jobb- és baloldali ellenzék. Egyrészt a košicei munkaadók voltak elégedetlenek az új árszabállyal, másrészt pedig a Munkás és a Pravda kommunista napilapok köré csoportosult radikális barátaink hallatták ismét hangjukat és nem ártallották árulással megvádolni egyesületünk vezetőségét. Ezek a hazug és átlátszó tendenciájú rágalmak természetesen ezúttal sem találtak talajra a mi tagjaink között, mert mindenki tisztában volt azzal, hogy mindent elértünk, ami az adott körülmények között elérhető volt, s hogy oly kollektív szerződést kötöttünk, amely kétségen kívül a legjobb Csehszlovákiában. Bel- és külföldi testvérnapjaink kivétel nélkül elismeréssel irtak harcunkról és annak eredményeiről s ez feleslegessé tette, hogy a csunya rágalmakkal és azok felelőtlen terjesztőivel vitába szálljunk.

A sztrájk ideje alatt egyes nyomdákban munkatorlódás állott be, úgy hogy egy átmeneti időre megjavult a munkapiac helyzete. Csakhamar azonban ismét rosszabbodott a konjunktúra és a munkanélküliek száma elérte a régi magasságot. Ebben az időben az egyesület területén átlag 90 szedő, 30 gépmester és 40 berakónó volt munkanélkül, közvetítés pedig alig volt s legtöbb esetben csak kisegítésre igényeltek munkaerőket. Ily körülmények között a helyicsoportok

továbbra is fentartották a helyialapokat és az anyagi eszközöket helyi különadók kivetéséből és a különórák megadóztatásából merítették. Az 1924. évi küldöttközgyűlés határozatából kifolyólag, az egyesületi különilleték 1925 január első hetétől kezdve heti 7 koronáról 5 koronára lett leszállítva. Ezzel szemben az ellenállási alap illetéke továbbra is a hetikereset 1½ százalékát tette ki, mert a grafikai szakmák közös képviselőjének brünni konferenciája ily értelmű határozatot hozott az összes csatlakozott egyesületekre vonatkozóan.

Hosszas vajudás és többszöri elhalasztás után, 1925 május 3-án Szövetségünk is életbeléptette az állami munkanélküli segélynek genti rendszerű folyósítását. Ezzel kapcsolatban, a törvényes rendelkezéseknek megfelelően, szükségessé vált a munkanélküli segélyek új szabályozása a Szövetség egész területén. Az új munkanélküli segélyek a következőképpen lettek megállapítva: 52 hetiilleték befizetése után 100 napig 9 korona szövetségi és 9 korona állami segélyt, összesen napi 18 koronát, további 100 napig napi 8 korona egyesületi segélyt kap a munkanélküli. 260 hetiilleték befizetése után a munkanélküli segély az első száz napban napi $12 + 12 = 24$ korona, a második 100 napban napi 12 korona. Azok a tagok, akik bármely okból nem kaphatják meg az állami segélyhozzájárulást, az egyesülettől az első száz napra 5, illetve 6 koronás napi pótlékot kapnak. Ujjonnan felszabadultak, akik legkésőbb 6 héten belül lépnek be az egyesületbe, amennyiben a karencidő letelte előtt válnak munkanélküliekké, 100 napig napi 8 korona rendkívüli segélyben részesülnek.

A csehszlovák parlament 1925 márciusában két törvényt fogadott el. Az egyik a munkások fizetett szabadságát biztosítja, ha nem is kielégítő mértékben. Ezzel párhuzamosan azonban, a kapitalisták nyomására, az ünnepnapokat is törvényesen szabályozták, vagyis néhány ünnepet eltöröltek, egy-két új állami ünnepet iktattak be, végeredményben azonban a fizetett ünnepnapok száma négygyel kisebbedett. Az eltörölt ünnepek között van húsvét- és pünkösdhétfő és karácsony másodnapja. A kettős ünnepnapok megszüntetése érzékenyen sújtotta a munkásságot, mert a lehetetlen lakásviszonyok folytán az alkalmazottak ezrei csak ily kettős ünnepnapokon kereshették fel alkalmaztatási helyüktől távol élő családjaikat. Ez a körülmény és a kettős szünnapok általános szociálpolitikai jelentősége arra bírta a vezetőséget, hogy ünnepcsere révén biztosítsa a húsvéti, pünkösti és karácsonyi kettős ünnepnapokat. A munkaadók megértéssel fogadták ezt a törekvést, amely alapján véve bizonyos szempontból az ő érdekükben is állott és 1925 május 15-én létrejött az első ilyirányú megegyezés, mely szerint pünkösdhétfőn, június 1-én munkaszünet volt a nyomdákban s ehelyett december 8-án, kedden munkanapot tartottunk. Azóta minden kettős ünnep előtt hasonló megegyezést kötöttünk a munkaadókkal, legujabban pedig az Árszabályhivatal egy egész esztendőre állapította meg az ünnepek cseréjét.

A sztrájk utáni első hónapokban hamarosan helyreállt a régi viszony a két érdekelttség között. Mint már említettük, a košicei grémiumhoz tartozó munkaadók elégedetlenek voltak az új árszabállyal és azt állították, hogy egyes pontjainak szövegezése nem felel meg a sztrájk befejezése alkalmából kötött megállapodásnak. Persze, hamarosan kiderült eme állítás tarthatatlansága, mert az árszabályt egy mindkét részről delegált paritásos bizottság szerkesztette, a két országos szervezet állandó ellenőrzése mellett. Lassan a košicei akció hullámai is elültek. Minden kerületben megválasztották a békéltető bíróságokat, megalakult az Árszabályhivatal is és megindult az árszabályközösség munkája.

Szakszervezetünk becsülettel megvivott árszabályharc befejezése után azonnal a szervezeti intézmények kiépítéséhez fogott. Az árszabály öt évre való megkötése lehetővé tette egy nagyszabású program kidolgozását, amelynek első részét a vezetőség a pünkösti ünnepeken Ružomberokban tartott küldöttközgyűlésen terjesztette elő. A VII. rendes évi küldöttközgyűlésen 16 helycsoport részéről 21 küldött vett részt. A Szövetség képviselőjében Blažek szaktárs jelent meg. Teljes két napig tartott a küldöttközgyűlés, amely bővelkedett szenve-

delmes vitákban. Az első napon délelőtt előértekezletet tartottak a küldöttek, amelyen a vezetőség betérjesztette az ellenállási alap zárszámadásait és ezzel kapcsolatban indítványozta, hogy az ellenállási alap illetéke 1925 július hó 4-étől kezdve 1927 július 1-ig a keresetnek 1 százalékára szállíttassék le. Ennél a pontnál volt az első hevesebb vita, miután egyes küldöttek a redukálendő fél százalékot a munkanélküliek további segélyezésére és részben más alapok megerősítésére kívánták tovább fizettetni. A vezetőség azonban számszerű adatokkal bebizonyította, hogy a tekintetbe jövő összeg a munkanélküliek segélyezése szempontjából egészen jelentéktelen és az eredeti indítványt a közgyűlés elfogadta.

Délután két órakor nyitotta meg Faczinek szaktárs, egyesületünk elnöke a rendes küldöttközgyűlést. A szokásos üdvözlő beszédek után Schulcz szaktárs előadó közel három órás beszédben ismertette a központi vezetőség jelentését, amelynek során kitért az összes aktuális kérdésekre. Beszédének javarészét a lezajlott árszabálymozgalom indítóokainak, minden mozzanatának, következményeinek és a leszűrt tanulságoknak vázolása képezte. Szokatlanul hosszú, érdekes és hasznos vita indult meg a vezetőség jelentése felett, amelyben minden helyicsoport küldötte felszólalt és elmondta megfigyeléseit és megjegyzéseit. Végül a közgyűlés tudomásul vette a vezetőség jelentését és az ez után betérjesztett pénztári és ellenőri jelentést. Kowarik szaktárs indítványára köszönetet szavazott a küldöttközgyűlés az egyesület tisztviselőinek, akik szorgos és kitartó munkájukkal az egyesület szervezeti és gazdasági intézményeit magas nivóra emelték, továbbá a központi vezetőségnek önzetlen és önfeláldozó munkájáért.

Ezzel a közgyűlés első napja véget ért. A ružomberoki szaktársak a vendégek tiszteletére társasvacsorát rendeztek, amely kedélyes hangulatban telt el.

Másnap a munkanélküliség és a munkanélküliek segélyezésének kérdése szerepelt mint első pont a napirenden. Ez a kérdés legfájósabb pontja szervezeti életünknek, a mely minden közgyűlésen a legnagyobb vitát váltja ki. A ružomberoki közgyűlés napirendjén is számos segélyemelési indítvány szerepelt, ezzel szemben a vezetőség javasolta, hogy maradjon érvényben a munkanélküliek kétszáznapos segélyezése az addigi mértékben és a további segélyezést a helyicsoportok maguk lássák el. Azonban néhány helyicsoport, különösen a košicei, indítványozta, hogy országosítsák a helyicsoportok különilletékeit és vezessék be a háromezszáznapos egyesületi segélyt. Hosszas és szenvedelmes vita után, amelynek során bebizonyítást nyert, hogy a 300 napos segély folyósítása tetemes illetékemelését követelne, a közgyűlés szótöbbséggel a vezetőség javaslatát fogadta el. Ezzel kapcsolatban sok szó esett a munkanélküliség leépítéséről a kivándorlás elősegítése és a tanoncfelvétel korlátozása révén, amit a közgyűlés a megválasztandó új vezetőség legfőbb feladatául tűzött ki. A genti rendszerű állami segélyfolyósítás hibáival is bőven foglalkozott a közgyűlés és megbizta a vezetőséget, hogy erre vonatkozólag intézzon felterjesztést a Szövetség vezetőségéhez.

Schulcz szaktárs, előadó hosszasan ismertette az Országos Munkásbiztosító Pénztárral kötött megállapodást a szanatóriumi és fürdőhelyi gyógykezelésre vonatkozóan, amely évente 40-50 tagnak teszi lehetővé, hogy közös költségen fürdőhelyre és szanatóriumba jusson. A megállapodás értelmében a súlyos betegeket továbbra is kötelesek a pénztárak saját költségükön fürdőhelyre vagy szanatóriumba beutalni és csak a könnyebb betegek és üdülésre szoruló tagok küldhetők el közös költségen. Ezek beutalásához a minden nyomdavárosban kijelölt nyomdászorvos véleményezése elegendő, a pénztári főorvos felülvizsgálata mellett. A küldöttközgyűlés nagy örömmel hagyta jóvá a megállapodást és hozzájárult a szanatóriumi hetiilletéknek 20 fillérről 1 koronára való felemeléséhez. Ebből az illetékből 80 fillér a közös beutalási költségek fedezésére, 20 fillér pedig a szanatóriumalap további gyarapítására szolgál, amely 1924 végén 83.951.20 koronát tett ki.

A szanatóriumi és fürdőhelyi gyógykezelésnek ezt a megoldását a vezetőség csak átmenetnek tekinti egy nyomdászszanatórium megvalósításáig, esetleg a Szövetség többi egyesületeivel karöltve. Mindaddig azonban, míg erre előteremtjük a szükséges anyagi eszközöket, ez a megoldás is nagyon öröndetes, mert hiszen évenként 40-50 tagunknak biztosít gyógyulást és üdülést.

De a rokkant szaktársakról sem feledkezett meg a küldöttközgyűlés. A vezetőség előterjesztésére a küldöttközgyűlés az egyesületi rokkantsegélyt 50 százalékkal felemelte, amely így 50 százalékkal lett nagyobb, mint a Szövetség által nyújtott rokkantsegély. Egyben hozzájárult a Szövetség kongresszusához beterjesztendő indítványhoz, a melyben a szövetségi rokkantsegély 50 százalékos felemelését kértük.

A trnavai helyicsoport indítványa az utassegélyek 100 százalékos felemelésére az egyesület keretén belül nem volt megvalósítható, de intézkedés történt a helyicsoportokban az átutazók elszállásolásának és ellátásának megkönnyítésére. Egyhangu határozatot hozott a küldöttközgyűlés a kultúrmunka fejlesztésével kapcsolatos indítványoknál, hozzájárult a vándorkönyvtárak létesítéséhez és köteletségévé tette az összes csoportoknak előadások és tanfolyamok rendezését. Végül a vezetőség indítványára elhatározta, hogy a segédmunkásság részére új havi szaklapot fog kiadni. Az užhorodi helyicsoport indítványára a Szövetség kongresszusára egy beadvány benyújtását határozta el a küldöttközgyűlés a Typographiának hat oldalra való kibővítésére, a lap kétnyelvűségére való tekintettel. A szokásos felelőzések és kérelmek elintézése után véget ért a ružomberoki küldöttközgyűlés, amely egyike volt a legnívósabbaknak s egyben lezárta a sztrájk mozgalmas korszakát, hogy megszabja irányát a béke öt esztendejére szóló szervezeti és kulturális munkának.

A küldöttközgyűlés után a vezetőség azonnal nekilátott ennek a munkának s elsősorban a munkapiac tehermentesítését tűzte ki célul. Felhívással fordult a fiatal szaktársakhoz, amelyben a külföld felkeresésére buzdította őket, vázolván előttük a valcnak kulturális, anyagi és erkölcsi előnyeit. A központi iroda a legmesszebbmenő támogatást nyújtotta a külföldre készülő szaktársaknak az útlelél és vizumok megszerzése körül s anyagi szempontból is elősegítette azt, hogy a tanulni és tapasztalni vágyó fiatalság külföldre kerülhessen, ahol gyakran munkalehetőség is kínálkozik. Különösen ebben az időben voltak a szaktársaknak ez utóbbi szempontból kedvező kilátásai, mert a nyomdászat őshazájában, Németországban, amely a valcolók első és legfontosabb uticélja, elsőrangú nyomdaipari konjunktura volt, úgy hogy minden félíg-meddig használható munkaerőt tárt karokkal fogadtak. Ausztriából és köztársaságunk németlakta vidékeiről tömegesen át is mentek a kollégák Németországba, sőt tőlünk is utrakelt egy-két tucatnyi szaktárs. Ezek mind elhelyezkedést is találtak Németországban.

Ez a jó konjunktura azonban alig tartott tovább egy esztendőnél s a munkanélküliség emelkedésével a németországi hatóságok egymásután utasították ki a külföldi munkaerőket a birodalomból. A németországi konjunktura és a kedvezőbbé vált valclehetőségek azonban mégis megmozgatták némileg a fiatalságot s azóta minden esztendőben útnak indulnak néhányan, akik közül egyesek tapasztalatokban és tudásban gyarapodva térnek újból vissza, egyesek azonban, megragadva a kínálkozó munkalehetőséget, külföldön helyezkednek el.

Ebben az időben küldte át a magyarországi egyesület ama volt tagjainak tagkönyvecskéit, akiknek ezt már a régi egyesület idején kiállították. A többi Magyarországból átvett taglajstrom alapján lett átvéve a szlovenszkói nyomdászegyesületbe.

Június havában pályázatot irt ki a vezetőség a megindítandó segédmunkás haviszaklap szerkesztői tisztségére. Miután a pályázat meddőnek bizonyult, a központi vezetőség a lap szerkesztésével Orovan szaktársat, a Typographia szerkesztőjét bizta meg. A lapot Faczinek Pál szaktárs jegyzi. 1925 augusztus 1-én jelent meg a lap első száma „Gutenberg” címmel.

Miután azonban a Szövetség németnyelvű közlönye is ezt a címet viseli, a lap 1926 január hó 1-én felvette a „Grafik” címét és azóta ily elnevezés alatt jelenik meg minden hónap elsején. A lap megjelenésével egyidőben indult meg a segédmunkásság intenzívebb szervezése. E célból öttagú szervezőbizottságot választott a segédmunkásság taggyűlése, amelybe a központi vezetőség két tagját küldte ki. A bratislavai bizalmiférfitestületben a segédmunkásságot Dobrovodská szaktársnő és Scharinger segédmunkás képviselik.

Országos szavazás útján új vezetőség lépett az egyesület élére, amelybe a következő szaktársak kerültek: Babic József, Beranek Ottó, Bláha Vojtech, Blaschke Viktor, Daňhelka Václav, Erdelský Emil, Faczinek Pál, Fleischer Károly, Gressó József, Kämpfner Zsigmond, Kowarik Károly, Kugelman Gyula, Mísal Martin, Poul Ferencz, Steiner Mór, Weisz Fülöp, Kalinovits Ferenc (Košice), Cziffranecz Sándor (Užhorod). A felügyelőbizottságba Hruby Antal, Hron Ferenc, Kozsich Antal, Michal Antal, Poláček Gusztáv és Sedilek István szaktársak lettek megválasztva. A július 8-án megtartott alakuló ülésén az egyesület elnökévé Kugelman Gyula; alelnökökké Erdelský Emil és Mísal Martin; jegyzőkké Daňhelka, Beranek és Steiner szaktársak lettek megválasztva. A lelépő elnöknek, Faczinek Pál szaktársnak úgy a központi vezetőség, mint későbbi ülésén a Szövetség vezetősége köszönetet szavazott az egyesület élén kifejtett sokéves munkásságáért.

Június hó 1-én léptették életbe Szlovenszkon és Podkarpatská Ruszban az új ipartörvényt, amelynek legjelentősebb rendelkezése a mi szempontunkból, hogy a nyomdaipar üzését is képesítéshez köti. Iparunknak régi kívánsága ment ezzel teljesebbé, amit egy jobb jövő biztos zálogának tekinthetünk. Ezzel megszűnt a nyomdaipar a laikusok szabad vadászterületévé lenni és a jövőben csak az nyithat nyomdát, aki a szakmát szabályszerűen kitanulta. Átmenetileg nem állott be ugyan jelentősebb változás, mert a törvénynek nincsen visszaható ereje, azonban a jövő szempontjából sorsdöntő jelentőségű ez a rendelkezés.

Az új ipartörvény életbeléptetése több ezzel összefüggő rendelet kibocsátását tette szükségessé. Ezek közül a nyomdaipart különösen a 125. sz., 1925 május 26-án kiadott rendelet érinti, amely az ólommal dolgozó munkásság egészségének megóvására ír elő igen fontos és célszerű intézkedéseket. A rendszabályok részben a munkaadót, részben a munkásságot kötik. A rendeletnek a nyomdaiparra vonatkozó részét a Typographia közölte. Miután országunk nyomdaiparának gazdasági helyzete nem tette lehetővé a törvényben előírt berendezkedések rohamos megvalósítását, csak fokozatosan lehet életbeléptetni azokat. Az Árszabályhivatal mindkét érdekelt költségére nyomtatásban is kiadta az ólomrendelet reánk vonatkozó szakaszait s az előírások betartása és a berendezkedések megvalósítása az üzemi tanácsok és bizalmiférfiak agilitásával s ezzel párhuzamosan az üzemek anyagi teljesítőképességével arányban megy végbe.

Szeptember hó 27-29-én, három napon keresztül folyt le impozáns keretek között a Szövetség II. rendes közgyűlése, amelyen a Szövetség vezetőségén és funkcionáriusain és az országos egyesületek képviselőin kívül a nemzetközi titkárság részéről Schäffer szaktárs, a német-országai nyomdászszövetség részéről Seitz szaktárs, az ausztriai nyomdászegyesület képviselőjében Weigelt szaktárs, a magyarországi egyesület részéről Rothenstein szaktárs és a hollandiai egyesület részéről Van der Wal szaktárs vettek részt. Képviseltették magukat a belföldi szervezetek és rokonszakmabeli egyesületek is. Egyesületünket Horváth Fülöp, Kugelman Gyula és Mísal Martin mint küldöttek, Faczinek Pál és Schulcz Ignác mint a Szövetség vezetőségének tagjai és Orovan szerkesztő szaktársak képviselték. Az első nap délelőttje az üdvözlő beszédekkel telt el. Délután Nemeček szaktárs, a Szövetség elnöke terjesztette elő a Vezetőség évi jelentését, amelyhez egyesületünk részéről Kugelman Gyula szaktárs szólott hozzá, aki megállapította, hogy a helyzet Szlovenszkon állandóan rosszabbodik, amit elsősorban az ország iparának lezülése idéz elő. Hangsúlyozta az országos egyesületek

szoros együttműködésének szükségességét és megköszönte a sztrájk alatt nyújtott hathatós támogatást. Felhívta a Szövetséget, tegyen meg mindent a munkásság gazdasági mozgalmának egységesítése érdekében.

A különböző jelentések elfogadása és az alapszabályok módosításai után, sorra került a szövetségi segélyek szabályozása. Ennek során a rokkantségélyt új osztályozás mellett 50 százalékkal és a betegsegélyt 100 százalékkal emelte fel a küldöttközgyűlés a vezetőség indítványa alapján, miután az egyes egyesületek idevonatkozó indítványait visszavonták. Egyben kimondta, hogy a rokkantségélyek havonként utólag fizetendők. Miután így a rokkantak legközelebbi segélyüket csak egy hónap múlva kapták meg, az egyesületek saját alapjaikból rendkívüli segélyeket folyósítottak nekik. Egyesületünk ezt a rendkívüli segélyt 150 koronában állapította meg. A segélyek felemelése szükségessé tette az egyesületek által minden tag után a Szövetség pénztárába befizetett tagdíj emelését is, amely heti 6.60 koronában lett megállapítva.

A közgyűlés második napján Němeček szaktárs „A gazdasági helyzet és a technikai haladás iparunkban” címen tartott szépen felépített előadást. A megindult vitában egyesületünk elnöke, Kugelmann szaktárs szólalt fel, aki számszerű adatokkal kimutatta, hogy egyesületünk területén a technikai berendezkedések tökéletesítése által mennyire megnőtt a munkanélküliek száma. Sürgős orvoslást kívánt a katonai és rendőrségi házinyomdák ügyében, amelyek nem alkalmaznak szakmunkást és szükségesnek jelentette ki, hogy a szülőket röpiratok útján figyelmeztessék a nyomdaipar helyzetére, nehogy fiaikat erre a túlsúfolt pályára adják.

Harmadnap a szervezeti kérdések tárgyalására került a sor. Němeček szaktárs hosszabb beszédben vázolta a grafikai szakmák szervezeteinek egységesítését akadályozó nehézségeket. A vita során Schulcz szaktárs is felszólalt, aki a legutóbbi sztrájk tapasztalataiból kiindulva mutatott rá arra a hátrányra, amellyel a munkásmozgalom szétziláltsága jár. A tanonckérdésben a tanoncszervezetek bécsi mintára való kiépítését javasolta. Szóba került még a szakmai továbbképző egyletek egységesítésének kérdése is, amely hosszabb vitát váltott ki. Az összes napirendi pontokhoz a közgyűlés elfogadta a vezetőség által kidolgozott határozati javaslatokat.

A közgyűlés gazdasági okokból nem járult hozzá a Typographiának 6 oldalra való kibővítéséhez. A lap szerkesztőjét, Orovan szaktársat további három évre megerősítette tisztségében. A Szövetség vezetőségébe egyesületünk részéről Schulcz szaktársat rendes, Kugelmann szaktársat póttagnak, az ellenőrzőbizottságba Petrík szaktársat rendes és Poul szaktársat póttagnak választották meg. A záróbeszéd elhangzása után, amelyek során a nemzetközi titkárság képviselője, Schäfer szaktárs hangsúlyozta a csehszlovákiai nyomdai munkásság példás szervezettségét, a közgyűlés véget ért.

Közvetlenül a küldöttközgyűlés után az ország nagyobb városaiban beszámoló taggyűlések voltak. Košicén, Užhorodon és Prešovon Horváth Fülöp szaktárs referált a taggyűléseken. Október 25-én volt a bratislavai helyicsoport taggyűlése, amelyen Szövetségünk elnöke, Němeček szaktárs és Schulcz szaktárs számoltak be a közgyűlés lefolyásáról és határozatairól. Němeček szaktársat ez alkalommal szép ünneplésben részesítették. Délután végignézte a S. K. Typografia mérkőzését az MTK csapatával, mely alkalomból a sportklub szép emléklakettet nyújtott át neki. Este a Sörház termében kedélyes estélyt rendeztek tiszteletére, amelyen a Typographenbund és számos szaktárs működött közre.

Október 11-12-én ülésezett Bratislavában az Árszabályhivatal, amelynek több fontos határozata közül kiemeljük az árszabály 23. §-a 3. pontjának magyarázataképpen hozott elvi döntést, a vacsoraidő díjazására vonatkozólag.

A szövetségi küldöttközgyűlés határozatából kifolyólag megindult a tanoncszervezetek kiépítése, egyben pályázatot írt ki a vezetőség a szülőkhöz intézendő broszura szerkesztésére. A pályadíjat Maiwald szaktárs nyerte meg, akinek munkája a legjobban megfelelt a kitűzött célnak. A broszura magyar, szlovák, cseh- és német nyelven lett kiadva és a legszélesebb körben terjesztve. A vezetőség Lerner szaktárs egykori szövegével falragaszokat is készíttetett, amelyek kiragasztásra kerültek az egész országban. A napi sajtó is foglalkozott ezzel a kérdéssel és óvta a szülőket, hogy fiaikat a nyomdász pályára adják.

November közepén a bratislavai bizalmiférfitestület elhatározta, hogy havonként rendszeresen fogja üléseit tartani, amelyeken a helyi és szervezeti ügyeken kívül a nemzetközi nyomdász-család és az általános munkásmozgalom ügyeivel is foglalkozni fog. Ez a rendszer azóta is fennáll és rendkívül üdvösnek bizonyult minden szempontból.

December 20-án rendezte meg a bratislavai helyicsoport a volt sztrájk tanyán, a Reismann-féle vendéglőben karácsonyi ünnepélyét, amelyet azóta is minden esztendőben megismételt. Ennek költségeire a nyomdába kiadott gyűjtőíveken 2705.50 korona folyt be. Az ünnepélyen Kugelman, Schulcz és Babic szaktársak méltatták annak szimbólikus jelentőségét, megemlékezvén az egy év előtt lezajlott sztrájkról és az akkor első ízben tartott karácsonyi ünnepély morális hatásáról. A Typographenbund éneke és a beszédek elhangzása után a gyermekek megajándékozása következett, majd a gyűjtés által befolyt összegből a helybeli rokkantak, munkanélküliek, betegek, özvegyek és árvák között külön segélyek lettek kiosztva, az egyesületi pénztárból folyósított országos karácsonyi segélyeken kívül.

Kulturális és társadalmi szempontból is mozgalmas volt az 1925. esztendő. Az egyesület, a helyicsoportok és a kultúrkörök által rendezett szokásos tanfolyamokon és előadásokon kívül kiemeljük a bratislavai tanoncok prágai háromnapos tanulmányutját és a Gépmeisterkör aug. 15-iki kirándulását Brünnebe. A sztrájk kedvező befejezésének öröme, január 8-án nagy álarcosbál volt a bratislavai Redoute összes termeiben, amely fényesen sikerült. Ugyancsak szép lefolyású volt a Bellevueben június 8-án rendezett János-ünnepély is. Vidéki helyicsoportjaink is rendeztek néhány jólsikerült mulatságot, amelyek tiszta jövedelméből megfelelő részt juttattak a szanatóriumalapnak is.

Ebben az esztendőben is néhány derék tagunkat ragadta el a halál. Ezek közül első helyen Verdan szaktárs, nemzetközi titkárról kell megemlékeznünk, aki élete delén, alkotásának teljében esett áldozatul egy kötelességteljesítése közben szerzett gyilkos kórnak. Halálát az egész nyomdászvilág gyászolta. Április 27-én hunyt el Bratislavában 89 éves korában Eichleiter Ferdinánd szaktárs egyesületünk egyik megalapítója és első elnöke. Eichleiter szaktárs 1836-ban született Münchenben. A nyomdászatot az Augsburg melletti Friedbergben tanulta ki. 1856-ban, 20 éves korában került el vándorútján Pozsonyba, ahol le is telepedett és haláláig nálunk maradt. Mikor a régi monarchiában, a Bach-korszak alatt, a munkásság kezdett feleszmélni, Eichleiter szaktárs néhány más szaktárssal egyetemben lerakta egyesületünk alapjait, amelynek évekig elnöke volt. Megrokkánásáig tevékeny részt vett az egyesületi élet minden ágában. Halála nagy részvétet váltott ki minden körben. Az elhunytak közül meg kell még emlékeznünk Jámbor József szaktársról, a turč. sv. martini helyicsoport éveken át volt elnökéről, aki tevékeny részt vett a szlovenszkói egyesület megalapozásában és tagja volt az árszabályozó bizottságnak is. Turč. Sv. Martinban helyezték örök nyugalomra. A központi vezetőség megbízásából Babic szaktárs mondott sirjánál búcsúztatót.

A munkapiac helyzete az 1926 évben sem javult, sőt Németországból kiutasított szaktársaink visszatérése által némi rosszabbodás is állott be a Szövetség egész területén. A Szövetség vezetősége ezért február 23-án kelt felhívásában, amelyet a Typographia is leköszölt, felkérte a szaktársakat, hogy a különórázástól a legmesszebbmenő mértékben tartózkodjanak. De ismételten felütötte a fejét a drágaság is és a nyomoruságot csak fokozta az a körülmény, hogy

február első szombatjától kezdve a heti kereset 2.8 százalékát vonták le az 1919-1926 évek kereseti adójának letörlesztésére, a pénzügyigazgatósággal kötött egyezség alapján. Az állami indexkimutatás nem tette lehetővé béremelés szorgalmazását, de a nehéz megélhetési viszonyokra való tekintettel a bratislavai bizalmitestület még karácsony előtt elhatározta, hogy az üzemi tanácsok és bizalmiférfiak minden üzemben kérjenek a személyzet részére karácsonyi és ujévi remunerációt. A Typographia erről szóló hiradása nyomán, vidéken is követték ezt a példát a bizalmiférfiak. Az akció kielégítő eredménnyel is járt, mert míg előző években alig egy-két nyomda nyújtott személyzetének gyorssegélyt, az egyöntetű intervenció révén úgy Bratislavában mint a vidéken számos nyomda folyósított remunerációt, amelynek összege fejenként 100 korona és egy teljes hetifizetés között váltakozott. Ezt az akciót bizalmaférfi szaktársaink azóta is minden esztendőben lefolytatják.

A kedvezőtlen gazdasági helyzet és nyomdaiparunk tervszerű mellőzése az állami nyomtatványszükséglet szállításánál, az üzemek létalapjait is megingatta. A nyomdaipar mindkét érdekeltségénél egyre jobban felmerült a kívánság a legszorosabb együttműködésre, az ipar szanálása érdekében. Szervezetünk vezetősége már régen hangsúlyozta ennek szükségességét és álláspontjának a Typographiában több ízben hangot is adott. Ezekre a cikkekre a munkaadók lapja, a Grafika is reflektált. Megindult az eszmecsere a szaksajtóban és a két érdekeltség vezetőségei között is, eleinte kötetlen formában. A megbeszélések folyamán mindinkább határozottabb vonásokban bontakoztak ki az együttműködés irányvonalai és az április hó 18-án Bratislavában tartott árszabályhivatali ülésen már fontos határozatok hoztak a társasüzemek megrendszabályozására vonatkozólag, továbbá közös beadvány lett szerkesztve a minisztériumhoz az államnyomdák ügyében. Turč. sv. martini küldöttközgyűlésünk több olyan határozatot hozott és néhány olyan rezolúciót fogadott el, amelyek a nyomdaipari helyzet konszolidációját szolgálták. Kinyilatkoztatta ama készségét, hogy az ipar helyzetének megjavítása és szanálása érdekében, a legmesszebbmenő eszközökkel támogatni kész a munkaadók kényszerszervezkedésére irányuló törekvéseket, amennyiben ennél a kérdésnél a mi érdekeinkre is tekintettel lesznek. Szakszervezetünk vezetősége e fontos határozatokat átiratban is közölte a grémiumok központi elnökségével, ahonnan rövidesen az a válasz érkezett, hogy a munkaadók örömmel üdvözlrik az együttműködésre irányuló készséget és a kérdések részletes megbeszélésére meghívták szakszervezetünk képviselőit a nyomdatulajdonosok június hó 19-én, Csorbán megtartandó évi közgyűlésére.

Elnökségünk készséggel tett eleget ennek a meghívásnak és az egyesület megbízásából Kugelman Gyula elnök, Schulcz Ignác közp. titkár és Stier Béla (Košice) szaktársak vettek részt a csorbai konferencián. A munkaadók részéről: Angermayer Károly elnök, Nehasil Antal és Moskóczi József elnökségi tagok, Katona János (Košice), Földessy Gyula és Kreisler Géza (Užhorod), Benkő J. (Lučenec), Spányi M. (Prešov) és Jaroň Károly (Bratislava) urak vettek részt.

Beható tárgyalások után, a két érdekeltség megbízottjai a következő pontokban foglalták össze a legszükségesebb tennivalókat: 1. A munkaadók kényszerszervezetének mielőbbi országos megalakítása. 2. Szlovenszkó és Podkarpatszka Rusz nyomtatványszükségletének ez országokban való elkészítése. 3. Szennykonkurrencia elleni védekezés. 4. Társasüzemek visszaélései elleni védekezés. 5. Állami katonai, rendőrségi, községi, bank- és házinyomdák elleni védekezés. Az eljárási módokat megbeszélésére és ezek gyakorlatba való átvitele céljából a két érdekeltség 5-5 tagu közös munkabizottságot küldött ki. A közös munkabizottság felváltva Kelet- és Nyugatszlovenszkóban tartja üléseit. Megállapodás létesült ezzel párhuzamosan a tanonctenyésztés leküzdésére is, amelynek folyamánként a két érdekeltség szeptember 5-én Turč. Sv. Martinban jegyzőkönyvbe foglalta, hogy 1926 évi szeptember hó 15-től 1929 évi december hó 31-ig Szlovenszkó és Podkarpatszka Rusz területén csak abban

az esetben vehető fel valamely nyomdában tanuló, ha ehhez az Árszabályhivatal már előzőleg hozzájárult.

Mindkét fél haladéktalanul megválasztotta a közös munkabizottság tagjait. Szakszervezetünk: Kugelman Gy. elnök, Schulcz Ignác titkár, Mísal Martin, Kotek Antal és Stier Béla (Košice) szaktársakat küldte ki a bizottságba, amely július 8-án tartotta első közös értekezletét Bratislavában. Itt megbeszélésre kerültek mindazok a kérdések és intézkedések, amelyek országunk nyomdaiparának talpraállítása céljából elkerülhetetlenül fontosak. Megállapodás történt, hogy a közös munkabizottság küldöttséget meneszt a szlovenszkói minisztériumba és a prágai szakminisztériumokba, amelyek ecsetelni fogják a szlovenszkói és podkarpatská ruszi nyomdaipar helyzetét, megsürgetik a kényszergrémiumok engedélyezését és követelik annak szigorú keresztülvitelét, hogy a nálunk fogyasztásra kerülő nyomtatványok a mi üzemeinkben készüljenek. Ez utóbbi követelés alátámasztására a bizottság statisztikai adatok beszerzését határozta el, amelyek alapján egy emlékiratot intézett összes minisztériumokhoz, parlamenti klubokhoz, közintézményekhez és a Szlovenszkóban és Podkarpatská Ruszban megválasztott összes képviselőkhöz és szenátorokhoz.

Szeptember 5-én tartotta meg a közös munkabizottság második értekezletét Turč. Sv. Martinban. Közben megtörténtek a fenti akció keresztülvételére szükséges előmunkálatok, elkészültek a szükséges emlékiratok, továbbá felhívások a szlovenszkói ipar többi érdekeltségéhez az együttműködést illetően. A közös munkabizottság hozzájárult ezekhez az intézkedésekhez és elhatározta, hogy országunk nyomdaiparának szomorú helyzetére a sajtó útján is felhívja a nyilvánosság figyelmét. Ezen az ülésen került aláírásra a tanoncfelvételi tilalomról szóló megállapodás, amelyről fentebb megemlékeztünk.

Ezt a kitűzött programot a közös munkabizottság a legpontosabban végrehajtotta. Több ízben járt küldöttség a szlovenszkói minisztériumban, valamint az állami hivatalokban. November 24-én a két érdekeltség közös küldöttsége indult el Prágába, hogy tolmácsolja nyomdaiparunk sérelmeit és kívánságait a prágai szakminisztériumokban. A küldöttség tagjai voltak: Angermayer Károly, Bežo Gusztáv és Nehasil Antal munkaadók; Kugelman Gyula, Mísal Martin és Schulcz Ignác szaktársak. A Csehszlovák szakszervezeti szövetség megbízásából Pocisk János szenátor, bratislavai nyomdaigazgató kalauzolta a küldöttséget, akinek intervenciójára november 25-én ankétra ültek össze a szakminisztériumok képviselői a küldöttség tagjaival. Élénk eszmecsere indult meg, amelynek során a küldöttség minden tagja vázolta a szlovenszkói és podkarpatská ruszi nyomdaipar helyzetét és kívánságait. A szakminisztériumok referenseinek válaszaiból kitűnt, hogy a benyújtott emlékiratokban foglaltakat komoly mérlegelés tárgyává tették, mert sorban kitértek a felsorolt sérelmekre, magyarázatot és ígéretet nyújtva az egyes pontoknál. Pocisk szenátor azzal a kéréssel zárta le a nagysikerű ankétot, hogy az illetékes tényezők legyenek meg minden lehető iparunk talpraállítása érdekében.

Megállapíthatjuk, hogy a közös munkabizottság akcióinak rövidesen mutatkozott is némi hatása, ami a nyomdák nagyobb foglalkoztatásában nyilvánult meg. Az eredmény azonban távolról sem volt kielégítő, úgyhogy a közös munkabizottság továbbra is permanenciában maradt és időről-időre újabb intervenciókkal és akciókkal igyekszik felhívni az illetékes tényezők figyelmét iparunk helyzetére és igazságtalan mellőzésére.

Szervezetünk vezetősége azonban a maga hatáskörében is megtett mindent a munkanélküliség enyhítésére. Tovább folytatta a harcot a mértéktelen különórás ellen és ébren tartotta a fiatalság érdeklődését a valcolás iránt. Egyes munkaadók ama törekvése, hogy személyzetüket még a kollektív szerződés rendelkezéseinek rovására is leépítsék, számos differenciára adott alkalmat, úgyhogy a békéltető bíróságoknak és az Árszabályhivatalnak számos ilyen ügyben

kellett döntést hoznia. Megbizottaink minden esetben igyekeztek minél több tagunknak munkalehetőséget biztosítani.

Hosszas tárgyalások után, márciusban végleg megvalósult a tagoknak a kerületi pénztárakkal közös költségre szanatóriumba és gyógyhelyre való küldésének kérdése, a küldöttközgyűlés által elfogadott megegyezés alapján és a beutalás a melegebb hónapok beálltával zavartalanul ment végbe. Közben mindinkább aktuálissá vált egy másik jóléti berendezkedés ügye is: a halálozási segélypénztár megvalósítása. Az eszmét Wagner Ferdinánd szaktárs vetette fel még 1925 nyarán, amely csakhamar visszhangra talált a szaktársaknál. Wagner szaktárs eredeti javaslata úgy szólt, hogy a Szövetség minden tagja fizessen be a minden tag elhalálozását követő szombaton 2 koronát. Ez az összeg 7000 tagnál 14.000 koronát tenne ki, s ezt az özvegy vagy az elhunyt tag legközelebbi hozzátartozója kapná kifizetve. Élénk eszmecsere indult meg a Typographia hasábjain, amelynek során kitűnt, hogy a szaktársak többsége szimpatizál a tervvel s csak a megoldás módjára vonatkozólag voltak különbözők a vélemények. Elejétől fogva azonban az volt a nézet, hogy a halálozási pénztárt sikeresen csakis az egyesület keretében lehet megvalósítani. Az 1926. évi küldöttközgyűlés előtt újból napirendre került az ügy a Typographia hasábjain és a központi vezetőség, engedve a közóhajnak, elhatározta, hogy „Halálozási segélypénztár” címmel egy új, a többi segélyezési ágaktól teljesen független intézményt létesít s ennek szabályzatát előterjeszti a küldöttközgyűlésnek.

Turč. Sv. Martinban tartotta meg egyesületünk VIII. rendes évi küldöttközgyűlését május 23-26-án, amely úgy tartamára, mint a végzett munkára való tekintettel tultett az összes eddigi küldöttközgyűléseken. A háromnapos tanácskozások során kitért az összes egyesületi, szakmai, munkásmozgalmi és politikai kérdésekre. Célszerűen kidolgozott, minden sérelmet és követelést felölelő határozati javaslatokat fogadott el az egységes munkásfront megteremtéséről, az adó- és illetőségi kérdésről, a kollektív szerződések törvényes védelméről, az állampolgárság kérdéséről, az állami nyomdák túlkapásainak megszüntetéséről stb. A központi vezetőség jelentését, a pénztári és ellenőri jelentést a küldöttközgyűlés kimerítő vita után tudomásul vette és hozzájárult a munkanélküliség enyhítését célzó előterjesztésekhez. Nagy vita fejlődött ki az egyes helycsoportok által beterjesztett segélyemelési javaslatok felett. Miután a küldöttek nagy többsége az illetékemelés ellen szavazott, az összes segélyemelési indítványok tárgytalanokká váltak, a rokkantségély kivételével, amely a központi vezetőség javaslatára, a prešovi helycsoport indítványának értelmében osztályok szerint havi 10-60 Kcs-el lett felemelve. Hosszas vita indult meg a halálozási segélypénztár kérdésében is. Erre vonatkozólag a központi vezetőség két indítványt terjesztett be. Az első indítvány a halálozesetenkénti egyszeri hozzájárulás alapján volt felépítve és egyenlő segélyeket biztosított az elhalálozottak hozzátartozóinak, a másik indítvány szerint rendes hetiilleték teljesítése mellett, a befizetett egyesületi hetek arányában való fokozatos halálozási segélyek lettek volna folyósítandók. A közgyűlésen felhangzott felszólalásokból új szempontok merültek fel, azért a küldöttközgyűlés megbizta a vezetőséget, hogy a kérdést a Typographia útján és a taggyűléseken újból ismertesse és a kialakult véleményeket leszűrve, a bővített központi vezetőség dolgozzon ki új javaslatot, amelynek elfogadása felett az ország nyomdászága titkos szavazással dönt. Ennek három hónapon belül kellett megtörténnie.

Az indítványok során a küldöttközgyűlés kimondta, hogy minden nyomdai munkás és munkásnő köteles valamely osztályharcos nemzetközi munkáspárt tagja lenni és annak pártsajtójára előfizetni. Elfogadta a küldöttközgyűlés a központi vezetőség indítványait a tanfolyamok kötelező látogatására, a tanonczakcsoportok megalakítására és előadásokkal egybekötött vándorkiállítások rendezésére. Elvben elfogadta az užhorodi helycsoport által beterjesztett javaslatot, mely egy nyomdászdelegációnak Oroszországba való kiküldését célozta és megbizta a központi vezetőséget, hogy erre vonatkozólag dolgozzon ki részletes tervet.

A küldöttközgyűlésen 17 helyicsoporthoz képviseletében 21 küldött és a hivatalból megjelent 7 szaktárs vett részt. A Szövetséget Nemeček szaktárs elnök képviselte, aki minden fontosabb kérdéshez hozzászólt. A helyicsoporthoz a küldöttközgyűlés résztvevőinek tiszteletére szombaton este társasvacsorát rendezett a Slovan-szálló termében, amelyen a megye és város képviselőin kívül a szlovák kultúrélet számos kitűnősége, köztük Slcultéty József egyetemi tanár is megjelent, aki meleg szavakkal vázolta a kultúra technikai munkásainak, a nyomdászoknak szoros kapcsolatát a kultúra szellemi munkásaival. Vasárnap délből a küldöttek kivonultak a helyi temetőbe, ahol az ország nyomdászszága nevében koszorút tettek le Jámbor szaktárs és az ott pihenő többi szaktársak sírjaira. A siroknál Mísal és Thurzo szaktársak mondtak meghatározó beszédet, méltatva az elhunytak érdemeit.

Közvetlenül a küldöttközgyűlés után kezdetét vette egy közel fél évig tartó olyan korszak, amelyre csak fájdalommal gondolhatunk vissza. Ez a korszak bővelkedett izgalmakban és személyes harcokban s egyes tagjaink elvakultságukban az egyesületi vezetők és az egyesület egysége ellen oly súlyos cselekedetekre ragadtatták magukat, hogy a vezetőség két ízben a tagok sorából való kizárással és többekkel szemben fegyelmi büntetésekkel volt kénytelen élni. Mint már több esetben azelőtt, ezuttal is a kommunista párt bomlasztó törekvései játszották a főszerepet, amelyek azonban teljes hajótörést szenvedtek a vezetőség erélyes fellépésén és a tagok óvatosságán és határozott magatartásán. Szakszervezetünk ebből az újabb rohamból is szilárdan és egységesen került ki s nem jutott a többi munkásszervezet szomorú sorsára. Ezzel újabb bizonyosságát adtuk annak, hogy szervezetünk erős életgyökerei minden viharral és támadással szemben sértetlenek és szilárdak maradnak.

A roham a kommunista sajtóban kezdődött meg. Először a „Pravdában” jelent meg egy cikk, amely a szervezet élén álló személyeket a legpiszkosabb és legaljasabb rágalomokkal illette. Ez a cikk nagy felháborodást váltott ki mindenfelé és miután nyilvánvalóvá vált, hogy a rágalomok egytől-egyig szemenszedett valótlanosságok, az országos vezetőség, a bratislavai bizalmi testület és az ellenőrző bizottság a Typographiában erélyes hangon nyilatkozatban cáfolták meg a rágalomokat és rámutattak azok tendenciájára is. Csakhamar sikerült a cikk sugalmazóját is megállapítani, akit a vezetőség egyhangú határozattal törölt a tagok sorából.

Közben lezajlott az országos vezetőség választása. A szlovenszkói egyesület megalakítása óta első ízben ellenzéki listát adott ki egy szaktársi csoport. A lista mellé egy röpiratot is kibocsátottak, amelynek felelőtlen és csunya hangjából rögtön rá lehetett ismerni Ézsau kezére. A listán jelölt szaktársak túlnyomó többsége, a Typographiában közölt közös nyilatkozatban felháborodással utasított vissza minden közösséget a beleegyezésük nélkül történt jelöltetésükkel, de különösen a kiadott röpirattal. Az ellenzéki lista kisebbségben is maradt, de a mögötte álló szaktársi csoport nem oszlott fel és Gutenberg-sejt elnevezés alatt tovább folytatta működését. A košicei „Munkás” című lapban, egy kommunista képviselő szaktárs tollából cikk jelent meg, amely éles támadást tartalmazott a vezetőség ellen, ámulással és lepaktálással vádolván meg azt, végül felhívta a szaktársakat, hogy minden városban alakítsák meg a kommunista sejteket. A bratislavai bizalmiférfi testület, valamint a košicei és bratislavai taggyűlések ez ügyben hozott határozata után, a vezetőség elhatározta a bratislavai Gutenberg-sejt felosztatását, miután bebizonyítást nyert, hogy szakszervezeti dolgokkal foglalkozik és az egyesület minden testületének működését és legbensőbb határozatait a kommunista párt megbízottainak tudomására hozza. Ez veszélyeztette a szervezet egységét, annál is inkább, mert a sejt tagjai kis kivétellel olyan tagokból rekrutálódtak, akik nem éppen szeplőtlen szervezeti multra tekintettek vissza. Egyben kimondta a vezetőség, hogy a jövőben sem tűri meg külön szakmai nyomdászsejtek megalakítását. A „Munkás”-ban megjelent támadó cikk íróját a vezetőség törölte a tagok sorából és a bratislavai sejt vezetőjét három esztendőre eltiltotta minden tisztség viselésétől.

Košicei helyicsoportunk politikai pártállásra való tekintet nélküli egyhangu erélyes állásfoglalására a kassai „Munkás” c. lap október 2-án egy nyilatkozatot közölt, amelyben sajnálattal fejezte ki a lap hasábjain a nyomdászszervezet ellen megjelent indokolatlan támadó cikkek közlése felett s megállapította, hogy azok téves információkon alapultak. Egyben kijelentette a szerkesztőség, hogy a jövőben a szakszervezet vezetőségének előzetes információja nélkül a nyomdászszervezetet támadó cikkeket nem fog megjelentetni. A „Pravda” című kommunista napilap is helyreigazító nyilatkozatot adott le, amelyben beismerte, hogy a rágalmozó cikkekben felsorolt vádak a valóságnak meg nem felelnek. A kommunista sajtó rágalmozási hadjárata a Szövetség vezetőségét is foglalkoztatta, amely határozatban tiltotta minden tagját, hogy a nyomdászszervezeteket vagy azok vezetőit támadó vagy rágalmozó cikket kizsedjen és kinyomjon.

Az egész ügy, annak minden kinos mellékepeződjával egyetemben az 1927 évi küldöttközgyűlésen fejeződött be, mikor a küldöttek egyhangu határozatban elégtételt szolgáltatottak a vezetőségnek és a megtámadott funkcionáriusoknak és jóváhagyták a történt intézkedéseket. Miután közben elültek a szenvedélyek hullámai, a vezetőség indítványára a košicei Munkásban megjelent cikk írójának a küldöttközgyűlés visszaadta régi tagsági jogait és felfüggesztette a bratislavai sejt szervezőjének fegyelmi büntetését.

Mint már megemlítettük, országos szavazással a hivatalos lista lett megválasztva, amelyen a következő szaktársak kerültek be az új vezetőségbe: Babic József, Daňhelka Václav, Dudák János, Erdelský Emil, Faczinek Pál, Fleischer Károly, Gáspár Ján, Gressó József, Kotek Anton, Kowarik Fülöp, Kugelman Gyula, Mísal Márton, Poul Ferencz, Perl Artur, Steiner Mór és Weisz Fülöp; a felügyelőbizottságba: Beranek Ottó, Hron Ferencz, Hruby Antal, Kozsich Antal, Míchal Antal és Sedilek Štefan. A június 23-ikán tartott alakuló ülésen az egyesület elnökévé Kugelman Gyula, alelnökké Mísal Márton és Faczinek Pál, jegyzökké Dudák János, Gáspár János és Steiner Mór szaktársak lettek megválasztva. A leköszönt Daňhelka, Fleischer, Babic és Perl szaktársak helyébe: Csóka János, Labuda József, Spaňol Adolf és Morháč Pál lettek behívva.

Az új vezetőség azonnal hozzálátott a küldöttközgyűlés határozatainak végrehajtásához. A halálozási segélyre vonatkozólag három indítványt bocsátott országos szavazás alá. Az első szavazás eredménye alapján a központi vezetőség a halálozási segély életbeléptetésére új, végleges indítványt dolgozott ki, még pedig az egyesületi alapszabályok keretében, oly formában, hogy az egyesület minden dolgozó tagja az egyesületi illetékekkel együtt heti 1 koronát fizet a külön alapként kezelt halálozási segélypénztárba, amelyből a legalább 52 hetiilletéket befizetett elhunyt tagok hozzátartozóinak, a szabályzat által megállapított sorrendben 5000 korona halálozási segélyt folyósít az egyesület. A halálozási segélypénztár tartalékalapjának megteremtése céljából minden nyomdai munkás és munkásnő, a munkanélküliek, beteg- és rokkantállományban levők is, 15 korona beiratási díjat tartoznak befizetni. Az 1926 november hó 1. előtt rokkantállományban levő elhunytak hozzátartozói – miután ezek a rokkant szaktársak a beiratási díjon kívül illetékekkel nem járultak a segélyalaphoz – 1000 korona segélyt kapnak. Ezt a végleges indítványt a vezetőség új országos szavazás alá bocsátotta, amelynek során 593-an szavaztak az indítvány elfogadása mellett, 181-en ellene. A halálozási segélyalap e szavazási eredmény alapján 1926 november 1-én életbelépett. A szaktársak, szaktársnők és segédmunkások befizették a beiratási díjakat s ennek ellenében minden tag megkapta a halálozási segélypénztár alapszabályokkal ellátott külön tagigazolványát.

Ezzel egyesületünk egy új szociális intézménnyel gyarapodott, amely a kenyérkeresőt vesztett özvegyeket, árvákat vagy szülőket legalább egy rövid időre megszabadítja a kenyérgondoktól, esetleg lehetővé teszi nekik, hogy a segélyből maguknak szerény egzisztenciát alapítsanak. Csakhamar mutatkozott is a halálozási pénztár áldásos hatása és fatális véletlen,

hogy éppen oly tagjaink hozzátartozói részesültek elsőnek halálozási segélyben, akik állást foglaltak annak bevezetése ellen. A halálozási segélypénztár életbeléptetése óta eltelt közel két esztendő alatt beigazolást nyert, hogy az előzetes számítások reálisak voltak és az alap ez idő alatt megszilárdult. Amennyiben a jövőben, szerencsétlen körülmények folytán, a rendesnél nagyobb számú tagunk halálozna el, tagjaink szolidáris érzése és áldozatkészsége mellett ebben az esetben is biztosítva lesz a megállapított segélyösszeg folyósítása.

Egyesületünk központi irodája, a küldöttközgyűlés határozatához hiven, minden szükséges lépést megtett az Oroszországba küldendő nyomdászdelegáció útjának egyengetésére. A prágai orosz konzulátus útján sikerült is mindent előkészíteni s csak a költségek előteremtése volt hátra, amelyek összege előzetes számítás szerint öt személy részére kb. 60.000 koronát tett volna ki. A gyűjtőíveken jegyzett összeg azonban oly csekély volt, hogy a központi vezetőség nem is rendelte el annak befizetését és a nagy munkanélküliségre és gazdasági válságra való tekintettel elhatározta, hogy az Oroszországba küldendő nyomdászdelegáció tervét elejti.

Egyesületünk az év elején résztvett a „Typographia” szövetkezeti nyomda megalapításában, amely a csődbejutott „Gutenberg”-nyomda berendezését vette át. Az új üzemben egyesületünk anyagi érdekeltséget is vállalt és a központi vezetőség által kiküldött szaktársak bekerültek a vállalat igazgatóságába és felügyelő bizottságába. 1927 elején a nyomdahelyiséget az egyesületi ház udvarán emelt új épülettel kibővítették. Ez az épület is az egyesület vagyonát képezi, de emellett a vállalat köteles annak építési költségeit amortizációs alapon megtéríteni.

Az 1926 esztendő gazdag volt kulturális eseményekben is. Elsősorban a bratislavai iskolanyomda megnyitását kell megemlítenünk, amely január 10-én volt, az érdekelt hivatalok és testületek, ezek között a nyomdászszakszervezet képviselőinek jelenlétében. Az iskolanyomda a tanulók gyakorlati kiképzését is lehetővé teszi az iskola keretében, sőt megfelelő kibővítés után lehetőséget nyújthat a nyomdai szakmunkások esti tanfolyamokon való gyakorlati továbbképzésére. Az iskolanyomda azóta számos, a fiúk által ott készített munkái szerint hasznosnak és nagyjelentőségűnek bizonyult, ami nem maradhat hatás nélkül jövő generációnk boldogulására.

Košicei szlovák és cseh nyelvű szaktársaink az év közepén megalakították a Typografia prágai továbbképző egyesület ottani helyi csoportját, amely azóta hasznos kulturális és továbbképző működést fejt ki. Többi kultúregyesületeink szokásos előadásait és tanfolyamaikat bonyolították le.

Az angol bányamunkásság többhónapos sztrájkjának segélyezésére tagjaink 8000 koronát adtak össze gyűjtés útján, míg a karácsonyi segélyek fedezésére a központi vezetőség a kereset után három héten át fizetendő 1 százalékos adót vetett ki. A soproni helyicsoport fennállásának 50 esztendő jubileumára a vezetőség Faczinek szaktársat küldte ki. De az egyesület és annak tagjai minden más szempontból is teljesítették kötelességüket a szaktársakkal, a nemzetközi nyomdászcsaláddal és az általános munkásmozgalommal szemben.

Az esztendő halottai közül megemlíti a Prágában tragikus körülmények között, fiatalon elhunyt Horňák Pál szaktársunkat, a Typographia volt felelős szerkesztőjét, aki nagyszerű szlovák nyelvtudását és munkaszeretét éveken keresztül egyesületünk szolgálatába állította. Košicén Szeley Ferencz, Bratislavában Kalaba János szaktársunk elhalálozása keltett széleskörű részvétet. E két derék, aránylag fiatalon elhunyt szaktársunk tevékeny részt vett a két város nyomdászainak szakmai, társadalmi és egyesületi életében.

Az 1927 esztendő elején némi enyhülés állott be a munkapiacon. Egyes nyomdák foglalkoztatása kielégítő volt, más üzemek azonban, különösen Kelet-szlovénzkóban és Ruszinszkóban, nagy anyagi nehézségekkel küzdöttek, úgyhogy a bérek folyósításával is

sokszor hátralékban maradtak. Ilyen ügyek gyakran szerepeltek a békéltető bíróságok napi-rendjén és arról tettek tanuságot, hogy nyomdaiparunk válsága még egyre tart. A közös munkabizottság január hó 27-én Košicén tartott ülése is foglalkozott a válságos helyzettel és az addig történt intervenciók és akciók jóváhagyása után, sajtómatiné megtartását határozta el Bratislavában s ezt március 6-án meg is rendezte a Savoy-szálló különtermében. Meghívást kaptak erre az összes lapkiadók és lapszerkesztőségek. A nyomdatulajdonosok és szak-szervezetünk megbízottai részlegesen ismertették a szlovenszkói nyomdaipar sérelmeit és kívánságait, rámutatván arra, hogy a nyomdaipar halódása egyben a hírlapírás és általában a kultúra visszafejlődésével jár. A szlovák, magyar és német sajtószindikátus és a lapkiadók megjelent képviselői teljes megértéssel fogadták a fejtegetéseiket és az ország sajtójának leg-messzebbmenő támogatását helyezték kilátásba. A lapokban terjedelmes referátumok jelentek meg a nyomdaipari helyzetről, amelyek felébresztették az illetékes körök figyelmét is.

Az év elején az egyesület ügyészének közvetítésével megtörtént az egyesületi ház teljes átvétele és telekkönyvi beiktatása. A Typographia propagandája nyomán akció indult meg a szabad szombat délután bevezetéséért, amely számos nyomdában sikerrel is járt. Ezekben a nyomdákban a személyzet szombaton hét órás osztatlan munkaidőben dolgozik, úgyhogy délután 2 órakor hagyja abba a munkát.

Egyesületünk ezévi küldöttközgyűlése a szokottnál korábban, már április 17-én lett megtartva Banská Bystricán. 17 csoport képviselőjében 22 küldött jelent meg, az egyesület elnökségén és tisztviselőin kívül. A Szövetséget Němeček Václav elnök képviselte. Hosszu évek óta ez volt az első küldöttközgyűlés, amely mentes volt minden pártpolitikai izü felszólalástól. Ennek megfelelően az összes határozatok, bár beható és tárgyilagos vita után, egyhangulag hozattak. A közgyűlés tudomásul vette a titkári, pénztári és ellenőri jelentést és jóváhagyta a halálozási pénztár megalakítását, valamint az egyesületi tisztviselők új szolgálati pragmatikáját. Az 1928-ban tartandó 60 esztendő egyesületi jubileum költségeire a közgyűlés 20.000 koronát és kultúrcélokra 10.000 koronát szavazott meg.

Miután a küldöttközgyűlés 6 szavazat ellenében állást foglalt a košicei helyicsoport által javasolt illetékemelés ellen, az összes segélyemelési indítványokat el kellett vetni. Ezzel szemben 1927 május hó 1-től kezdve a szövetségi segély, az egyesületi árvasegély és az első három napi szövetségi betegsegély 100 százalékkal emelkedett.

A szövetségi utassegély és betegsegély fenti mértékben történt emelkedése folytán szükségessé vált a szövetségi heti tagilleték Kcs 6.60-ról Kcs 7.20-ra való felemelése. Miután ezt az illetéket az egyesületek fizetik be, ez az emelés a tagokat közvetlenül nem érintette. Mivel a segédmunkások és munkásnők nem tagjai a Szövetségnek és így nem részesülhettek volna az első három napi felemelt betegsegélyben, a központi vezetőség, a legközelebbi küldöttközgyűlés utólagos jóváhagyása mellett, száz százalékkal emelte fel egyesületi betegsegélyüket az első három napra.

Az új központi vezetőség országos szavazás útján történő megválasztása alkalmából egy szaktársi csoport újból ellenzéki listát adott ki, amely azonban mindössze csak 267 szavazatot kapott. A bratislavai bizalmitestület által összeállított és a küldöttközgyűlés által jóváhagyott hivatalos listán a következő szaktársak kerültek be az új központi vezetőségbe: Babic József, Bláha Vojtech, Erdelský Emil, Faczinek Pál, Gressó József, Kučera Julius, Kotek Anton, Kowarik Fülöp, Kugelman Gyula, Mísal Martin, Perl Artur, Seidler Ottó, Spaňol Adolf, Steiner Mór és Weisz Fülöp. Az ellenőrző bizottság tagjai lettek: Derka Béla, Dudák János, Hruby Antal, Kozsich Antal, Michal Anton és Poul Ferencz. A május 11-én tartott alakuló ülésen az egyesület elnökségébe a következő szaktársak lettek megválasztva: Kugelman Gyula elnök, Faczinek Pál és Mísal Martin alelnökök, Babic József, Kowarik Fülöp és Steiner Mór jegyzők. A felügyelőbizottság elnöke Poul F. szaktárs lett.

Július hó első szombatjától kezdve, az 1925 évi ružomberoki küldöttközgyűlés határozatából kifolyólag, az ellenállási alap illetve újból a heti kereset 1½ százalékára emelkedett.

Nitrai helyicsoportunk szép keretek között ünnepelte meg július 5-én fennállásának 25 esztendő jubileumát, amelyre a központi vezetőségen kívül a Typographenbund és a Typographia sportklub is lerándult Nitrára.

A budapesti Magyar Grafika szaklap áldozatkészségéből, a közös munkabizottság közreműködésével nagyszabású nemzetközi nyomtatványkiállítás volt július 1-3-án Bratislavában, a Művészházban és egy héttel előbb Košicén. A kiállítás anyagát Wanko Vilmos szaktársunk, a Magyar Grafika szerkesztője bocsátotta rendelkezésre és ő volt egyúttal a kiállítás rendezője és előadója is. Mindkét városban a hivatalos körök és a nagyközönség élénk érdeklődése nyilvánult meg a kiállítás iránt, amelynek célja volt többek között felkelteni a kereskedelem és ipar érdeklődését az izléses nyomtatványok iránt. A kiállítás keretében nyertek elhelyezést a szlovenszói nyomdatermékek is, amelyek tanúságot tettek nyomdaiparunk teljesítő- és versenyképességéről.

Augusztus 24-én, bécsi tanulmánykirándulásról visszatérőben, a budapesti Gépmesterkör 20 tagu csoportja látogatta meg Bratislavát. Egy társasbéd és egy jól sikerült családi est keretében láttuk őket vendégül.

Hosszu tárgyalások után valóra vált a košicei helyicsoport régi óhaja, hogy saját egyesületi házában rendezhesse be helyiségeit, amelyekben minden külső befolyástól menten, fokozottabb szervezeti és kulturális működést fejthet ki. Banská bystricai küldöttközgyűlésünk, a központi vezetőség javaslatára, egyhangú lelkesedéssel járult hozzá ahhoz, hogy az egyesület Košicén, második legnagyobb helyi csoportunkban egy házat vásároljon. A küldöttközgyűlés után tárgyalások indultak meg egy alkalmas ház megvétele iránt. A központból kiküldött szakértő a Kovács-uca 74. számú Stincsik-házat alkalmasnak tartotta a megvételre és így az szeptember 6-án az egyesület tulajdonába ment át. A régi háztulajdonos több helyiséget üritett ki a ház átvétele alkalmából, amelyeket a csoport – igénybevéve a központ kölcsönét – tete-mes költséggel szép egyesületi helyiségekké alakított át. A ház, a hozzátartozó nagy kert és a berendezés az egyesület tulajdonát képezi. Az átalakított és célszerűen berendezett egyesületi helyiségek felavatási ünnepélye 1928 január 17-én volt, amelyen a központ is képviseltette magát.

Kultúrszekcióink ebben az esztendőben is megfelelő programot bonyolítottak le. Központi vezetőségünk itt jó példával járt elő, amennyiben a bratislavai bizalmitestület részére nagyobb szabású előadássorozatot állított össze, amelynek keretében számos szaktekintély, közöttük Nemeček szaktárs, Szövetségünk elnöke, tartott előadást a legaktuálisabb kérdésekről.

Az év kultúreseményei közül kiemeljük a prágai Typografia dalkör január 2-án tartott bratislavai hangversenyét. Az S. K. Typografia pünkösdkor Budapesten mérkőzött az ottani nyomdászcsapattal. Ezek a látogatások nagyban hozzájárultak e városok nyomdászainak kölcsönös megismerkedéséhez.

Már a Szövetség küldöttközgyűlésén is sok szó esett a köztársaság továbbképző egyesületeinek egységesítéséről, vagy legalább is a szoros együttműködés megteremtéséről. A Szövetség vezetőségének kezdeményezésére több ízben folytak le konferenciák ebben az ügyben. A mi egyesületi életünkben is megnyilvánultak a továbbképző munka széttagoaltságának hátrányai, ami oda vezetett, hogy a központi vezetőség a kultúrszekciók hozzájárulásával egy központi továbbképző szervet létesített, Országos Szakképző Tanács címen, amely egyesületünk egész területén egységesen fogja a kultúrmunkát intézni. Ezzel egyidejűleg, 1928 január hó 1-ével megszűnt a Slovenská Grafika szaklap, hogy lehetővé váljék egy új

szövetségi szaklap megalapítása. A Szakképző Tanács további kiépítése már az 1928 esztendő történetéhez tartozik s így e helyen csak megalakulásának tényéről számolhatunk be.

Szaktársaink ebben az esztendőben sem feledkeztek meg az inségben levők legmesszebbmenőbb támogatásáról. Bratislavában a segélyüket kimerített tagok ebéddel való ellátása céljából külön alap létesült, amelybe a szaktársak rendes hetiilletékeket fizetnek. A júliusi bécsi forradalmi események áldozatai hozzátartozóinak segélyezésére egyesületünk 5000 koronát szavazott meg. A bécsi rendőrség brutalitása és a reakció túlkapásai ellen ez alkalomból, július 20-án szaktársaink minden nyomdaüzemben 10 percre abbahagyták a munkát. A karácsonyi segélyek fedezésére tagjaink három héten keresztül 1 százalékát fizették keresetüknek.

Az esztendő halottai sorából kiemeljük Dirmeier Ferdinánd szaktársat, aki 1927 február 10-én hunyt el 73 éves korában. Dirmeier szaktárs tevékeny részt vett a régi pozsonyi nyomdászegyesület életében, amelynek éveken át elnöke és irányítója volt.

*

Ezzel elérkeztünk az 1927. év végéhez. Mielőtt befejeznénk egyesületünk 60 éves történetét, egy kis epizódra akarunk még kitérni, amely ma, mikor a tanoncszakcsoportok szervezése és kiépítése folyik, különösen aktuális és élénk fényt vet az akkori viszonyokra.

1885 nyarán, az akkor tanoncsorban levő Kowarik szaktárs kezdeményezésére egy tanoncszakcsoport megalakítását vették tervbe a fiuk. Rövid két hét alatt az összes tanoncokat megnyerték e tervnek és mindegyikük hajlandónak mutatkozott az 5 krajcáros hetiilleték fizetésére. A szakcsoport célja volt a fiuk továbbképzése, előadások és könyvek útján. (Az egyesületi könyvtárt a tanoncok akkoriban nem vehették igénybe.) Erre a célra a fiuk kb. 50 könyvet össze is adtak és elhatározták, hogy sztrájk esetén ők is csatlakoznak a segédek mozgalmához. A Vödricz 30. sz. háznak egy magánlakásában egyesületi helyiséget is béreltek, ahol minden kedden taggyűlést, minden vasárnapon előadásokat akartak tartani. Ekkor azonban oly esemény jött közbe, amelyre a fiuk nem számítottak. Egy keddi napon 20 fiu jött össze értekezletre, megtárgyalták az alapszabályokat és a választmányba a következőket jelölték: Schaffranek István elnök, Moszkowcsák Gusztáv pénztáros, Kalmár Henrik jegyző, Küszling Lajos könyvtáros. Az új választmány mindjárt össze is ült és a többi tagok elhagyták a helyiséget. Erre hirtelen kitárult az ajtó és egy kutya surrant be, követve Schwingenschlögel rendőrfelügyelőtől és Beck rendőrfogalmazótól. A fiuk, nem lévén elkészülve ily magas látogatásra, az első percekben szótlanul meredtek a belépőkre, azonban hamarosan felocsúdtek és megkérdezték, hogy minek köszönhetik ezt a nagy kitüntetést. A fogalmazó úr erre kijelentette, hogy a rendőrség feljelentés folytán tudomást szerzett arról, hogy itt titkos összejövetelek folynak. A rendőri közegek ezután sorban kihallgatták a fiukat, akik egy pillanatig sem tagadták, hogy a feljelentő ama állítása, miszerint rendes illeték lesz beszédve, megfelel a valóságnak, sőt bemutatták az ideiglenes pénztárkönyvet is, mely szerint addig 3 forint 73 krajcár folyt be és ebből a helyiség bérletére 3 forint lett kifizetve. A könyvtári jegyzéket is előmutatták a fiuk, amelynek átvizsgálása után a fogalmazó úr a következő bölcs megjegyzést eresztette meg: „Minden tisztelet Goethenek és Schillernek, de miért nem foglalkoztok ti az ország törvényeivel?” – „Mert a törvénykönyvek nagyon drágák és mi nem bírjuk megvásárolni őket” – vágta vissza okosan a fiuk. A fogalmazó úr néhány intő szava után a fiuk megkérdezték, hogy adott körülmények között folytathatják-e az egyesület működését. A rendőrtisztviselő ezt megengedte, de lelkükre kötötte a fiuknak, hogy az alapszabályok jóváhagyásáig minden összejövetelt előzetesen be kell jelenteniök a rendőrségnek. Erre elhagyták a helyiséget, oly sorrendben, ahogy bejöttek: elől a kutya, utána a rendőrfelügyelő és nyomában a fogalmazó úr. A fiuk már másnap kinyomozták, hogy a denunciáns egy Komorner nevű szedő volt. A tanulók a nyomdákban kemény dorgálásban

részesültek a munkaadók és segédek részéről és azzal fenyegették meg őket, hogy amelyikük még egyszer érintkezésbe kerül a rendőrséggel, azt azonnal kidobják. Ez annyira hatott a fiukra, hogy lemondtak a további szervezkedésről.

*

Egyesületünk hatvan éves történetéből láthatják a szaktársak, hogy szerény kezdetből miként épült ki a ma már szilárd alapon nyugvó szakegyletünk. Talán lesznek szaktársak, akik azt fogják mondani: „Mi fiatalok vagyunk, semmi közünk a multhoz, mi a jövőnek akarunk élni!

Pedig a mult története az az alap, amelyen a jövő felépül. Ha a szaktársak figyelmesen olvassák el egyesületünk történetét, sok mindent merithetnek belőle. Megfigyelhetik, hogy mi volt káros a multban és megállapíthatják, hogy mi volna hasznos a jövőben, hogy mily utakon kell tovább haladnunk, ha ezt a nagy művet, melynek alapjait 1867-ben, illetve 1868-ban elődeink rakták le, megtartsuk és eredményesen továbbépítsük.

Szorgos és önfeláldozó munkával, önzetlen és határtalan áldozatkészséggel sikerült aránylag rövid idő alatt hatalmas várat emelnünk, amely minden viharban és harcban, minden bajban és szükségben védelmet és támogatást nyújt a nyomdai munkásságnak.

Rövid hat esztendő alatt szilárdult meg egyesületünk, befelé a gondos kiépítés által, kifelé kiterjedése révén az egész egykori Nyugatmagyarország területére. 1874-ben akkori szaktársaink megalapították a rokkantakat, özvegyeket, árvákat és munkanélkülieket segélyező és szakképző pénztárt. Az épület tető alá került és a szaktársak tömegesen húzódtak be falai közé. 1868-ban még alig 30 tagja volt az egyesületnek, de 1874-ben számuk már 90-re emelkedett.

Elődeink, akik akkoriban a vezetést kezükben tartották, nehéz munkát végeztek. Meg kellett birkóznunk a mindent lenyűgöző közönnyel, fel kellett világosítaniuk a szaktársakat a szervezkedés előnyeiről, öntudatot kellett beléjük plántálni, hogy megbízható harcosokká váljanak. Jól meg kellett gondolni, erősen megalapozni minden lépést, mert tanulságok hijján könnyen történhetett volna hiba, amely az egész művet pusztulással fenyegette. A legcsekélyebb tévedés megrendíthette volna a szervezetben való hitet és a tagok áldozatkészségének legjelentéktelenebb túlfeszítése összeomláshoz vezetett volna. Csak amikor teljesen megszilárdult az öntudat, amikor a szervezet fogalma és szeretete a szaktársak vérébe ment át, lehetett fokozottabb mértékben igénybevenni a tagok áldozatkészségét és a szocialista eszmé csíráit hinteni el közöttük. És mikor 1888-ban az első rokkant áldozatkészségének gyümölcseit kezdte élvezni, teljes értékében ismerte fel a nyomdászszervezetünk értékét és jelentőségét. Az ezután következő gazdasági harcban a nyomdászszervezet megbízható pajzsunk bizonyult, amelynek védelme alatt, minden különösebb áldozat nélkül vívtak ki maguknak szaktársaink nagyobb darab kenyeret, jobb munkaviszonyokat.

1895-1896-ban épült fél az egyesület háza, látható jeléül az egykori nyugatmagyarországi nyomdászszervezet anyagi és erkölcsi erejének és mikor 1905-ben a pozsonyi egyesület beolvadt a nagy magyarországi nyomdászcsaládba, már kereken 300 fegyelmezett és osztálytudatos tagot számlált, akik nagy lelkesedéssel csatlakoztak az országos mozgalomhoz és tevékeny részt vettek minden megnyilvánulásában.

Az új, országos keretben megindult és fellendült szervezeti és kulturális munkát csak a világháború pusztító vihara akasztotta meg. Ezt követte az országhatárok megváltozása, ami újabb zavarokat idézett elő. De a szilárdan megalapozott s a szaktársak összetartásán és öntudatán felépített nyomdászegyesület, dacolva minden viharral és nehézséggel, csakhamar újból feltámadt és mint a szlovenszki és podkarpatszki ruszi nyomdászszervezete, még hatalmasabb és erősebb formát öltött. Viruljon és erősödjön tovább e szervezet a nyomorba

jutott szaktársak támogatására. Legyen erős bástyája a nyomdai munkásságnak a kizsákmányolás és elnyomatás ellen.

Szaktársaink pedig ne térjenek napirendre az egyesület története felett, hanem vonják le a multból a hasznos tanulságot. Lehet, hogy néhány epizód a mai generáció szemében kicsinyesnek, sőt mulatságosnak fog feltűnni, ez azonban az akkori időkben szükségesség volt, az akkori korszellem váltotta ki őket és minden szokatlanságuk és furcsaságuk mellett egy célt szolgáltak, egy irányba törekedtek: a nyomdászság és az összmunkásság felszabadítása felé.

Mennyi szenvedést és nélkülözést enyhített ez az egyesület fennállása óta? Hát lehet ezt számokban kifejezni? – Nem! Mert eltekintve a munkanélküliek, átutazók, betegek, rokkantak, özvegyek és árvák anyagi segélyezésétől, felbecsülhetetlenek azok a kultúrértékek, amelyeket a nyomdászszervezet 60 esztendő fennállása alatt nyújtott tagjainak és az egész nyomdaiparnak. A tagok áldozatkészségével összegyűjtött fillérekből vált lehetővé az átutazók ellátása és támogatása, hogy ne térjenek le a becsület útjáról; a munkanélküliek segélyezése, hogy kitartsanak a kenyérért vívott életküzdelemben; a betegek istápolása, hogy gyógyithassák magukat. Sőt a legutóbbi időben fürdő- és gyógyhelyi üdülést és pihenést biztosít a szervezet azoknak is, akiken még nem hatalmasodott el a betegség, hogy kiragadják őket a kór fenyegető karjaiból. Az özvegyek és árvák sorsát az özvegyi és árvasegéllyel enyhíti s ehhez járul legújabbán a halálozási segély tekintélyes összege is.

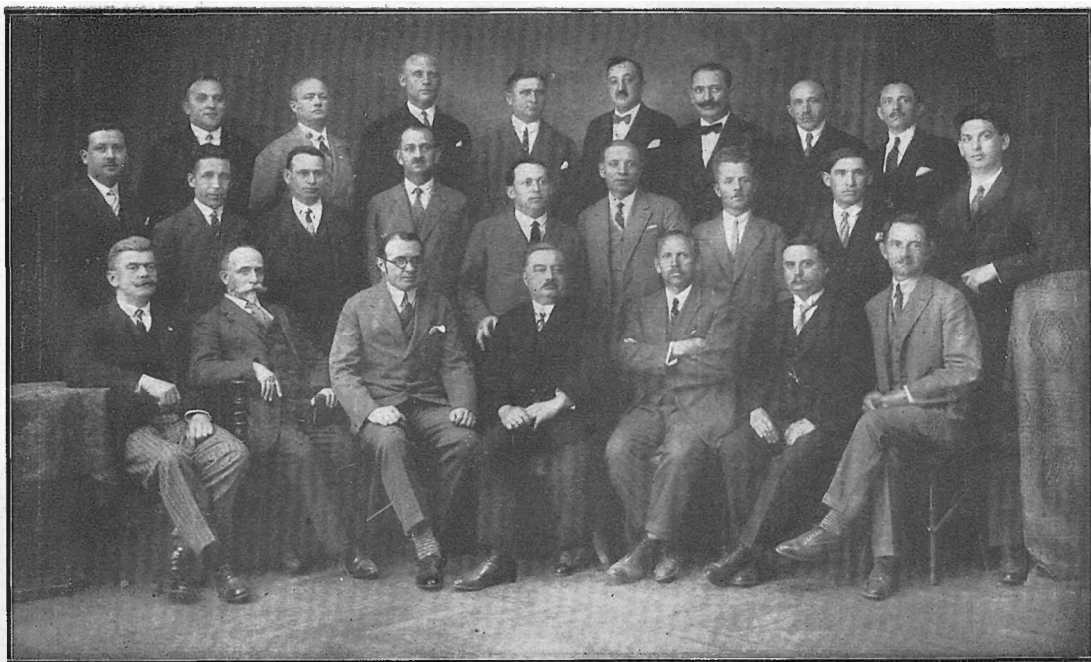
Mindeme anyagi áldozatok mellett előadások és tanfolyamok, könyvtárak és szaklapok útján mérhetetlen kulturális értékeket teremtett a szervezet, amelyek a jövő nyomdászgenerációk javát is szolgálják.

A mai generáció pedig e történet olvasásakor adózzon tisztelettel és megbecsüléssel azoknak az elődöknek, akik ezt a hatalmas művel: megalapozták és felépítették és fogadja meg, hogy az általuk kitüzött úton fog tovább haladni a mai és a jövő nyomdai munkásság javára, mert ezzel rója le legjobban köszönetét a nyomdászszervezet úttörőinek és állít nekik méltó örök emléket.

Szaktársak! Sokat vívott ki már szakszervezetünk, de még mindig sok a tennivaló. Sorakozatok egységesen és szilárdan bástyái alá, mert csak így fogjuk tudni a jövőben is igazunkat és célunkat kiharcolni.

Jelszavunk legyen továbbra is: Összetartás! Fegyelem! Áldozatkészség!

KÖZPONTI VEZETŐSÉG ÉS FELÜGYELŐ BIZOTTSÁG
A JUBILEUMI ESZTENDŐBEN

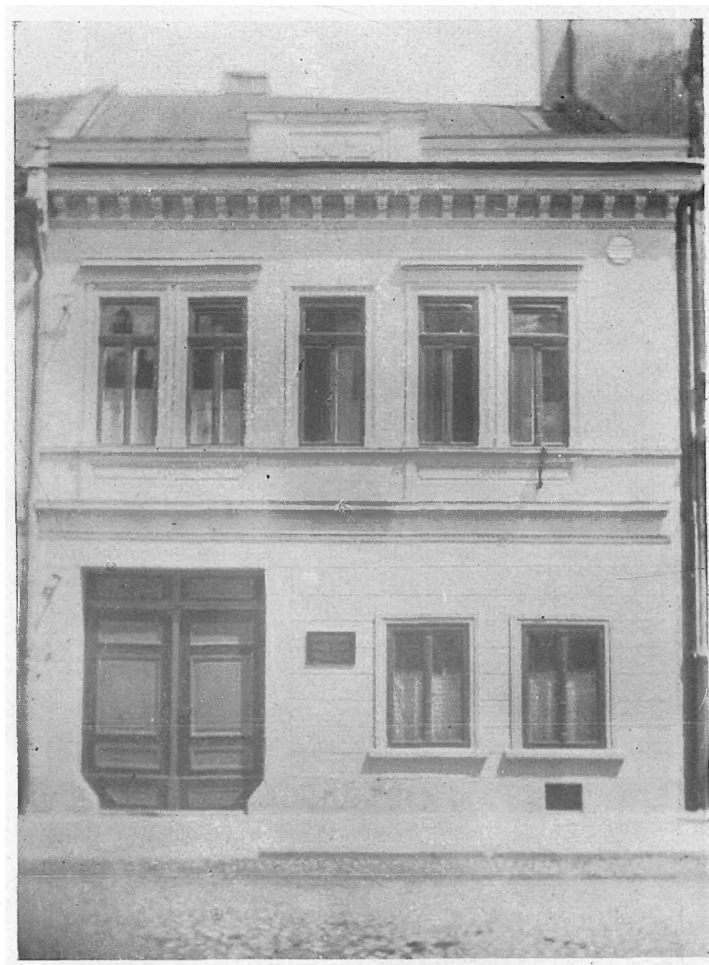
Alsó sor (balról jobbra): Hruby Antal, Kowarik F. Károly, Mísal Márton,
Kugelmann Gyula, Faczinek Pál, Beranek Ottó, Erdelský Emil.

Középső sor: Bláha Vojtech, Scidler Ottó, Weisz Fülöp, Stier Béla,
Schulcz Ignác, Schwingula Ferenc, Gressó József, Perl Artur, Steiner Mór.

Felső sor: Orovan Sándor, Poul Ferenc, Špaňol Adolf,
Petrík Sylvester, Derka Béla, Kozsich Antal, Míchál Antal, Dudák János.

EGYESÜLETI HÁZ BRATISLAVÁBAN

EGYESÜLETI HÁZ KOŠICÉN

TURČ.-SV.-MARTINI ÜDÜLŐHÁZ

ÖSSZEFOGLALÓ KIMUTATÁS AZ EGYESÜLET GAZDASÁGI MŰKÖDÉSÉRŐL AZ 1919-1927 ÉVEKBEN

Év	Összes bevételek	Összes kiadások	Munka-nélküli segélyre	Beteg-segélyre	Árva-segélyre	Rokkant-segélyre	Utas-segélyre	Költöz-köddési segélyre	Temetési segélyre	Szálló-segélyre	Karácsonyi segélyre	Rendkívüli segélyre	Szervezési kiadások	Kultur-kiadások	Tiszta hozadék	Tag-létszám	Készpénz-maradvány az év végén	Összes vagyon az év végén
1919	19.068,49	9.215,02	1.365,-	522,-	–	–	–	–	–	–	–	367,32	926,20	2.500,10	–	1100	9.853,47	43.175,87
1920	314.806,97	202.802,01	13.398,-	6.582,50	1.096,-	13.843,50	–	–	–	1.750,-	–	–	16.645,80	600,-	112.004,96	1068	121.858,43	155.180,93
1921	465.228,65	377.142,93	49.841,-	37.204,74	1.126,-	10.940,-	–	–	1.850,-	2.911,-	–	5.013,-	14.163,20	22.743,87	88.085,72	1298	209.944,15	273.752,82
1922	801.630,93	848.259,54	337.690,-	78.309,44	1.628,-	16.874,-	1.311,-	300,-	4.900,-	5.946,17	14.260,-	79.931,-	26.525,92	7.118,96	Defizit 46.628,61	1276	163.315,54	228.683,79
1923	926.498,85	786.467,56	340.724,-	75.958,-	3.148,-	22.360,-	3.196,-	1.200,-	4.400,-	335,80	19.820,-	75.227,-	21.997,78	8.603,85	149.031,29	1261	303.348,83	467.393,39
1924	893.786,87	693.391,64	212.900,-	72.046,-	3.608,-	44.460,-	1.203,-	450,-	4.600,-	–	–	62.907,-	45.142,85	57.572,79	200.395,23	1244	503.742,06	765.174,25
1925	883.305,87	737.932,46	226.157,-	76.683,-	4.000,-	71.660,-	700,-	1.350,-	3.800,-	10,-	15.250,-	70.838,-	39.972,86	60.277,57	145.373,41	1247	649.115,47	961.392,63
1926	900.238,08	843.499,67	210.467,-	132.013,-	3.728,-	108.550,-	5.103,-	2.700,-	4.400,-	2.424,70	16.700,-	80.965,-	40.515,78	62.876,30	56.783,41	1225	705.583,88	1.062.500,66
1927	935.365,13	788.067,25	158.220,-	135.497,-	7.032,-	129.110,-	12.142,-	1.950,-	4.200,-	2.393,-	13.400,-	64.222,-	49.152,83	68.871,42	147.297,88	1229	603.151,76	1.366.524,58